

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

HAZRETİ OSMAN ZİNNÜREYN

Radiyallahu Anh

Ramazanoğlu
MAHMUD SÂMÎ

 ERKAM
YAYINLARI

ALLAH TEÂLA buyuruyor:

“... Şüphe yok ki kendileri için bizden en güzel bir saâdet sebkemiş, takdir edilmiş olanlar, işte bunlar oradan (cehennemden) uzaklaştırılmışlardır. Bunlar gönüllerinin dilediği nîmetler içinde ebedî yaşarlarken onun (cehennemin) gizli sesini bile duymazlar. O en büyük korku bunları asla tasaya düşürmez. Bunları melekler karşılayarak: “Bu, size dünyâda va’dolunan mutlu gününüzdür” diye cennet kapıları önünde tebrîk ederler...”

Enbiyâ Sûresi / 101-103

“Allah’ın mescidlerini ancak Allah’a ve âhiret gününe îman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’dan başkasından korkmayan kimseler îmar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır.”

Tevbe Sûresi / 18

Okuyucularımıza:

Muhterem müellif Ramazanoğlu Mahmûd Sâmî Efendinin **Hazreti Osman** isimli bu eseri daha önce **Hazret-i Ali** isimli eseriyle beraber müştereken neşredilmişdi.

Bu defa aynı eser, Müellifi'nin emir ve işaretleriyle yine kendilerinin tensib buyurdukları me'hazlara mürâcaatla genişletilerek yeniden tab'edildi. Ancak Müellif'in emirleri muvâcehesinde yapılan bu ilâvelerin 1. baskıdan tefrîki için ilâve başlıkların yanına ** işâreti konulmuştur.

Keyfiyeti okuyucularımıza arzederiz.

Erkam Yayınları

HAZRET-İ OSMAN

radiyallahu anh

Osman ibn Affân İbn Ebî'l-Âs ibn Ümeyye ibn Abd-i Şems ibn Abd-i Menâf el-Kureşî el-Ümevî. Vâli-desi, *Kûreyz ibn Rebia* ibn Habib ibn Abd-i Şems ibn Abd-i Menâf'ın kızı *Ervâ* nâm hâtun olup onun vâlidesi de cedd-i âlây-ı Nebî olan Abdülmuttalib'in kızı Ümm-i Hakim'dir. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın nesebi Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Abd-i Menâf'da birleşir.

Fil vak'asından 6, hicret'den 47 sene evvel doğmuştur. Künyesi, Ebû Âmir'dir. Ebû Abdillah, Ebû Leylâ diye künyelendiği hakkında da rivâyet vardır.

"Zinnûreyn" lâkabıyla de iştihâr etmişdir ki, "iki nûr sâhibi" demektir. Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in kerîmesi *Rukayye* -radiyallahu anhâ-'yı ve onun vefâtı üzerine diğer kerîmesi *Ümm-i Gül-süm* -radiyallahu anhâ-'yı tezevvüc etmesi, bu muhteşem unvan ile iştihâr etmesine vesîle olmuştur.

Dârekutnî'nin rivâyetine göre, Hazret-i Ali -radiyal-

lahu anh-'ın yanında bir kerre Hazret-i Osman -radiyalahu anh- zikrolunduğunda:

- "Osman öyle yüksek bir zâttır ki, semâda bile Zinnûreyn diye anılır" demiştir.

İslâmiyyeti Kabûlü **

Resûl-i Ekrem, İslâm dinini îlân ettiği zaman Hazret-i Osman otuzdört yaşında idi. Hazret-i Ebûbekir -radiyalahu anh- îmân ettikten sonra dostlarını ve ahbablarını irşâda çalışmış, cahiliyye devrinde en yakın arkadaşlarından olan Hazret-i Osman'a İslâmiyyetten bahsetmiş, Hazret-i Osman Resûl-i Ekrem'i görmek istemiş, Hazret-i Ebû Bekir onu götürmek üzere iken Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Ebû Bekir'i ziyârete gelmiş ve Hazret-i Osman'a: *"Allah'ın ihsan ettiği cennete râğbet et. Ben sana ve bütün insanlara hidâyet rehberi olmak üzere gönderildim."* demişti. Hazret-i Osman diyor ki:

- "Resûl-i Ekrem'in lisânından duyduğum sözler o kadar saf ve sâde, o kadar îcâzkâr bir tesiri hâizdi ki, kelime-i şehâdet kendi kendine ağızımdan döküldü. Elini Resûl-i Ekrem'e vererek müslüman oldum."¹

İbn-i İshâk'ın rivâyeti vechile Ebû Bekir Sıddîk -radiyalahu anh- müslüman olup müslümanlığını izhâr edince Allah'a ve resûlüne dâvete başladı. Ebû Bekir Sıddîk, insanın kendisine kolayca ülfet edebileceği, kavmi arasında sevilen, külfetsiz ve Kureyşin Kureyş'e

1. Ashab-ı Kiram 1/273-274

en münâsib ve herkesce makbûl bir simâsı idi. Kureyş'in her türlü hayır ve şerrini en iyi bilendi. Her hangi bir iş zuhûrunda Kureyş'in ileri gelenleri ilmi, tecrübesi, hüsn-i mücâleseti sebebiyle ona gelirler ve istişâre ederlerdi. Hazret-i Ebû Bekir de onların müşkillerini hallederdi.

Osman ibn Affan, Zübeyr ibn el-Avvam ve Talha ibn Ubeydullah ve emsâli Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh-'ın delâletiyle müslüman oldular. Hazret-i Ebû Bekir onları Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem'e götürürken Rasûlullah onlara karşı çıkageldi, İslam'ı arz etti, onlara Kur'an okudu. İslâmiyyetin hakkaniyyetini haber verdi. Onlar da îmân ettiler.²

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-müslüman oluşunu şöyle hikâye eder:

İslâma girmeden önce bir gün Kureyş'in ileri gelenleri ile oturuyordum. Hazret-i Muhammed'in kızı Rukayye'yi Utbe'ye verdiği haberi geldi. "Ben niçin istemedim?" diye çok üzüldüm. Üzüntülü bir halde eve geldim.

Anam, teyzem ve bazı akrabalarımız bizim evde idiler. Birini medhediyorlardı. "Teyzeciğim bu methettiğiniz kimdir?" dedim. Bana:

"O, yüzü güzel, konuşması tatlı bir kimsedir. Allah Teâlâ onu bize hak dine, doğru yola çağırmaq için göndermiştir. O, Furkan ile gelmiştir. Ona tâbî ol, putlara tapma!" dedi.

2. Üsdü'l-gâbe, 3/585

Bu garip sözleri duyunca merak edip, bu zâtın kim olduğunu sordum. "Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir" dediler.

"O Allah tarafından resûl olarak gelmiştir, O'nun emirlerini bildirir, insanları hak dine çağırır, yüzü nur verir, dînine giren kurtulur, ona yakın olan felâh bulur".

Bu sözler bana çok te'sir etti. Yalnız bir yerde Hazret-i Ebû Bekir de:

"Yâ Osman! Vay sana! Hak dîn, gün gibi âşikâr iken, sen kavminin kuruyacak elleri ile yaptığı taşlara, putlara nasıl tapıyorsun? Görmeyen, işitmeyen, hiç kimseye faydası ve zararı dokunmayan taşlar ilâh olur mu?" dedi.

"Olmaz" dedim.

"Öyle ise gel seni Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanına götürüyüm, müslüman ol" dedi. O sırada da Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-yanında Hazret-i Ali olduğu halde karşıdan göründüler. Hazret-i Ebû Bekir onları karşıladı. Resûl-i Ekrem yanı-mıza gelip:

- "Yâ Osman seni Allah'a ve cennete çağırıyorum. Ben Allah Teâlâ'nın sana ve bütün insanlara gönderdiği peygamberiyim" buyurdular.

Onun mübârek sözlerini duyunca kalbim imân nûru ile doldu. Düşünmeden ve duraklamadan kelime-i şehâdeti söyledim. Aradan çok zaman geçmeden kerimeleri Rukayye'yi bana verdi. Teyzem müslüman olduğunu duyunca sevinerek beni tebrike geldi.³

3. Menâkıb-i Cihar yâr-i Güzîn.

Bir başka rivayette Hazret-i Osman müslüman oluşunu şöyle anlatmaktadır:

“Teyzem Ervâ binti Abdülmuttalib’i ziyarete gitmiştim. Allah’ın Resûlü de geldi. Halinde bir fevkalâdelik seziliyordu. Beni tuttu ve:

- “Osman sana ne oluyor?” buyurdu. Ben de:

- “Sana, senin aramızdaki durumuna, hakkında söylenenlere hayret ediyorum.” dedim. Hz. Peygamber de:

- “Allah’tan başka ilâh yoktur” deyince tüylerim diken diken oldu. Sonra devamla:

و فِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَ مَا تُوْعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ
و الْاَرْضِ اِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلَ مَا اَنْكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾

“Rızkınız ve vâdolunduğunuz şeyler semâdadır. Göğün ve yerin Rabbına yemin ederim ki, o sizin söylediğiniz gibi gerçekten haklıdır.”⁴ ayetini okudu. Sonra kalkıp gitti. Ben de arkasından çıkarak ona yetiştim ve müslüman oldum.”⁵

Hz. Osman müslüman olunca amcası Hakem bin Ebi’l-As bin Ümeyye onu yakalayıp iplerle ellerini ve ayaklarını bağlayarak:

- “Babalarının dininden dönüp de sonradan çıkan

4. ez-Zâriyat / 22-23.

5. Hayatü’s-sahâbe, 1 / 65-66.

bir dine mi giriyorsun? Allah'a yemin ederim ki, girdiğin o dinden dönünceye kadar iplerini çözmeyeceğim." dedi. Bunun üzerine Osman -radiyallahu anh-:

- "Ben de yemin ederim ki, o dinden asla ayrılmayacağım ve ondan hiç bir zaman dönmeyeceğim" deyince amcası baskının fayda vermeyeceğini görerek Hz. Osman'ı serbest bıraktı.

Resûl-i Ekrem'e Hısımlığı **

Hazret-i Osman müslüman olunca Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- kızı Rukayye'yi ona tezvîc etti. Her ikisi evvelâ Habeşistan'a, sonra Medine'ye olmak üzere iki hicret yaptılar.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Rukayye -radiyallahu anhâ-'nın vefâtından sonra Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kerimeleri Ümm-i Gülsüm ile izdivâc etti. Ümm-i Gülsüm -radiyallahu anhâ-'nın vefâtından sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- *"Eğer üçüncü bir kızım daha olsa idi tezvîc ederdim"* buyurmuşlardır.

İbn Abbas anlatıyor:

Hazret-i Osman'ın zevcesi vefat ettiği zaman Osman son derece müteessir olmuş ve ağlamıştı. Kerimesini kaybetmekle gönlü mahzun olan Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- aziz arkadaşını teselli etmek için şu sözleri söylemişti:

- *"Ağlama Osman, Allah'a yemin ederim ki, yüz kızım olsa bunların biri öldükçe diğerini tek biri kalmayın-*

caya kadar sana verirdim." Bu sözler, hem hayat arkadaşının ölümünden hem de Resûl-i Ekrem'le hısmılığının kesilmesinden müteessir olan Hazret-i Osman'ı yüksek bir iltifata mazhar etmişti.

Bir defasında Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Osman'ın zevceşi olan kızı Rukayye'nin yanına varmıştı. Ona:

- "Kızım *Ebû Abdullah (Osman)*'ı nasıl buluyorsun? *Ashabım içinde huyu bana en çok benzeyen odur*" buyurmuştu.

Bir başka rivayette:

- "Kızım *Abdullah*'ın babası (*Osman*)'a daima iyilik et! *Ashabım içinde huyu bana en çok benzeyen odur.*" buyurmuştu.⁶

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın Hazret-i Rukayye -radiyallahu anhâ-'dan bir oğlu olmuştur. İsmi *Abdullah* idi. Hicretin dördüncü senesinde altı yaşında iken vefât etmiştir.

Hazret-i Osman, *Gazvan*'ın kızı *Fâhiteyle* tezevvüc etmiş ondan *Abdullah-ı Asgar* nam oğlu doğmuştu. Ondan sonra *Cündüp* kızı *Ümm-i Amr*'ı tezevvüc edip ondanda *Amr*, *Hâlid*, *Eban* ve *Ömer* nam oğulları ve *Meryem-i Kübrâ* namındaki kızı doğdu. Hâlid kendisinin devr-i hilâfetinde fevt oldu; fakat nesli ve zürriyeti kaldı.

6. Asr-ı Saadet : 5/415

Hazret-i Osman, *Velid bin Muğfire*'nin kızı Fatıma'yı tezevvüc edip ondan da *Velid* ve *Said* nam oğulları ve *Ümm-i Said* adlı kızı doğdu.

Uyeyne bin Hısnî'l-Fezârî'nin kızı *Ümmü'l-Benîn*'i tezevvüc edip ondan *Abdülmelik* nam oğlu doğdu ve küçüklüğünde fevt oldu.

Şeybe bin Rebia'nın kızı *Remle* nam zevcesinden *Âişe* ve *Ümm-i Ebân* ve *Ümm-i Amr* nam kızları ve *Nâile* nam hatundan Meryem-i Suğrâ nam kızı tevellüd eyledi.

Hazret-i Osman'ın şehâdetinde nikâhı altında berhayat bulunan zevceleri *Fâhite*, *Ümmü'l-Benîn*, *Remle* ve *Nâile* olup muhasara edildiği esnâda *Ümmü'l-Benîn*'i tatlik etmiştir.⁷

Habeşistan'a Hicreti **

Beyhâkî'nin Katâde -radiyallahu anh-'dan rivâyetine göre ehliyle berâber ilk hicret eden Osman bin Affân -radiyallahu anh-'dır.

Enes -radiyallahu anh- der ki:

- Osman bin Affân zevcesi Rukayye -radiyallahu anhüma- ile Habeş diyârına yöneldiler. Bazıları Rasûlullah'a muhtelif haberler getirdiler. Kureys'den bir kadın gelip dedi ki:

- Yâ Muhammed! -sallallahu aleyhi ve sellem- damadını gördüm. Yanında refikası da vardı. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

7. Kısas-ı Enbiyâ

- Onları ne hal üzere gördün?.. Kadın:

- Refikasını battal bir merkebe bindirmiş, kendisi de onu sürüp gidiyordu. Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

- *Onların musahibleri Allah Teâlâ'dır. Osman, Lût -aleyhisselâm-'dan sonra ehliyle hicret eden ilk zâttır."*

Hazret-i Osman, Habeşistan'a vardığında bazı ashab ile beraber Habeş hükümdarı Necâşînin huzuruna gittiler. Arkadaşları oranın âdetlerine uyararak Necâşî'yi eğilerek selâmlamışlar, Hazret-i Osman ise bunu yapmamıştı. Ona:

- "Niçin arkadaşların gibi başını eğmedin?" diye soranlara:

"Ben Allah'dan başkasına başımı eğmem" cevabını vermişti.⁸

Medine'ye Hicreti **

Hazret-i Osman -radıyallahu anh- Habeşistan'da bir müddet kaldıktan sonra Mekkeliler'in İslâmiyeti kabul ettiklerine dâir yayılan haberler üzerine avdet etmiş, avdetinde şâyianın doğru olmadığını anlamakla beraber Mekke'de kalmış ise de çok geçmeden Medine'ye hicret etmiş, orada Hassan bin Sabit'in kardeşi Evs bin Sâbit'in misâfiri ve kardeşi olmuştu.

Medine'ye Habeşistan'dan değil Mekke'den hicret etti.

8. Asr-ı Saadet 5/415, İbn Asâkir Tarihi'nden

Hassan bin Sâbit bu dostluktan dolayı Hazret-i Osman'ı severdi. Şehâdetinde ağlamışdır. Bu **İbn İshak**'ın rivayetidir.

İbn-i Sa'd, *Tabakât*'ında müslümanlar Mekkeli'lerin zulümleri karşısında yerlerini yurdlarını terke karar verdikleri zaman Hazret-i Osman ile zevcesi Rukayye - radiyallahu anhâ- ilk muhâcirlerle birlikte Habeşistan'a hicret etmişlerdi. *"Bu ümmet içinde âilesi ile birlikte ilk hicret eden Hazret-i Osman -radiyallahu anh'dır."* der.

Rûme Kuyusu **

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Medîne'ye hicret ettikten sonra müslümanların istifâde etmesi için Rûme kuyusunu satın almıştır. Bu kuyu bir yahûdiye ait idi. Yahûdi, bu kuyunun suyunu satarak mâiyyetini temin ediyordu. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- müslümanların susuz kalmamaları için suyundan istifade edecekleri kuyuyu satın almağa uğraşmış, yahûdi ancak yarısını satmıştı. Hazret-i Osman bunu kabul etmiş, yarısını satın almış, kuyunun bir gün yahûdi tarafından, bir gün kendisi tarafından kullanılmasını şart koşmuştu. Bu suretle müslümanlar su sıkıntısından kurtulmuştu.⁹

9. Ashab-ı Kiram, 1/275

GAZÂLARDAKİ MEVKİİ **

*H*azret-i Osman -radiyallahu anh- mühim ve ânî bir mâzeret dolayısıyla Bedir Gazâsına iştirâk edememişti. Resûl-i Ekrem'in kerîme-i muhteremeleri ve kendisinin de zevcesi Rukayye -radiyallahu anhâ- hastalanmıştı. Hazret-i Osman da Resûl-i Ekrem'in emir ve müsâadeleriyle onun başında bulunmak ve tedâvisi ile meşgul olmak üzere Medîne'de kalmıştı. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ona:

- *"Sen kalbinin temizliği, hissiyâtının necâbeti dolayısıyla gazâyâ iştirâk ecrini de kazanacaksın"* demişti. Hazret-i Osman, zevcesinin başından ayrılmamış ve her çâreye başvurduğu halde Hazret-i Rukayye Resûl-i Ekrem'in giyâbında irtihâl etmişti. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- kendisiyle Hazret-i Osman -radiyallahu anh- arasında sıhrıyyet râbitasının kesilmesini istemeyerek onu diğer kızı Ümm-i Gülsüm ile tezciv eylemişti.¹⁰

Rukayye -radiyallahu anhâ- müslümanların kâfirle-

---

10. a.e. 1/275.

re karşı muzaffer oldukları haberinin Medine'ye geldiği gün vefat etmişti. Hazret-i Osman mâzereti ve Resûl-i Ekrem'in emir ve müsaadesi ile Medine'de kaldığı için Ehl-i Bedir'den ma'dud bulunmakla Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Osman'ın ganîmetten sehmini ayırıp vermiştir.

Uhud Gazâsı'nın birinci safhasında müslümanlar galip iken ikinci safhasında bozulmuşlar, bu bozgunluk esnâsında Resûl-i Ekrem'in katlolunduğu şâyiası da çıkarılmakla bozgunluk son derece artmıştı. Resûl-i Ekrem'in şehâdeti şâyî' olunca müslümanların bir çoğu beyninden vurulmuşa dönerek oldukları yerde düşüp kalmışlardı. Hazret-i Osman da bunlar arasında idi. O günkü hâlini düşündükçe dâima mahzûn olurdu. Cenâb-ı Hakk'ın o gün kusur işleyenleri afvettiğine dâir nâzil olan âyet-i kerîmeden sonra müslümanlar ancak tesellî bulmuşlardı.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- hicretin dördüncü yılında *Zâtü'r-Rikâ'* Gazvesi'ne çıktığı zaman Hazret-i Osman'ı Medine'de kaim-makam olarak bırakmış, Hazret-i Osman bunu tâkip eden gazâlara iştirâk etmiş, daha sonra *Hudeybiye Musâlehası* esnâsında ehl-i İslâm tarafından Kureyş'e sefir olarak gönderilmiş, o zaman Şems tarafından şehîd olduğu şâyî' olunca Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-ashabından "*Bey'atü'r-Rıdvân*" ünvanıyla meşhûr olan bey'ati almıştı.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- bunu tâkip eden Hayber Gazâsına, Mekke'nin Fethi'ne, Hevâzin Harbi'ne iştirâk etmiş, Tebük gazâsında İslâm ordusunun

üçte birini yalnız başına techîz etmişti. Hatta Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-Hazret-i Osman'ın yaptığı bu külliyetli yardımdan fevkâlâde mahzûz olarak minbere çıkıp:

- *"Yâ Rabbi ben Osman'dan râzıyım, Sen de râzı ol"* diye duâ buyurmuşlardır.

Ebû Mes'ud anlatıyor:

- Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'le bir gazada beraber bulunuyorduk. Herkes acıkmıştı. O kadar ki, Resûl-i Ekrem'in yüzünde üzüntü ve sıkıntı alâmetleri görülmeye başlamıştı. Münafıklar ise için için seviniyorlardı. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hâle bakarak *"gün batmadan Cenâb-ı hak rızkınızı gönderecektir"* buyurdu.

Hz. Osman, peygamberin sâdik lisânından sâdir olan bu vâdin mutlaka yerine geleceğinden emin olarak kalktı ve ondört deveyi sırtındaki gıda maddeleriyle birlikte satın alarak bunların dokuzunu Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanına gönderdi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- develeri görünce "bunların ne olduğunu" sordu. Ona bunlar "Hazret-i Osman'ın hediyeleridir" denildi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- kollarını altı görünecek derecede kaldırarak:

- *"Yâ Rabbi! Osman'a şunu, şunu bahşet!"* diye duâ etti ki, daha önce hiçbir kimseye böyle dua ettiğini görmemiş ve işitmemişim."¹¹

11. Asr-ı Saâdet 5/416.

Tebük Gazvesi Ve Hz. Osman **

Arap hıristiyanlar, Herakl'e müracaat ederek araplar arasında çıkan peygamberin öldüğünü, diğer taraftan arapların da kılığa uğradıklarını haber verip hıristiyanlık namına hareket zamanının geldiğini bildirmişlerdi. Herakl de Sanad adında bir kumandanı 40.000 askerle göndermişti. Durumdan haberdar olan Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- hazırlıklara başlamış ve komşu arap kabilelerine mektuplar göndererek onları da yardıma teşvik etmişti.

Abdurrahman b. Habbab es-Sülemî'nin rivâyetine göre:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- minbere çıktı, bir konuşma yaptı ve herkesi *Ceyşü'l-usre*'ye yardıma çağırdı. Bunun üzerine Osman bin Affan:

- "Bütün koşumları ve techîzâtıyla yüz deve hazırlayacağım." dedi. Daha sonra Mirkat bir konuşma yaptı ve o da halkı orduya yardıma teşvik etti. Osman bin Affan bu defa yine:

- "Bütün techîzâtıyla yüz deve vereceğim." dedi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e baktım, hayretle elini sallayarak:

- "*Bu yardımı, Osman'ın bundan sonra yapacaklarının hepsine keffâret olur*" diye üç defa tekrarladı.

Diğer bir rivayette:

Osman üçyüz deveyi koşum ve techizatıyla verme-

yi va'dedince Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-
minberden:

- *"Artık Osman'a bundan sonra yapacağı işlerden hiçbir zaman zarar gelmez"* buyurdu.

Abdullah bin Semure anlatıyor:

Usre ordusu hazırlanırken Osman bin Affan, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bin dinar getirdi ve peygamberin kucağına boşalttı. Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- onları elinde çevirerek:

- *"Bugünden sonra, Osman'a yaptıklarından dolayı zarar gelmez"* diye üç defa tekrarladi.

Katâde, Hazret-i Osman'ın Tebük savaşında içlerinde elli de at bulunan bin deve hazırlamayı üstüne aldığı; Hasan Basrî hazretleri de dokuz yüz elli deve ve elli at hazırladığını söylüyor.¹²

Bazı Vakâlarda Bulunamayışının Sebepleri

İbni Ömer -radiyallahu anhümâ- der ki:

Mısır ahâlisinden bir kimse gelip bana:

- *"Ey İbn Ömer! Osman'ın Bedir Gazâsında bulunmadığını biliyor musun?"* dedi. Ben de:

- *Evet biliyorum, hakikaten Osman, Bedir Gazâsında bulunamadı, diye cevap verdim. Yine o kimse:*

12. Hayatü's-sahâbe 2/754.

- "Osman'ın Bey'atü'r-Rıdvan'da, yani Hudeybiye Vak'ası'nda binbeşyüz kadar ashâb-ı kirâm bey'at ederlerken orada bulunmadığını biliyor musun?" dedi. Ben de cevâben:

- Evet, hakikâten Osman, Bey'atü'r-Rıdvan'da bulunamamıştı, dedim.

Sonra o kimse, İbn Ömer'in bu cevapları kendi İti-kadına tamâmiyle mutabık olarak Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın kadri gûyâ tenkis edildiğinden mesrûr olmakla "Allahu Ekber" deyince İbn Ömer -radiyallahu anh- o kimseye hitaben:

- Şimdi sen yanıma gel de hakikat-ı hâli sana beyân edeyim:

Hazret-i Osman'ın Bedir Gazâsı'nda bulunamayışının sebebi; Osman'ın taht-ı nikâhında bulunan, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kerîme-i muhteremeleri Rukayye -radiyallahu anha- maraz-ı mevt ile marîz idi. Müşârun-ileyhâ'nın hem hastalığına bakmak ve hem de vefat eylediğinde onun techiz ve tekfîni ile meşgûl olmak için Hazret-i Osman'ın hânesinde kalması emr u irâde buyruldu. Hattâ Hazret-i Osman biraz tereddüd gösterdi. Sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazret-i Osman'a hitaben:

- *"Muhakkak sana Bedir Gazâsı'nda hazır bulunan kimseye âhirette verilecek ecir ve sevap vardır. Ayrıca orada bulunan bir kimsenin ganîmet malından alacağı hisse kadar sana verilecektir"* diye tebşîr buyurdu. Onun üzerine Hazret-i Osman hânesinde kaldı.

Hazret-i Osman'ın Hudeybiye Vakâsı'nda yani Bey'atü'r-Rıdvan'da bulunamamasına gelince, eğer Mekke-i Mükerrerme'de Hazret-i Osman'dan daha aziz bir kimse bulunsaydı Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri, Hazret-i Osman'ın yerine Mekke-i Mükerrerme'ye elçi olarak onu gönderdi. Yâni onun yerini tutacak ve bu işi yapacak başkasını bulamadı ve onu gönderdi. Bey'atür-Rıdvan, Osman -radiyallahu anh- Mekke'ye gittikten sonra vukûa geldi. Hazret-i Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mübârek sağ elini sol eli üzerine vurup:

- *"İşte şu iki elimin bey'atı da Osman için olsun!"* buyurdu.

Sonra İbn Ömer -radiyallahu anh- o Mısırlı'ya hitâben:

- *"Al şimdi suallerinin susturucu cevabını, bu cevaplar berâberinizde olduğu halde gidin."* dedi.

Yani Osman -radiyallahu anh-'ın kadrini tenkis ile ta'yîb yolu îtikadınızı tashih ediniz, demektir.

Hakîkaten Osman -radiyallahu anh-'ın zevcesi nûr-i mücessem Hazret-i Rukayye'nin vefatı Bedir muzafferiyetinin tebşîri için Medîne'ye gelen Zeyd İbn Hârîse'nin geldiği güne tesâdüf eyledi.

Hatta Zeyd İbn Hârîse'nin oğlu Üsâme de Rukayye -radiyallahu anhâ-'nın maraz-ı mevtinde olması hasebiyle Hazret-i Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in emriyle Medîne-i Münevvere'de kalmış idi.¹³

HUDEYBİYE'DE HZ. OSMAN

*M*isver bin Mahreme -radiyallahu anh- anlatıyor:

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Hudeybiye senesinde yüzer bölüklü on bu kadar kıtânın başında sefere çıktı. Medîne'nin mîkatı yâni ihrama girme yeri olan Zü'l-huleyfe'ye geldiğinde kurbanlık develerin boyunlarına kurban nişânesi olan kılâdelerini taktı. Hörgüçlerini bıçakla çizip kanatarak nişanladı. Ve buradan itibaren umre niyyeti ile ihramlandı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Huzâa kabîlesinden Yüsr ibn Süfyan'ı gözcü olarak keşif için gönderdi. Kendisi de mayyeti ile berâber yollandı. Tâ Gadîru'l-Eştat¹⁴ mevkîne kadar ilerledi. Burada casûs olarak gönderdiği Yüsr geldi ve:

- Yâ Rasûlallah! Kureyş senin aleyhine birçok halkı toplamış ve ehâbîş kabîlelerini de aleyhinde ittifâka

14. Gadîr, yağmur veya kaynak sularının biriktiği çukurdur. Eştat, Hudeybiye hizasında bir yerin adıdır. Buradan başka yerde su kuyusu bulunmadığından Gadîr adı bu yere izâfe edilmiştir.

almıştır. Müşrikler seninle muhakkak harb edecekler ve Kâbe'yi ziyaretten menedip Mekke'ye girmene mânî olacaklardır, dedi.

Bu haber üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ashabını toplayıp iştişâre suretiyle onlara:

- *"Ey nâsl! Bana fikrinizi söyleyiniz. Bizi Kâbe'yi ziyaretten menetmek isteyen şu müşriklerin âilelerine ve evlâdlarına akın etmeyi muvafık bulur musunuz? Bakınız bu sırada müşrikler bize karşı gelirler ise onlarla harb ederiz ve galib geliriz. Çünkü Allah -azze ve celle-câsûsumuzu müşriklerin gözünden esirgedi. Eğer müşrikler üzerimize gelirlerse bu düşmanlarımızı evlâd u iyâlleri ve mallarını nehb u gârat edilmiş bir halde bırakırız"* buyurdu. Ebû Bekir -radiyallahu anh-:

- *Yâ Rasûlallah! Sen şu Beyt-i Harâm'ı ziyaret kasdederek yola çıktın. Ne bir kimseyi öldürmek, ne de bir kişiyle harbetmek istemezsiniz. Şu halde Kâ'beye doğru yürüünüz. Her kim bizi Kâbe'yi ziyaretten menederse onunla vuruşuruz, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem- Allah adına güvenerrek:*

- *"Haydi yürüünüz"* buyurdu.¹⁵

Hazret-i Osman'ın Kureyş Sefirliği

Bey'atü'r-Rıdvan, İslâm azm ü irâdesinin en müşkil devirlerinde nasıl yükseldiğini gösteren müstesnâ vak'alardan biri bulunduğundan Resûl-i Ekrem -sallalla-

15. Tecrid-i Sarîh Terc, 10/272

hu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Medîne'den Mekke'ye Umre niyetiyle gelip, mâriyyetindeki ashâbı ile Hudeybiye mevkîine inerek karşılarında Kureyş'in muhâlif bir vazıyyet aldıklarını anlayınca "bu seferden maksadın umre yapmak ve Kâbetullah'ı ziyâret olup harb için gelmediklerini" Kureyş'e anlatmak lüzûmunu hissetti.

Bu vazıyyeti Kureyş eşrâfına bildirmek üzere evvelâ Huzâalılardan Hırâş ibn Ümeyye'yi Sa'lebe namındaki devesine bindirerek Mekke'ye gönderdi. Hırâş, Mekke'ye varıp bunu anlatınca Kureyş hucûm ederek deveyi öldürdüler. Kendisini de öldürmek üzere hayli ezâ ve cefâ ettilerse de Ehâbîş¹⁶ arabları araya girip bu tecâvüzü menederek Hırâş'ı salıverdiler. Hırâş da gelip keyfiyeti Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e arzyledi.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri Mekke'ye Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'ı göndermek ve onun vâsıtasıyla eşrâf-ı Kureyş'e maksad-ı azîmeti anlatmak istediyse de Ömer -radiyallahu anh-:

- Yâ Rasûlallah! Kureyş'in bana sû-i kasd etmelerinden korkarım. Kureyş benim kendi haklarındaki gayz u adâvetimi bilirler. Mekke'de beni himâye edip bunların taarruzundan menedecek kavmim Adıyy ibn Kâ'b

16. Ehâbiş: Kureyş, Kinâne, Huzeyme, Huzâa kabilelerinin memûna denir. Ehâbiş unvânı vaktiyle bu kabilelerin mûrahasaları Habeş dağında toplanıp: "Bu dağ yerinde durdukça kabilelerimiz halkı birbirinden ayrılmayacak, müşkil zamanlarda birbirlerine yardım edecekler." diyerek yaptıkları anlaşmaya verilen isimdir. Bilâhare bu kabilelerin adı olmuştur.

oğullarından kimse de yoktur. Fakat ben size Kureyş nezdinde kendimden ziyâde hürmet göreceğ birini tavsiye edeceğim ki, o Osman bin Affân'dır, dedi.

Filhakîka Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Kureyş'in riyâset mevkiinde bulunan Ebû Süfyân ile amcazâde olup ikisi de Ümeyye bin Şems ahfâdından idi.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Osman bin Affân'ı çağırıldı. Ebû Süfyân ile Kureyş eşrâfına maksadı bildirmek için gönderdi. Bir de Mekke'den hicret edemeyen erkek ve kadın müslümanlara tesellî vermesini tenbih buyurdu.

Osman -radiyallahu anh- Mekke'ye gitti. Mekke'de veya Mekke yolunda Ebân ibn-i Saîd ibn-i Âs'a mülâkî oldu. Ebân, Hazret-i Osman'ı devesine bindirdi. Himâyesine aldı ve Resûl-i Ekrem'in emrini tebliğ edinceye kadar himâye ve delâlet etti.

Osman -radiyallahu anh- Ebû Süfyân ve Kureyş ileri gelenleri ile görüşüp Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in emri vechile, maksadını onlara anlattı.

Onlar da:

- Beyt'i tavaf etmek istersen sen git, tavâf et, fakat hepñiz olmaz, diye cevap verdiler. Hazret-i Osman da:

- "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- tavâf etmedikçe ben de edemem" diyerek bu teklifi reddetti.

Bu red cevabından münfail olan Kureyş rüesâsı onu Mekke'de alıkoydular, göz hapsine aldılar. Osman -radiyallahu anh'in avdeti teahhur etmesi üzerine, "Os-

man bin Affan katlolunmuştur...” diye Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-’e ve ashâb- kirâma haber erişti.

Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri:

- *“Artık bunlarla vuruşmadıkça buradan ayrılamayız”* buyurdu.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri gördüğü bir rüyâ üzerine Umre maksadıyla ihtiyarî sefer etmişti. Hazret-i Osman’ın katli haberinin şuyûuna kadar hiçbir zaman harbetmek emelinde bulunmadı. Bunun da müteaddid sebepleri vardı:

1- Müşrikler bütün kuvvetlerini bir araya topladıkları halde Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-’in maiyyeti az ve silâhsızdı.

2- Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Beytullah’a hürmetsizlik etmek istemiyordu. Bu uğurda müşriklerin tekliflerine karşı her türlü fedakârlığı göze almışdı. Beytullah’ın harîmi dâhilinde Allah Teâlâ ve Tekaddes Hazretlerinin vâcibu’l-ihtrâm kıldığı mukaddesâta ta’zîm maksadıyla “Kureyş benden her ne isterse, ne kadar ağır olursa olsun muhakkak onlara vereceğim” demişti. Bu sözünü yemin ile teyîd ederek harbetmek istemediğini duyurmuştu. Hadis-i şerifde:

“Hayatım yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, Kureyş, Allah’ın Harem dâhilinde muhterem kıldığı şeylere ta’zîm kasederek benden ne kadar müşkil

talepte bulunursa bulunsunlar ben onu muhakkak vereceğim" cümlesi bunu göstermektedir.

3- Mekke'de bir takım "müstad'afin" denilen zuafâ-yı müslimîn vardı ki, bunlar hicret edememişti ve korkularından îmânlarını izhar bile edemiyorlardı. Harben Mekkeye girildiği surette bunların yanlışlıkla katledilmeleri muhakkaktı. Sûre-i Feth'in 25'inci âyet-i kerîmesinde bu hakikat şöyle beyân buyurulmuştur:

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَجَلَّةً وَتُولُوا رِجَالًا مُّؤْمِنُونَ
وَ نِسَاءً مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُنَّ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُنَّ
مَعْرَةٌ بَغَيْرِ عِلْمٍ ۖ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ لَوْ
تَرَىٰ لَوْ لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾

"Onlar küfreden ve sizi Mescid-i Haram'dan ve alıkonulmuş hedyelerin mahalline ulaşmasından menedenlerdir. Eğer Mekke'de kendilerini henüz tanımadığınız mümin erkeklerle mümin kadınları bilme-yerek çiğneyip de o yüzden size bir vebâl isâbet edecek olmasaydı Allah size feth için elbette izin verirdi. Bunu dilediklerini rahmete kavuşturmak için yaptı. Eğer onlar seçilip ayrılmış olsalardı biz onlardan küfredenleri muhakkak elem verici bir azâba giriftâr etmiştik bile!"

4- Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendiz zuafa-yı müslimînden başka Kureyş'in ileri gelen-

lerinin de harcanmasını istemiyordu. Çünkü yakînen biliyordu ki, bugün İslâm ile mücadele halinde bulunan Kureyş müşrikleri başta olmak üzere bütün arap kavimleri az zamanda nâil-i hidayet olarak bu suretle nûr-ı İslâm, âfâk-ı âleme intişâr edecektir.

Bütün bu hakîkî sebeplerden dolayı harbe taraftar olmayan Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Osman'ın şehâdeti haberini duyunca kendi dâmâdına karşı irtikâb edilen bu cinâyeti müslümanlara karşı bir hakaret ve alenî bir harb sebebi addederek:

- *"Artık şimdi bu adamlarla vuruşmadıkça Hudeybiye'den ayrılmayız."* diye muharebeye karar vermişti.

Bey'atü'r-Rıdvân ve Hz. Osman

Bey'at-i Rıdvân, bir ağacın altında icrâ edilmiştir. "Semüre" denilen ağaç, muğaylan cinsinden bir bâdiye ağacı diye tarif edilmiştir. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu ağacın altında oturup ashab-ı kirâmı dâvet etti. Ağacın dallarından birisi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sırtının üzerine geliyordu.

Abdullah ibn-i Mugaffel -radiyallahu anh-"Ben Resûl-i Ekrem'in başı ucunda duruyor ve koruyordum, o dalı kaldırıyordum" demiştir.

Ashab-ı Kirâm, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in önünde ölmek ve asla firâr etmemek üzere bey'at etmişlerdi.

Câbir İbn-i Abdillâh da "Biz Rasûlullah'a firâr etmemek üzere bey'at ettik, ölüme bey'at etmedik, demiştir. **Buhârî'nin** Seleme bin Ekvâ -radiyallahu anh-den gelen rivâyetinde de böyledir.¹⁷

İbn-i Hişâm'ın Şa'bî'den gelen bir rivâyetinde ilk bey'at eden zâtin Ebû Sinân el-Esedî olduğu bildiriliyor. Yine Şa'bî'den **Beyhâkî'nin** tahricine göre Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ilk bey'at eden Ebû Sinân'a:

- "Ne diyerek bey'at edeceksin?" diye sormuş, o da:

- Rasûlullah'ın gönlünde ne murad varsa onun üzerine bey'at ediyorum diye bey'at eylemiştir.

Ebû Sinan, bey'atı bu vechile güzel icrâ ettiğinden sâir ashab da:

- Biz de Ebû Sinân'ın bey'ati vechile bey'at ediyoruz, demişlerdir.

Bu bey'atten Hudeybiye'de bulunanlardan yalnız bir kişi tehallûf etmiştir ki, münâfıklardan Benî Seleme'nin kardeşi Cedd ibn-i Kays'dır.

Cabir bin Abdillâh demiştir ki, "Vallahi ben Cedd ibn-i Kays'ı devesinin karnının altında gizlenmiş olduğu halde gördüm, sanki herif devesinin karnına yapışmıştı.

Bey'atin hitâmı sırasında, Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in şehâdet haberinin yalan olduğu duyuldu.

17. Tecriid-i Sarih Terc, 8/212

İbn-i Hişâm'ın İbn Ebî Müleyke tarîkı ile İbn Ömer'-den rivayetine göre, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bir elini diğer eli üzerine koyarak Hazret-i Osman namına da bey'at etmiştir. Ve rivâyete göre bey'at esnâsında:

- *"Allah'ım, bu bey'at da Osman içindir, şüphesiz o senin Resûlünün hizmetindedir"* buyurmuşlardır.

İşte İslâm Tarihinde Bey'atü'r-Rıdvan nâmıyla anılan vak'a budur.

Hazret-i Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in yüksek irâdesinin bu kahir tecellisi, Kureyş arasında şâyi' olunca ehl-i İslâm'ın bey'ati Kureyş'e dehşet verdi. Derhal Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e sulh murahhası olarak Süheyl bin Amr'ı gönderdiler.¹⁸ Hazret-i Osman -radiyallahu anh- da sâlimen geldi.

18. Süheyl, Benî Amir'in kardeşidir. Kureyş eşrâfından ve Arab'ın meşhûr hatiblerinden birisidir. Bedir Gazâsı'nda esir edilmişti. O sırada Ömer -radiyallahu anh- Resûl-i Ekrem'e:

- Süheyl'in ön dişlerini söktür de aleyhinde konuşmasın, demişti. Fakat Resûl-i Ekrem:

- *Hayır, Süheyl'i kendi haline terket. O yakında bir makama yükselerek hitab edecektir ki, o zaman sen onu senâ edeceksin!*" buyurmuştur.

Hakikaten Mekke fethedildiği gün müslüman olan Süheyl, irtihâl-i peygamberi üzerine Mekke ahâlisi ihtilâf edip çoğu irtidâd âsârı göstermeğe başlayınca hemen bir hutbe irâd etmiş ve halkı sükûna davet edip meş'ûm bir ihtilâf ve irtidâdın önünü almıştır. İşte Resûl-i Ekrem'in Süheyl'in irtika edeceğini bildirdiği hitâbet makamı, bu olsa gerektir.

Süheyl rakıyku'l-kalb idi. Kur'an okurken çok ağlardı. Bir hutbesinde:

Cenâb-ı Hak:

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ
مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾

“Hakikaten Allah o müminlerden razı oldu ki Habibim, onlar sana bey'at ettikleri ve cihâd için söz verdikleri zaman onların gönüllerindeki bildi

“Ey Kureyş Cemâati! Siz en son müslüman olup da en evvel mürted olmayın! Vallahi'!-azıym bu din şems ile kamerin tulû ve ğurub üzere olan imtidadları vechile beşerriyeti tenvir ederek imtidâd edip gidecektir.” demiş ve Kureyş'in İslâm üzere sebâtına vesile olmuştur.

Süheyl bin Amr -radiyallahu anh-: “İslâm olduktan sonra Bedir'de ve Uhud'da ve Hendek'de Hakk'a muannid olarak bulunuşum ve Hazret-i Râsûlullah'a karşı olan konuşmalarım hatırıma geldikçe hayâ ederim,” der olmuştur.

Ömeru'l-Fâruk -radiyallahu anh-'in zamân-ı hilâfetine Süheyl bin Amr ve Ebû Sinan ve bazı mütehayyızan-ı eşraf halifenin kapısına gelip duhûl için isti'zânda bulunmuşlardı. Hazret-i Süheyl, Ammar ve Bilâl gibi Ashab-ı Bedir de içlerinde idi. Ammar, Bilâl ve Süheyl hazarâtına izin çıkıp Ebû Süfyan ve diğerleri sonraya kaldılar.

Ebû Süfyan bu hale münfail olarak:

- Hiç böyle bir gün görmedim. Şu makûle kölelere izin verilsin de bize iltifat olunmayarak burada katalım, demişdi. Süheyl bin Amr o vakit onlara dedi ki:

- Ey kavm u aşiret! Ben sizin vechinizde olan hâli vallahi müşâhede etmekteyim. Siz eğer darılacak iseniz kendinize darılın. İslâm'a onlar çağrıldı, siz de çağrıldınız, onlar sür'at etti, siz beta-et ettiniz. Vallahi onların sizi sebk etmiş oldukları fazileti fevt etmek, şimdi münfail bulunduğunuz bâb'a duhulde müsâbakayı fevt etmekden eşedd idi. Görüyorsunuz ki, bunları size takdîm ettiler. Onları bu bâbda sebk u tekaddüme bir tarik yoktur. Cihâda bakın da ona mülâzemet edin. Belki Cenâb-ı Hak sizi şehâdet ile merzuk kılar!” deyip eteğini silkerek kalktı. O zaman dâru'l-cihâd olan Suriye'ye gitti.

ve üzerlerine sükûnet ve vekarı indirdi. Gönüllerini sulha yatıştırdı. Bedel olarak da onlara yakın ve şerefli bir fetih verdi.”¹⁹ buyuruyor.

İslâm ve Asr-ı Saâdet tarihinin mühim bir dönüm noktası olan bu gazânın şerefli adı Hudeybiye, küçük bir kuyunun adıdır. Burası ile Mekke-i Mükerrerme arası bir günlük mesâfedir. Medîne-i Münevvere ile arası dokuz konaktır.

Bu köyün bu adı alması da orada Şecere Mescidi yanında bulunan bir kuyu sebebiyledir. Rasûlullah -salallahu aleyhi ve sellem- ile ashab-ı kirâmın altında bey'at ettikleri bu tarihî ağaç ya sakız ağacı veya muğaylan ağacıdır. Abdullah ibn Muğaffel -radiyallahu anh- der ki, “Bu ağaç eğri büğrü, kanburdu. Bey'at esnâsında ben Rasûlullah'ın başı ucunda duruyor ve koruyordum. Bu eğri ağacın dalı Resûl-i Ekrem'e dokunduğundan onu kaldırıyordum.” Bir kavle göre Hudeybiye bu kanbur ağacın adıdır. Ve (ha-dü-be) kelimesinin aslının musaggar sıygasıdır. Hadep kanbur mânâsındadır.

Ağacın kendisi ise bir ilâhî hikmet olarak unutturulmuştur. Hattâ ertesi sene Umretü'l-kazâ için Hudeybiye'ye gelindiğinde hangi ağaç olduğu ta'yin edilememiştir. Gizlenmesindeki hikmet sebebi de ümmeti bir fitneden esirgemektir. Çünkü geçmiş ümmetlerin tarihin-

İrtihali Amvas vebâsında hicretin 18. yılında vukû', bulmuştur. Kureyş içinde savm u salât ve sadaka ve emr-i âhirete dâir mühim olan şeylere ikbal cihetinden bu zâtın ziyâdesi yoktur. Kesret-i mücâhede ile yoğrulmuş ve kesret-i bükâ ile rakıyku'l-kalb, olmuştu. (el-Hakayık, 92.)

19. el-Feth. 18

de emsâli görülmüşdür ki, tarîhî ve şerefli vakaların cereyanına sahne olan şeylere ta'zîm ve ibâdet edilegelmiştir. **İbn-i Sa'd**'in *Tabakat*'ındaki bir rivâyete göre Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- halkın bu ağaca hürmet ettiğini göreyek kestirmiştir.

Hudeybiye Seferi, Hicretin altıncı senesi Zilka'de ibtidâsında bir pazartesi günü vuku bulmuştur. **İbn-i Sa'd**'in beyânına göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in bu seferinin bir harb seferi olmayıp Umre, yâni Kâbe'yi ziyâret ve tavâf yolculuğu olduğunu Kureys'e ihsâs etmek için harp silâhı almamış, arab adeti üzerine yalnız kılıç almışdı. Ve Ashab-ı kiram da bu sûrette yola çıkmışlardı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- kurbanlık 70 deve sevketmiştir ki bunların arasında Bedir'de iğtînâm edilen Ebû Cehil'in devesi de vardı. Bu sefere Ashab'dan 1400 ve bir rivâyete göre 1500 kişi iştirak etmiştir.²⁰

20. Tecrid-i Sarih Terc, 10/261.

MİSVER HADİSİ

*M*isver ibn-i Mahreme ile Mervan'dan -her biri refîkının sözünü tasdik ederek şöyle dedikleri rivâyet edilmiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hudeybiye seferinde Medîne'den çıkmıştı. Yolun bir kısmına vardıklarında Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- maiyyetini ne:

- Hâlid bin Velid bir takım Kureyş süvârileriyle gözcü olarak Ganim mevkiindedir. Şimdi siz yolun sağ tarafını tutunuz, buyurdu. Vallahi Hâlid, Peygamberle maiyyetinin hareketini anlamadı. Nihayet Hâlid ordumuzun kaldırdığı kara tozu gördü de hayvanına ayağıyla vurup koşdurarak Resûl-i Ekrem'in geldiğini Kureyş'e bildirmek üzere sür'atle gitti. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- ordusuyla yürüdü. Nihayet Seniyye mevkiine gelmişdi ki, oradan Kureyş'in karargâhı üzerine inilirdi. Burada Rasûlullah'ın bindiği Kusvâ adlı deve çökdü. Nâs:

- Kusvâ harîn oldu, kusvâ harîn oldu, demeğe baş-

ladı. Hayvanı sevk ettilerse de çökmekte isrâr etti. Yine halk, "Kusvâ harîn oldu, Kusvâ harîn oldu..." demişlerdi. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– "Kusvâ harînleşmez. Onun çökmek huyu da yoktur. Fakat vaktiyle Mekke'ye girmekten Fil'i meneden kudretullah şimdi de Kusvâ'yı menetti" buyurdu. Bundan sonra Rasûlullah:

- "Hayâtım yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki Kureyş, Allah'ın Harem dahilinde muhterem kıldığı şeylere ta'zîm kasederek benden ne kadar müşkül talebde bulunursa bulunsun ben onu muhakkak onlara vereceğim" buyurdu. Sonra Kusvâ'yı sürdürdü. Hayvan hemen sıçrayıp kalktı.

Râvî demişdir ki, "Bu defa Rasûlullah Kureyş tarafından inhıraf ederek nihâyet suyu az olan Semed kuyusu yolu üzerindeki Hudeybiye mevkinin müntehâsına indi. Bu az suyu halk birer parça almış ve orada halkın meks ü ikameti için su bırakmayıp kuyunun suyunu kâmilan çekmişlerdi. Şimdi Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e susuzluktan şikâyet olundu. Bunun üzerine Rasûlullah ok mahfazasından bir ok çıkardı. Sonra onlara bu oku "Semed" kuyusuna koymalarını emretti. Vallahi o anda kuyunun suyu coşmağa başladı. Ashab-ı Resûl oradan dönünceye kadar onları suya kandırmak için devam etti. Ashab-ı Nebî kuyunun kenarında oturarak su kablalarını doldururlardı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- maiyyeti ile bu haldeyken Huzâalî Bûdeyl ibn Verka, kendi kabîlesi Huzâa'dan bir kaç kişi ile çıkageldi. Mekke ve havâlisin-

deki Tihâme kabîleleri arasında Huzâîler öteden beri Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sırdaşı idi. Müslim olsun, müşrik olsun bütün Huzâalılar Mekke'de olup biten herşeyi Resûl-i Ekrem'den saklamazlar, gizlice bildirirlerdi."

Büdeyl gelince Resûl-i Ekrem'e:

- "Haberiniz olsun! Kureyş Kâ'b ibn-i Lüey ile Âmir bin Lüey kabîleleri Hudeybiye sularının en zengin menbalarına kondular. Sütü ve yavrulu develeri, kadınları ve çocukları da yanlarında bulunuyor. Maîşetleri yolundadır, şimdi ben onları bu halde bıraktım geliyorum. Bunlar muhakkak size karşı harbedecekler. Ve sizi Beyt-i Şerîf'e girmekten menedecekler." dedi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de şöyle buyurdu:

- *"Fakat biz hiç kimse ile harbetmek için gelmedik. Biz yalnız umre etmek niyetiyle geldik. Bununla berâber Bedir, Hendek Harbi, Kureyş'in maddî ve mânevî bütün kuvvetlerini za'fa ve onları hayli zarara uğratmıştır. Eğer Kureyş arzu ederse ben onlarla aramızda bir mü-târeke müddeti tayin edeyim. Şu şartla ki bu müddet zarfında ben onlarla harbetmiyeyim. Onlar da benimle diğer müşriklerin aramızı serbest bıraksınlar, karışmasınlar.*

Eğer ben arablara galib olursam Kureyş müşrikleri de nâsın girdiği bu tarîk-ı tâata girmek isterlerse kendi arzularıyla girebilirler. Şayed ben müşriklerin sandığı gibi araplara galib gelemesem bu ihtimâle göre de müşrikler benimle harbetmek külfetinden kurtulup rahat ederler.

Eğer Mekkeliler böyle bir mütârekeyi kabûl etmez ve sâir arablarla beni kendi hâlimize bırakmayıp müdâhale etmek isterlerse, hayatım yed-i kudretinde olan Allah'a yemîn ederim ki, şu müdâfaa ettiğim müslümanlık uğrunda başım vücûdumdan ayrılıncaya kadar Mekkeliler'e karşı cihâd edeceğim. Bu muhakkaktır. Şu da kat'î dir ki o zaman Allah, Kur'an-ı Mübîn'deki nusret va'dini infaz edecektir."

Bunun üzerine Büdeyl bin Verka Rasûlullah'a:

-Şimdi bu sözlerini ben herhalde Kureyş'e tebliğ ederim, dedi ve râvînin beyânına göre gidip tâ Kureyş'in karargâhına vardı ve:

- Şimdi ben yanınıza şu adamın yani Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanından geliyorum. Şöyle bir söz söylediğini işittim, isterseniz anlatayım, dedi. İkrime bin Ebû Cehil ve Hakem bin Âs gibi Kureyş sefihleri:

- Senin bize ondan bir şey vermene ihtiyacımız yoktur, diye karşılık verdiler. Fakat içlerinden sâhib-i rey olan birisi:

- Haydi işittiğin söz ne ise söyle bakalım, dedi. Büdeyl; "Onun yani Rasûlullah'ın şöyle söylediğini işittim." diye Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sözlerini birer birer anlattı. Bunun üzerine Urve bin Mes'ûd kıyam edip Kureyş'e karşı bir hutbe îrâd ederek:

- "Ey Kavm! Siz benim babam yerinde değil misiniz?" diye sordu. Kureyşliler de:

- Evet, diye tasdik ettiler. Bunun üzerine:

- Ben de sizin oğlunuz mesâbesinde değil miyim? dedi. Onlar da:

- Evet, diye tasdik ettiler. Sonra Urve:

- Beni bir şüpheyle ithâm eder misiniz? diye sordu. Buna da:

- Hayır, diye cevap verdiler. Bu defa Urve:

- Ukâz halkını size nefir-i âm halinde yardıma dâvet ettiğimi ve onların imtinâ etmeleri üzerine kendim ehl ü evlâdımla ve bana itâat eden etbâımla size muavenete koşduğumu pekâlâ bilirsiniz değil mi? dedi. Onlar da bir ağızdan:

- Evet biliriz! diye tasdik ettiler. Bu te'mînâtı aldıktan sonra şimdi Urve:

- "Bu adam yani Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- size hayr u salâh yolunu gösteriyor. O yola yöneliniz! Ve beni bırakınız, ona gideyim." dedi.

Urve'nin Peygamberimizle görüşmesi

Mekkeliler'den "Haydi git!" diye izin alan Urve, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e arz-ı hal etmeğe geldi. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- de Urve'ye, Büdey'le söylediği sözlere benzer bir surette beyân-ı fikr etti. Bu arada Resûl-i Ekrem'in "*Bir mütâreke kabûl etmezlerse Kureyş ile ölüncüye kadar harbedeceğim!*" buyurması üzerine Urve:

- "Ey Muhammed! Sen kavmini istisâl (toptan helâk) ettiğini farz edersek, bana söyler misin ki, senden evvel arablardan kendi kavmini toptan helâk eden bir kimse var mıdır? Ya mesele diğer şekilde zuhûr ederse, Kureyş'in size ne fenâ muâmele edecekleri size gizli değildir. Vallahi ben aranızda eşraf ve a'yândan bazı kimseler görüyorum. Bu muhakkak olmakla berâber yine ben bir takım kabîlelerden toplanmış kimseler de görüyorum ki, bunlar harb sırasında kaçıp seni yalnız bırakabilecek kabiliyyettedirler" dedi.

Ebû Bekir -radiyallahu anh- Urve'nin Ashâb-ı Nebî'yi firâr ile ittihâmına dayanamayarak Urve'ye:

- Haydi sen Lât'ın kışını yala! Biz mi Rasûlullah'ı yalnız bırakıp firâr edeceğiz? Hâşâ! diye sebb ü reddetti. Urve:

- Bu da kimdir? diye sordu. Ashab:

- Ebû Bekir, dediler. Urve:

- Ah Ebû Bekir! Hayatım yed-i kudretinde olana yemîn ederim ki, eğer üzerimizde -henüz mukabele edip ödeyemediğim bir minnet ü ihsânın olmasaydı elbette ben de sana cevap verirdim, diye mukabele etti.²¹

Râvî diyor ki, Urve, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e söz söylemeğe devam etti. Ve esnâ-yı mükâlemede arab âdeti üzere her söz söyledikçe eliyle Rasûlullah'ın mübârek sakalını okşayarak mülâtafede bulu-

21. Zührî'den gelen bir rivâyete göre Ebû Bekir -radiyallahu anh-'in Urve üzerindeki minneti şuydu: Bir diyet meselesinden dolayı Urve borçlandığında Ebûbekir -radiyallahu anh- ona mühim bir

nuyordu. Halbuki bu sırada Muğiyre bin Şu'be ki Urve'nin birâderzâdesidir, başında miğfer ve yalın kılınc bir halde Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in başı üzerinde durup Resûl-i Ekrem'i muhafaza ediyordu. Ve Urve her ne zaman Resûl-i Ekrem'in sakalını okşamağa mübâşeret ederse derhal Muğiyre kılıncının kınının ucuyla Urve'nin eline vuruyor ve Urve'ye:

- "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sakalından elini çek!" ihtârında bulunuyordu. Muğiyre'nin bu ihtârları üzerine Urve başını kaldırarak:

- "Bu da kimdir?" diye sordu. Ashab:

- Muğiyre bin Şu'be'dir, dediler. Bunun üzerine Urve:

- Ey gaddâr! Ben hâlâ senin câhiliyyetdeki gadr ü hiyânetini tazmîne çalışmakla meşgul değil miyim? dedi. Muğiyre müslüman olmazdan evvel câhiliyyette mâlik oğullarından bazı kimselerle yol arkadaşlığı etmiş ve yolda bunları öldürüp mallarını almış, sonra Medîne'ye gelip müslüman olmuştu.²²

Resûl-i Ekrem'e bu malları arz ettiğinde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem:

- "*Müslümanlığın bizce şâyân-ı kabuldür. Fakat bu*

yardımda bulunmuştu. Vâkıdî'nin rivâyetine göre bu yardım on deve vermek suretiyle vuku bulmuştu. *Fethu'l-Bârî*'den.

22. Rivâyete göre Sakîf'den ve Mâlik oğullarından bazı kimselerle Muğiyre bin Şu'be Mısır meliki Mukavkis'i ziyâret etmek üzere Mekke'den çıkmışlardı. Mukavkis, Muğiyre'nin arkadaşlarına ihsanlarda bulunmuş fakat Muğiyre'yi mahrûm etmişti. Bundan içlenen Muğiyre yolda şarab içildiği ve sarhoş olup arkadaşları uyuduğu sırada bunları tamâmen öldürmüş ve mallarını alıp Medîne'ye gelerek müslüman olmuştu.

mallar gadrdır, biz bunlardan hiç bir şeye elimizi uzatmayız” buyurmuştu.²³

Urve Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbının ona olan bağıllık ve hürmetini gözleriyle müşahade ettikten sonra Kureyş'in yanına döndü.

Urve, Kureyş'in yanına dönünce gördüklerini şöyle anlattı:

- *“Ey Ahâlî! Vallahi ben vaktiyle birçok melikin huzuruna sefir olarak çıktım. Ezcümle Rum meliki Kayser'in, Fars meliki Kistrâ'nın dîvanlarına sefâretle gittim. Vallahi bunlardan hiçbir padişahın musâhiblerini, Muhammed'in ashabının Muhammed'e tâzîm ettikleri derecede meliklerine ta'zîm ettiklerini görmedim.*

Muhammed'in ashâbı onun artığıyla bile teberrük ediyorlar. O bir şey emredince derhal emrini infâza mübâderet ediyorlar. O abdest aldığı zaman da abdest suyunun fazlasını tehâlûkle paylaşıyorlar.

O söz söylerken ashâbı hafif bir sesle tasdik ve cevap veriyorlar. Muhammed'i ta'zîm için onun yüzüne dikkatle bakamıyorlar. Şimdi Muhammed size güzel bir sulh ü salâh re'yi arzetti. Bunu kabul ediniz!”

Bunun üzerine Kinâne oğullarından birisi Kureyş'e hitâben:

- Beni bırakınız, bir kere de Muhammed'in yanına ben gideyim, dedi. Onlar da:

23. Çünkü müşriklerin malları yalnız harb ve kahr üzerine iğtinam edilirse helâl olurdu, eman zamanında müşrik malını almak helâl değildi.

- Pekâlâ git! dediler. Bu Kinâneli zat, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbına doğru gelirken Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- *"Bu gelen fülân kimsedir. O, bir kabîledendir ki, onlar hac ve umre kurbanlarına ta'zîm ederler. Kılâdeli kurban develerini bu zâtın gözü önüne salıveriniz!"* buyurdu. Ashâb bütün kurbanlık develeri onun güzergâhına yayılmak için salıverdiler. Ve ashâb yüksek sesle *"Lebbeyk Allahümme Lebbeyk!"* diyerek Kinâneli'yi istikbal ettiler. Kinâneli zât kurban develerini ve halkın telbiye ile istikbâlini görünce teaccüb ederek:

- Sübhânellah! Bu zatı Beyt-i Şerîf'i ziyâretten menetmek, bunlara karşı lâyük olmayan bir muâmeledir, dedi. Kureyş'in yanına döndüğünde de:

- Ben onların Umre için kesecekleri kurban develerini kılâdelenmiş ve işaretlenmiş bir halde gördüm, doğrusu bunları Beyt'i ziyâretten menetmeyi muvâfık görmem, dedi.

Sonra Kureyşliler arasında Mikrez bin Hafs denilen birisi kalkıp:

- *Bana müsâade ediniz de Muhammed'e bir de ben gideyim,* dedi. Onlar da:

- Haydi git! dediler. Mikrez Resûl-i Ekrem'le ashâbına doğru gelirken Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- *Şu gelen Mikrez'dir, gaddar bir kimsedir,* buyurdu. Mikrez, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ile görüşmeğe başladı.

Hudeybiye Musâlehası ve Ebû Cendel

Mikrez, Resûl-i Ekrem'le görüşmek üzere iken Süheyl bin Amr çıkageldi. Süheyl gelince Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- bu isim ile tefe'ül ederek ashâb'a karşı:

- "Artık işiniz bir dereceye kadar kolaylaşdı" buyurdu. Süheyl bin Amr gelince Resûl-i Ekrem'e:

- "Haydi hokka, kalem, kâğıt getir, sizinle aramızda bir musâlehanâme yaz" dedi.

Bunun üzerine Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- kâtibi Ali bin Ebû Tâlib'i çağırıldı ve:

- "Bismillahirrahmanirrahîm yaz!" buyurdu. Bunun üzerine Süheyl câhiliyyet hamiiyet-i sâikasıyle Resûl-i Ekrem'e:

- İyi ama, ben RAHMAN kelimesinin mahiiyeti nedir, bilmiyorum, fakat vaktiyle senin de yazdığının gibi *Bismikellahümme* "Yâ Allah senin isminle yazmağa başlarım, diye yaz!" dedi.²⁴ Müslümanlar da bir ağızdan:

- Vallahi biz onu yazmayız, ancak *Bismillahirrahmanirrahim* yazılmasını isteriz, demişlerdi. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Ali'ye hitaben:

24. İbtidâ-yı İslâm'da Resûl-i Ekrem Efendimiz muharrerat unvanında arabların câhiliyyet devrinde "*Bismikellahümme*" yazdırdı. Bilâhare Sûre-i Neml'deki:

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

âyet-i kerimesi nâzil olduktan sonra "*Bismillahirrahmanirrahim*" yazdırmaya başlamıştır.

- *"Haydi Bismikellahümme yaz!"* buyurdu. Sonra da: *"Bu yazı Muhammed Rasûlullah'ın mazmununa hü-küm ve imza ettiği muâhedenâmedir"* diye yazmasını emir buyurdu.

Süheyl buna da itiraz ederek:

- Vallahi biz senin Rasûlullah olduğunu bilmiş ve tasdik etmiş olsak, seni Beyt'i ziyâretten menetmez ve sana karşı kıtâle tasaddî etmezdik. Şu kadar ki, *"Muhammed ibn Abdullah"* yaz, dedi. Bu teklif üzerine Resûl-i Ekrem:

- *"Vallahi siz tekzîb etseniz de ben Rasûlullah'ım!"* buyurdu ve Ali bin Ebî Tâlib'e:

- *"Haydi Rasûlullah lafzını sil de Muhammed bin Abdullah yaz"* diye emretti. Ali bin Ebû Tâlib:

- Vallahi ben senin Rasûlullah unvân-ı mübeccelini kat'ıyyen silemem, dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem kitabı eline alıp Muhammed bin Abdullah yazdırdı.

Bu hadîsin râvîlerinden olan Zührî demişdir ki, Rasûlullah'ın gerek Besmele'nin gerek muâhedenâme unvânının sûret-i tahrîri hakkında Süheyl bin Amr'ın teklîfine muvafakat buyurmaları, Resûl-i Ekrem'in evvelce *"Kureyş, Harem dâhilinde Allah'ın muhterem kıldığı şeylere ta'zîm kasdederek benden ne kadar müşkil talebde bulunursa bulunsunlar, ben onu muhakkak onlara vereceğim"* şeklindeki verdiği kararın tecellîsidir.

Musâlehanâme "Yâ Rab! Senin isminle başlarım. Bu yazı, Muhammed bin Abdullah'ın, mazmûnuna hü-

küm ve imza ettiği bir musâlehanâmedir," suretinde te-
karrur edip yazıldıktan sonra Resûl-i Ekrem muâhede-
nâme şerâitine istinâden Süheyl bin Amr'a:

- *"Siz bize müsâade ediniz de Beyt-i Şerîf'i tavâf edelim"* buyurdu. Süheyl bu teklîfe de itiraz ederek:

- Vallahi sizi Beyt'i tavafa bırakamayız. Çünkü Arab milleti "Cebren ve kahren istilâ olunduk," diye aramızda dedikodu eder. Şu kadar ki, bu tahliye keyfiyeti gelecek seneden itibâren başlasın, dedi. Ve bu suretle kabul olunarak Hazret-i Ali yazdı. Şimdi Süheyl bin Amr şöyle bir madde teklif etti:

- Sana bizden bir erkek gelirse o gelen kimse senin dîninde olsa bile onu bize geri vereceksin! Bu teklîfe müslümanlar hayret ederek:

- Sübhânellahl İslâm câmiasına ilticâ eden bir müslüman müşriklere nasıl îade olunur, dediler. Onlar bu halde iken Süheyl bin Amr'ın oğlu Ebû Cendel, ayakları bağlı seke seke geldi. Ebû Cendel, müslüman olmuş ve bu yüzden habsolunmuştu. Bu sırada Mekke'deki habsinden kaçmış ve türlü müşkilât ile gelip nihâyet kendisini müslümanlar arasına atmıştı. Bunun üzerine Süheyl:

- İşte yâ Muhammed! Sana karşı imzâ edeceğim musâlehanâmenin birinci maddesine tevffikan bunu bana geri vermelisin! dedi. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- *"Biz musâlehanâmeyi henüz imzâ etmedik."* buyurdu. Süheyl:

- Şu halde vallahi ben de seninle hiçbir madde üzerinde sulh olmam, dedi. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- "Haydi bunu bana bağışlayıp imzâ et!" buyurdu. Süheyl:

- Ben bunu sana bırakmayı asla kabûl edemem, diye reddetti. Resûl-i Ekrem:

- "Hayır bu işi hatırım için yap!" buyurdu. Süheyl ısrar edip:

- Asla yapamam, dedi. Mikrez ibn Hafs ki, bu da Kureyş murahhası idi. O da Resûl-i Ekrem'e hitaben:

- Haydi bunu sana tecvîz ettik, dediyse de imzâya salâhiyetli olan Süheyl muvâfakat etmedi. Bu sırada Ebû Cendel babasının inadından ye'se düşerek:

- Ey cemaat-i müslimîn ! Müslüman olarak geldiğim halde şimdi ben müşriklere mi iade olunuyorum? Benim uğradığım şu felâketi görmüyor musunuz? diye haykırdı. Hakikaten Ebû Cendel, Allah yolunda Kureyş'in en şiddetli işkencesine uğramıştı.

İbn-i İshak: "Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in:

- "Yâ Ebâ Cendel, sabret! Allah'dan ümid var ol! Biz müslümanlar mağdûr ve mağlûb olmayız. Allah Teâlâ yakında sana da halâs yolu bahşedecektir" buyurduğunu kaydeder.

HUDEYBİYE'DE H.z. ÖMER

*H*udeybiye anlaşmasından müteessir olan Ömer ibnü'l-Hattab -radiyallahu anh- Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e varıp:

- "*Sen Allah'ın peygamberi değil misin?*" dedi. Rasûlullah:

- "*Evet, Hak peygamberiyim*" buyurdu:

- "*Biz müslümanlar hak, düşmanlarımız bâtil üzere bulunmuyorlar mı?*" dedi. Resûl-i Ekrem:

- "*Evet öyledir*" buyurdu:

- "*Şu halde dînimiz uğrunda bu denâeti niçin kabul edelim?*" dedi. Resûl-i Ekrem:

- "*Muhakkak surette ben Allah'ın peygamberiyim ve bu maddeyi kabûl etmekle Allah'a isyan etmiş değilim, Allah benim yardımcımıdır*" buyurdu.

Ömer -radiyallahu anh- yine:

- "*Vaktiyle sen bize, "Yakında Beyt-i Şerif'e varıp*

Beyt'i tavaf edeceğiz" diye haber vermemiş miydin?" dedi.

Rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem:

- *"Ben sana vakit ta'yin ederek "Bu sene varıp ta-vâf edeceğiz" diye haber verdim mi?"* buyurdu.

- Hayır.

Ömer ibnu'l-Hattab bunu müteâkıb Ebû Bekr'e vardığı ve:

- *Yâ Ebâ Bekir! Bu zât Allah'ın hak peygamberi değil midir?* dedi. O da:

- *Evet, hak peygamberidir, dedi. Ömer -radiyallahu anh-:*

- *Biz müslümanlar hak, düşmanlarımız bâtil üzere bulunmuyor mu?* dedi. O da:

- *"Evet öyledir!"* diye cevâb verdi. Tekrar Ömer -radiyallahu anh-:

- *Öyleyse niçin biz dinimize küçüklük veriyoruz?* Ebû Bekir:

- *Behey adam! Muhammed -sallallahu aleyhi vesellem- Allah'ın peygamberidir. O, Rabbine âsî değildir, Allah O'nun yardımcısıdır, sen hemen onun emrine sarıl! Vallahi Muhammed hak üzeredir, dedi.*

Ömer -radiyallahu anh- tekrar:

- O bize Medîne'de: "*Beyt-i Şerif'e varacağız, tavâf edeceğiz*" demedi mi? diye sordu. Ebû Bekir:

- Evet öyledir, fakat sana bu sene varıp tavâf edersin, diye mi haber verdi? O da:

- Hayır, dedi. Ebû Bekir:

- Dur bakalım, yakın bir zamanda sen Beyt'e varıp onu tavâf edeceksin! dedi.

Ömer -radiyallahu anh- bilahare yaptığı bu hareketlerinden pişman olarak, "Bu îtirazlarımdan keffâret olarak sonraları birçok âmâl-i sâlihada bulundum" demiştir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- muâhede-nâmenin tahrir ve imzâsından fâriğ olduktan sonra Ashâb-ı Kiram'a:

"Haydi artık kalkınız, kurbanlarınızı kesip başlarınızı tıraş ediniz!" buyurdu.

Ashab'dan bir kişi olsun kalkmadı. Hatta Rasûlullah bu emrini üç kere tekrarladı. Ashab'dan hiç biri kalkmayınca Rasûlullah ezvâc-ı tâhirattan Ümm-i Seleme'nin yanına girdi ve:

- "*Şu halkı görüyor musun? Onlara emrediyorum da icâbet etmiyorlar*" diye halkdan gördüğü kayıdsızlığı anlattı.²⁵ Ümm-i Seleme:

25. İbn İshâk'ın rivâyetine göre Ümm-i Seleme -radiyallahu anhâ- şöyle demiştir:

— Yâ Rasûlallah! Ashab'ın emrinizi ifâ etmekte ağır davranmalarından dolayı onlara itâb etmeyiniz! Çünkü ağır şartlarla sulh

- "Yâ Nebiyallah! Emrinizi infâz etmek istiyor musunuz? O halde şimdi dışarı çıkın, sonra tâ kurbanlık develerinizi kesinceye ve berberinizi çağırıp o sizi tıraş edinceye kadar ashâb'dan hiç birisine bir kelime bile söylemeyin" dedi.

Bunun üzerine Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Ümm-i Seleme'nin yanından çıktı. Ve ashâb'dan hiç birisi ile görüşmeyerek menâsiki îfâ etti. Kurbanlık develerini kesti. Ve berberi Huzâalî Hirâş ibn Ümeyye'yi çağırıp tıraş oldu. Ashab, Resûl-i Ekrem'i bu halde görünce onlar da hemen kalkarak Resûl-i Ekrem'e imtisâlen kurbanlarını kestiler, birbirlerini tıraş etmeğe başladılar. Hatta sür'at-i icâbetin tevîd ettiği şiddet-i izdihamdan birbirlerini tehâlûkle önleyerek tekaddüme çalıştılar.

Resûl-i Ekrem tıraş olduktan sonra huzûruna müs-lüman kadınlar geldi. Bu hususdaki hatt-ı hareketi ta'lim için de Cenâb-ı Hak:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ
فَامْتَحِنُوهُنَّ ۗ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ ۗ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ
فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَأَهُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ
لَهُنَّ ۗ وَأَتُوهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ

akdi ve Mekke fethedilmeyerek Medine'ye geri dönülmesi ashâb'a çok güç gelmiştir. Ma'zur görünüz ve siz çıkıp, kurbanınızı kesip tıraş olarak numûne-i imtisal olunuz."

Ümm-i Seleme -radiyallahu anhâ-nın müstesnâ zekâ ve fazileti bu hadisden pek açık olarak anlaşılır. Bunu İmâmü'l-Haremeyn "Nihâye"de "Ümm-i Seleme'nin Hudeybiye'de gösterdiği dirâyet ve fetâneti İslâm Tarihi'nde hiçbir kadın gösterememiştir" diyerek pek güzel tebârüz ettirmiştir.

إِذَا اتَّيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكُوفَارِ
وَسَأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ أَنْفِقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ
يُحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾

nazm-ı mübînini وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكُوفَارِ kavli-i şerîfine kadar inzâl buyurdu:

“Ey müminler! Size mümin kadınlar, müşrikler tarafından hicret edip geldiklerinde îmanlarını sınavın! Allah onların îmânının mahiyetini pek iyi bilir ya denediğiniz de onları mümine sanırsanız o kadınları kâfir zevcelere geri çevirmeyin! Çünkü ne müslüman kadınlar kâfir zevcelere helâldir, ne de kâfirler, müslüman kadınlara helâldir. Maamâfih siz kâfirlerin sarfettikleri mehr-i muaceli kendilerine veriniz. Bir de İslâmiyyetin kocalarından ayırdığı bu müslüman kadınları nikâh etmenizde -mehirlerini kendilerine verdiğiniz takdirde- üzerinize bir günah yoktur. Kâfir kadınlara gelince onların da ismetlerine yapışmayınız ve onları nikâhınızda tutmayınız, sarfettiğinizi isteyin. Onlar da sarfettiklerini istesinler. Allah'ın hükmü budur. Aranızda O hükmeder. Allah bilendir, hikmet sahibidir.”²⁶

Bu âyetin nüzûlü üzerine Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- hâl-i şirkde bulunan iki karısını tatlik etti. Bunlardan Kureybe'yi Muâviye bin Ebî Süfyân, diğerini de Safvân İbn-i Ümeyye tezevvüc etti.

Anlaşmanın müşrikler tarafından bozulması

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Medine'ye döndükten sonra Kureys'in anlaşması olan Utbe (Ebû Basîr) müslüman olarak geldi. Bunu istemek üzere Kureys iki kişi gönderdi. Bunlar Resûl-i Ekrem'e:

- Bize karşı imzâ ettiğin ahdi hatırlatınız, dediler.

Resûl-i Ekrem de muâhede mûcibince Ebû Basîr'i bu iki kişiye îade etti. Bunlar Ebû Basîr ile yola çıktılar. Nihâyet Zü'l-Huleyfe'ye eriştiler. Dağarcıklarındaki hurmadan bir mikdarını yemek için oraya indiler. Ebû Basîr bu iki kişiden Huneys'e:

- Yâ Huneys! Vallahi şu kılıncını çok güzel zannediyorum, dedi. Kılıncın sâhibi, kılıncını kınından çekecek:

- Evet, vallahi bu kılınc çok iyidir, ben onu defalarca tecrübe ettim, dedi. Ebû Basîr de:

- Müsâade et de bakayım, dedi. Ve bir fırsat bulup elinden aldı. Hemen Huneys'e vurdu. Huneys öldü. Öbür arkadaşı yani Huneys'in kölesi Kevser kaçarak tâ Medîne'ye vardı. Mescid-i Seadet'e koşarak girdi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onun telâşla koşup geldiğini görünce:

- Muhakkak şu adam bir korku görüp geçirmişdir, buyurdu. Kevşer, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e yaklaşınca Resûl-i Ekrem'e:

- Vallahi Efendim öldürüldü, menetmezseniz mu-

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Ebû Basîr cemaatine mektup gönderdi, Medîne'ye gelmelerini emretti.²⁸

Bunun üzerine Allah Teâla şu âyet-i kerîmesini inzâl buyurdu:

وَ هُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ صَدَّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَ الْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحَلَّهُ وَ لَوْلَا رِجَالُ مُؤْمِنُونَ وَ نِسَاءُ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فِتْصِيْبِكُمْ مِنْهُمْ مَعْرَةٌ بَغِيْرٍ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَو تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِيْنَتَهُ عَلَى رَسُوْلِهِ وَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَ أَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَ كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَ أَهْلَهَا وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

“Allah, O Kadîr-i Mutlak’dır ki O, Mekke’nin haremî dâhilindeki Hudeybiye’de müşriklere karşı size zafer verdikten sonra bir muâhede ile onların elleri-

28. Şârih İbn Hacer, Mûsâ bin Ukbe’nin Zühri’den naklen şu yolda izah ettiğini bildiriyor:

Resûl-i Ekrem Ebû Basîr’e mektûp yazdı ve mektûb-i Nebevî kendisine vâsıl oldu. Fakat bu âteşin mücâhid ölmek üzerey-

ni sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekti. Sizin her fiil ve hareketinizi Allah dâima yakından görüyor.

Müşrikler, hani o küfredip de sizi Mescid-i Haram'dan ve kurbanlarınızı Hudeybiye'de tevkiif edip kesim yerine varmaktan meneden kimselerdir. Eğer Mekke'de şahıslarını tanımadığınız birtakım mümin erkekleri ve mümine kadınları çığneyip de bu yüzden bilmeyerek kendinize ayıb gelecek olmasaydı, Allah sizin elinizi müşriklerden çekmezdi, onları ezdirirdi. Allah dilediğini rahmetine koymak için elinizi müşriklerden çekmiştir. Eğer Mekke'deki o müminler kâfirlerin arasından vaktiyle çekilip ayrılabilselerdi, o küfredenleri şimdi elim bir azâba dũcâr ederdik.

Habibim! Allah o hamiyyeti, câhiliyye gayretini o küfredenlerin gönüllerinde kaydattığı zamanı bir hatırla ki o zaman Allah, Rasûlünün ve müminlerin üzerine sekînetini indirdi de gönüllerindeki heyecanı kaldırdı. Yoksa harb muhakkakdı. Ve onlara Kelime-i takvâyı ilzâm buyurdu. Filhal onlar da takvâya son derece müstehak ve ehil idiler. Evet, Allah her şeyi hakkıyla bilendir."²⁹

Zühri, sonra Ebû Cendel'in mayyeti ile birlikte Medîne'ye geldiğini ve bir mücâhid olarak Şam'a gidinceye kadar Medîne'den ayrılmadığını ve Hazret-i Ömer -

di. Okudu ve nâme-i Peygamberi elinde olduğu halde teslim-i rûh etti. Ebû Cendel, bu kahraman reisini öldüğü yere defnetti. Ve kabrinin yanına bir mescid inşa etmek suretiyle son vecibe-i ihtrâmını gösterdi.

29. Fetih Sûresi / 24-26.

radiyallahu anh-'ın zaman-ı hilafetinde Şam'ın fethi sırasında şehiden vefât ettiğini rivâyet etmiştir.

Yine **Zührî**'nin beyânına göre Hudeybiye'de Ebû Cendel'in babasına teslim edilmesine îtiraz edenler, tesliminin tevîd ettiği aksü'l-amel ile bu İslâm dilâverinin mücâhedeleri tesiriyle Kureyş'in Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'den muâhedenâmesinin lâğvını ricâ ettiklerini görünce Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ittibâ etmenin, kendi arzularına ittibâ etmekten hayırlı olduğunu sonradan anlamışlardır.

İbn-i Hacer, Ebû Basîr kıssasından ilmî birtakım ahkâm istifâde edilir, diyerek "mütecâviz bir müşriki hile ile öldürmenin câiz olduğunu" bildiriyor. Ebû Basîr'in müşriki katli gadr olmadığını iddiâ ederek şöyle isbât ediyor: Ebû Basîr, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Kureyş arasındaki muâhededede dâhil değil idi. Sonra Mekke'ye götürülüp müşriklere teslim edilince kendisini öldürecekleri muhakkaktı. Bir de bunlardan başka Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

- Yâ Rasûlallah! Siz ahdinizde vefâ ettiniz ve beni Kureyş'e îade buyurdunuz. Fakat Allah beni Kureyş'in zulmünden kurtardı, dediğinde Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Ebû Basîr'in bu mutâlaasını redd etmemişti. Müstefâd olan bir hüküm de, Ebû Basîr'in müşriki katlinden dolayı diyet lâzım olmadığını beyândır.

İbn-i İshak'ın rivâyetine göre, Amirî'nin katli haberi Mekke'de duyulunca maktul Süheyf bin Amr'ın kabilesinden olduğu için onun diyetini talep etmek istemiş, fakat Ebû Süfyân:

- Bu diyeti kimden isteyeceksin? Bunu Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'den istemek doğru değildir. Çünkü o ahdini îfâ etmiş ve Ebû Basîr, Muhammed'in -sallallahu aleyhi ve sellem- emriyle de katletmemiştir. Âilesinden diyet talebi doğru değildir. Çünkü Ebû Basîr âilesinin dininde değildir, demiştir.³⁰

Bu âyetlerin sebab-i nüzûlünü **İbn-i Hacer** ile **Aynî** şöyle îzâh ediyorlar:

Bu âyetlerin Hudeybiye hâdisesinden Ebû Basîr vak'asını müteâkıben zikrolunduğuna göre zâhiren Ebû Basîr hakkında nâzil olduğu zannolunabilirse de şâyânı nazardır.

Sahîh olan sebab-i nüzûlü olarak Müslim'in İbn-i Ekvâ' ile Enes bin Mâlik'den, Ahmed bin Habel ile Nesâî'nin Abdullah İbn-i Mâlik'den isnâd-ı sahîh ile rivâyet ettikleri bir baskın vak'asıdır. Enes bin Mâlik'e müntehî olan rivâyete göre:

Mekkeliler'den silâhlı seksen kişi Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Ashâb-ı Kirâm'ın müteayyin sîmâlarını öldürmek üzere bir sabah Cebel-i Teym'den aşağı ansızın inmişlerdi. Yakalandılar, sonra da Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- onları azad buyurdu.

Şu tafsîlâta göre de bu baskın sırasında Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ashâb-ı Kirâm ile birlikte Bey'at-ı Rıdvân ağacının altında bulunuyormuş. Bu esnâda müsellağ genç bir Kureyş eşkıyası görülmele yakalanmış ve Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- tarafından bunlara:

30. Fethu'l-Bârî, 5/260.

- Siz birisinin ahd-i emânında olarak mı cür'et ettiniz? diye sual buyrulduğunda kimsenin emânında bulunmadıklarını söylemeleri üzerine taraf-ı Peygamberî'den bırakılmışlardır.

Bu şerirlerin sû-i kasdından kudret-i Bârî Teâlâ ve Tekaddes Hazretleri ile Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Ashâb-ı Kirâm'ın halâs olmaları ve sonra da Resûl-i Ekrem'in bunları afv buyurmaları üzerine bu âyet-i kerîme nâzil olmuştur.³¹

Fakat bu vak'a Hudeybiye gibi İslâm'ın devr-i itilâsının mebdei olan muazzam bir hâdisenin küçük bir cüz'üdür. Bu âyetlerin mensub olduğu Fetih Sûresi, Hudeybiye dönüşünde nâzil olduğuna göre, bu âyetlerin sebab-i nüzûlû Hudeybiye zaferinin kendisidir de denilebilir.

Fil-hakîka Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in silâhsız, mühimmatsız olarak ashabıyla Mekte'nin harîmi dahiline kadar varıp Hudeybiye'yi karargâh ittihaz etmesi Kureyş'i hiçe saymaktır. Ve ne parlak bir zaferdir! Kan dökülmeksizin kazanılan bu zaferin bir muâhedenâme ile tevsîki ve her iki tarafın yekdiglerine taarruzdan keff-i yed etmeleri:

وَ هُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبِطْنِ
مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۗ وَ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

﴿٢٤﴾ بِصِيرًا

kavl-i şerîfinin en muvafık bir mazmûnudur.³²

31. Ümdetü'l-Kaarî, 6/460

32. Meâlî yukarıda geçmişti.

Müşriklerin gönüllerindeki hamiyet-i câhiliyye onların Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Nebiyullah olduğunu îtirâf etmemeleri ve

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ cümlesini ikrâr etmemeleri ve nihâyet müslümanlarla Beyt-i Şerîf arasına hâil olmalarıdır:

Hudeybiye Musâlehası ve Devletler Hukuku

Ehl-i İslam ile Kureyş arasında akdedilmiş işbu muâhedenâme Hicret'in altıncı senesi (milâdî 628'de) imzâ edilmiş olduğundan kıdemi cihetiyle hâiz-i ehemmiyet olduğu gibi siyâsî ve mezhebî muâhede olması sebebiyle de hukuk-ı düvel (Devletler Hukuku) nokta-i nazarından da tedkîka şâyândır.

Husûsiyle şu dört cihet nazar-ı dikkati câlibdir:

Birincisi, yazılış tarzında kavâid ve merâsim: Muâhedenâmeye Cenâb-ı Hakk'ın ismiyle başlanmışdır. Ba'dehu:

هَذَا مَا صَلَّحَ مُحَمَّدٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَسَهَيْلٌ بْنُ عَمْرٍو

fikrasıyle maksada şürû' buyurulmuş ve bu cihette muâhedât-ı hâzıranın yazılış tarzına muvâfık görünmüşdür. Bundan sonra tarafeyne âid teahhüdât-ı müte-kabilede aynı elfaz tekrar olunarak ileride sû-i tefsire uğratılmak ihtimâli ortadan kaldırılmışdır.

İkincisi: On senelik muvakkat bir mütârekeyi hâvî olması ve bu yolda muâhedât-ı ahîrede görülen tevâud ve şerâite muvâfık bulunmasıdır.

Üçüncüsü: Mültecilerin iâde ve teslimi kazıyyesiyle bu imtiyâzın yalnız Kureyş efrâdına tahsis ve ihsan buyurulmasıdır. Fil-hakîka mültecînin iâdesi Arab ahlâk ve âdetince makbul bir şey değil ise de burada maksad yalnız İslâma dehâlet olduğundan Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin bunu kabule tenezzül buyurmaları, ulviyyeti güneş gibi âşikâr olan Dîn-i Mübîn'in bu gibi mânialara karşı her türlü tesirden ârî olduğunu beyân ve irâe hikmetine mebnî idi.

Zamanımızda ise iâde-i mücrimin ahkâmı tatbik ve kabul edilmemesi usûlü birçok tecrübeler ve tedkikat netîcesinde anlaşılan bir keyfiyettir.

Dördüncüsü: Sâir kabîlelere hakk-ı ihtiyar verilmesidir ki, isterlerse ahd-i emân-ı peygamberîye ve isterlerse Kureyş'in ahd-i emânına duhulde muhayyer bırakılmışlardır. Geçmiş zamanlarda meçhul olan bu muhayyer olma hakkı bu asırda Avrupa hukuk-ı düveline girmiş ve pek büyük bir ehemmiyet almıştır.

Musâlehanâmenin tahrir ve imzâsından sonra Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in öteden beri sıcak dostu ve mahrem-i esrârî olan Huzâalılar dördüncü maddeye tevfikân emân-ı Muhammedî'ye dâhil oldular.

Benî Bekir Kabîlesi de Kureyş tarafını iltizâm ettiler.

Bu iki kabîle, emânını iltizâm ettikleri taraflara sâdik kalmışlardır.³³

33. Tecd-i Sarîh Terc. 8/207.

Buhârî'nin bu Hudeybiye hadisinin sonunda **Zebî-dî'nin** *Tecrîd'e* almadığı bir rivâyeti daha vardır ki Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ-'dan gelen bir rivâyette müs-lûman kadınlardan hicret edip gelenleri Resûl-i Ekrem'in yemin vererek ve sâir delâil-i emârâta bakarak imtihân ettiğini bildiriyor ki, "*Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayınız*" emri üzerine Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- henüz hâl-i şirkde bulunan iki karısını birden tatlîk etmiştir.

Birisi Ümeyye kızı Küreybe, diğeri de Cervel-i Hu-zâî'nin kızı Ümm-i Gülsüm idi ki, bu kadın Abdullah ibn-i Ömer -radiyallahu anh-'ın anasıdır. Küreybe'yi Muâviye hal-i şirkdeyken aldı. Ümm-i Gülsüm'ü de Ebû Cehm ve bir rivâyette Safvan ibn-i Ümeyye tezevvüc etmiştir.

Berâ Bin Âzib Hadîsi

Berâ bin Âzib -radiyallahu anh-'den rivâyete göre o, şöyle demiştir: "Siz büyük fethi, Mekke'nin fethi sayarsınız. Vâkıa Mekke'nin fethi Kur'an'ın işâret ettiği parlak bir fetih ve zafer idi. Halbuki biz büyük fetih olarak, Hudeybiye gününde Rıdvan Bey'atini kabûl ederiz, ki o gün cihâd için Rasûlullah'a verdiğimiz sözden Allah râzı olmuştur. Biz o gün Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in maiyyetinde yüzer mevcudlu 14 bölük er idik.

Hudeybiye bir kuyudur. Biz oraya varınca o kuyunun suyunu tamamen çekmişdik de içinde bir katre su bırakmamıştık. Bu hal Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e arz olundu. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu kuyunun yanına geldi, kenarına oturdu. Sonra içinde biraz su bulunan bir kap istedi. Getirilen su ile duâ etti, sonra

bu abdest ve çalkantı suyunu kuyuya döktü. Bunun üzerine biz, bir zaman kuyuyu Peygamberin emriyle bu halde bıraktık. Sonra kuyu bize istediğimiz kadar su verdi. Hem biz, hem de hayvanlarımız göç edinceye kadar suya kandık.

Berâ -radiyallahu anh- Ensar'dan olup Uhud Harbi'nden itibaren bütün harblere iştirâk eden bir sahâbîdir.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ashâbiyle berâber Hudeybiye mevkiine vardığında Mekke müşrikleri onu silâhlı kuvvetle karşılamıştı.

Evvelce beyân olunduğuna göre Osman -radiyallahu anh-'in katli şâiyası üzerine Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- "Artık bu müşriklerle vuruşmadıkça burudan ayrılmayız," buyurdu. Ve sefer halkını bey'ate dâvet etti. Bütün ashab cihâd etmek ve firâr etmemek üzere bey'at ettiler.

Yukarıda Misver ve Mervan hadîsinde beyân olduğu üzere musâlehanâme akdolundu ki, bu **Bey'at-i Rıdvan**'ın siyâsi kıymeti pek büyük idi. İslâm ictimâî hey'etinin ahde ve akde muktedir bir devlet halindeki varlığı, düşmanları tarafından ilk defa kabûl edilmiş bulunuyordu. Mekke'nin fethi, askerî ve şanlı bir zafer idi. Hudeybiye musâlehâsı ise siyâsî ve daha parlak bir zafer idi. İslâm'ın itilâ devrinin dönüm noktası idi. Bu cihetle Fetih Süresinin ilk âyetinde Hudeybiye musâlehâsı:

- "**Habîbim! Artık biz sana parlak bir fetih ve zafer kapısı açdık.**" diye tavsif buyurulmuştur.³⁴

34. Tecrid-i Sarih Terc, 10/242.

Câbir -radiyallahu anh-'den rivâyete göre, Hudeybiye günü Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bize:

- "*Ey Hudeybiye seferinde bulunan ashâbım! Siz yeryüzündeki insanların en hayırlısısınız!*" buyurdu.

Biz ise bu seferde bindörtüüz kişi idik. Bugün gözlerim a'mâ olmayıp da görebilse idim altında bey'at ettiğimiz ağacın kendisini değil, yerini size muhakkak gösterirdim.³⁵

Ömer İbnü'l-Hattab -radiyallahu anh-'in rivâyet ettiği uzun bir hadîs **Buhârî Şerhi'**nde, *Tecrid*'de beyân olduğu üzere, müslümanların mukadderâtı, müstakbel hayâtı, Hudeybiye sulhü ile İslâm câmiasının siyâsî varlığı, hall ü akde muktedir bir devlet olduğu düşmanları tarafından kabul ve tasdik edilmiş bulunuyordu.

Bu tarihe kadar Hicaz kıtasında Kureyş, arabların en yüksek siyâsî nüfuzu hâiz bir kabîlesi idi. Diğer arab kabîleleri müslümanlar ile Kureyş'in bu iki hasmının müstakbel mukadderâtına bakıyorlardı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Kureyş'i hiçe sayarak silâhsız 1400 kişi ile Mekke'nin kapusuna gelmesi ve netîcede Kureyş'i bir sulh akdine ve bunu bir muâhedenâme ile tevsîka mecbur etmesi, Kur'an-ı Hakîm'in beyânı vechile bir **Feth-i Mübîn** yâni en parlak bir zafer idi.

Her ne kadar yazılan muâhedenâme maddesinde şart müslümanlara pek ağır gelmiş ise de umûmî mâhiyeti itibarıyla arab kabîleleri arasında Rasûlullah -sallal-

35. Tecrid-i Sarîh Terc, 10/244.

lahu aleyhi ve sellem-'in Kureyş üzerinde müessir olduğunun siyâsî bir vesîkası telakkî olunmuşdur. Bu tarihten itibaren arab kabîleleri hey'etler göndererek küme küme İslâm Dîninin adâlet ve medeniyet câmiasına girmeğe başlamışlardır.

Bu musâleha tarihinden, Mekke'nin fethine kadar geçen iki sene zarfında müslümanların sayısı, İslâm Dîni'nin zuhuru zamanından Hudeybiye musâlehasına kadar geçen 19 veya 20 yıl içinde İslâma girenlerden bir kaç misli çoktur.

SÛRE-i FETH'İN NÜZÛLÜ

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Hudeybiye'de ondokuz ve bir rivâyette yirmi gün ikametten sonra ashâb-ı kirâm ile berâber Medîne-i Münevvere'ye avdet eyledi. Ashâb-ı Kirâm, Beyt-i Şerîf'i ziyâret edemeyerek Medine'ye döndüklerinden çok müteessir oldular.

Zührî'nin rivâyetine göre Mekke ile Medîne arasında Sûre-i Fetih nâzil oldu. İbn-i Abbas, Enes bin Mâlik, Şa'bî ve Zührî'den gelen rivâyetlere göre Sûre-i Feth, Hudeybiye sulhünün birçok fetihlerin mebdai bir Feth-i Mübîn olduğunu ihbar ve beyân için nâzil olmuştur. Müfessirlerin cumhûruna göre de böyledir. Bu sûre-i şerîfinin ilk âyetlerinde şöyle buyurulmuştur.

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن
ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ يُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَ يَهْدِيكَ صِرَاطًا
مُسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَ يَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا ﴿٣﴾

- "Habîbim! Biz sana bir Feth-i Mübîn açtık ki,

Allah senin günâhından geçmiş ve geleceği mağfi-ret buyurup, üzerindeki nimeti tamamlayacak ve seni doğru yola yöneltecek eşsiz bir muzafferiyetle aziz ve mansur kılacak!”³⁶

Bu âyet-i celîleler Cenâb-ı Hakk'ın Resûlüne bir Feth-i Mübîn bahşettiğini bildiriyor. Ve ashâb'dan Hazret-i Ömer gibi bazılarına bile hafî kalan Hudeybiye sulhü istikbâlin fetih kapularını açan gayet vâzih ve mes'ûd bir hâdise-i siyâsiyyedir, diye tavsif buyuruluyor.

Örfe fetih, bir memleketin harben ve kahren alınmasına denildiğine ve Hudeybiye'de ise harb edilmediğine göre bunun da ehl-i irfan nazarında bir Feth-i Mübîn olarak tavsif buyurulması, Mekke'nin, Hayber'in ve sâirenin fetihlerinin mebdei bulunması itibariyledir.

Filhakîka bugüne kadar müslümanlık Kureyş nazarında derme-çatma ve dağılmaya mahkum bir kuvvet zannolunur iken bugün müslümanların kudret-i siyâsiyye sâhibi bir devlet olduğu ilk defa hasımları tarafından kabul edilerek bir mukavele ile teşbît edilmiş bulunuyordu ki, bu hâdise-i mes'ûde ahd-i karîbde bir silsile-i fütûhat, Feth-i Karîb ile tavsif buyurulmuştur.

Hiç şüphesiz ki, en yakın bir zamanda ve üç sene içinde fütûhâtın tahakkuku, Cenâb-ı Allah'ın Peygamberine bahşettiği bir "Nasr-ı Aziz"dir. Yâni cihân tarihinde eşi ve benzeri görülmeyen bir zaferdir. Nasıl ki, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hudeybiye'den dönüp Medîne-i Münevvere'ye varınca bu sulhün bahşettiği siyâsî nüfûz ile Cezîretü'l-Arab'ın hâric ve dâhi-

lindeki, Kayserlere, Kısralara, Yemen ve Habeş meliklerine bir süferâ heyeti ve dâiyetle ve sâiyetle mektûblar göndererek İslâm Devleti'nin mevcûdiyyetini bildirmiştir.

Sultanu'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri Hudeybiye sulhünün bahşettiği siyâsî nüfuzu ile cihanşümûl olan müslümanlığa âlî gâyesiyle mütenâsib bir veche vermiştir.

Hudeybiye sulhünün muhassenâtından şunu da vâzihan göstermelidir ki, Hudeybiye sulhünden Mekke'nin Fethi'ne kadar geçen bir sene zarfında İslâm câmiasına girenlerin sayısı, Bî'set-i Muhammediyye'den sulh gününe kadar geçen takrîben yirmi seneye yakın bir zaman zarfında müslüman olanlardan çok fazla idi. Feth-i Mekke ve Huneyn zaferinden sonra ise müslümanların sayısı tahdid edilemeyecek dereceyi bulmuşdur.

Vedâ Haccı'nda Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ile hacc edenlerin sayısı yüzyirmi bin kadar olduğu tarihte bildirildiğine göre, İslâm nûrunun sür'at-i intişârının ne derece olduğu mukayese edilebilir.

Bundan sonra Sûre-i Fetih'de Bey'at-i Ridvan hakkında şöyle buyurulmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ
فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ
عَلَيْهِ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾

"Herhalde sana bey'at edenler muhakkak Al-

lah'a bey'at ederler. Allah'ın eli, onların ellerinin üstündedir. Binâenaleyh her kim cayarsa sırf kendi aleyhine cayar. Her kim Allah'a ahid verdiği şeyi ifâ ederse O da ona yarın bir ecr-i azîm verecektir.”³⁷

Bundan sonra Sûre-i Fetih'de arablardan Hudeybiye Seferi'ne iştirâk etmekden geri kalan ve Resûl-i Ekrem ile birlikde gitmekden îtizar edenler zikrolunarak:

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا
وَ أَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِالسِّنْتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ^ط
قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا
أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾

“Bedevilerden geri bırakılanlar yakında sana: “Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Onun için bizim yarlıganmamızı isteyiver” diyecekler. Onlar kalblerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler. Sen de ki: “Allah size bir zarar diler yahud size bir fâide dilerse Allah'ın meşiyetinden ve kazâsından herhangi bir şeyle sizi kim koruyabilir? Hayır, Allah yapmakta olduğunuz her şeyden hakkıyla haberdardır,”³⁸ buyurulmuştur.

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا
تَتَّبِعْكُمْ^ه يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا

37. Fetih Sûresi / 10

38. Fetih Sûresi / 11

كَذٰلِكُمْ قَالَ اللهُ مِنْ قَبْلِہٖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ
 كَانُوا لَا يَفْقَهُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٥﴾ قُلْ لِلْمُخَلَّفِيْنَ مِنْ
 الْاَعْرَابِ سِتْرَةٌ اِلَىٰ قَوْمِ اَوْلِيِّیْ بِاَسِّ شَدِيْدٍ تَقَاتِلُوْنَهُمْ
 اَوْ يُسَلِّمُوْنَۗ فَاِنْ تَطِيْعُوا يُؤْتِكُمْ اللهُ اَجْرًا حَسَنًا وَّاِنْ
 تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلِہٖ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٦﴾

“Siz ganimetler almak için gittiğiniz vakit o geri bırakılanlar diyecekler ki, “Bırakın biz de arkanıza düşelim.” Onlar bununla Allah’ın sözünü değiştirmelerini isterler. De ki, bizim arkamıza asla düşemezsiniz siz. Allah daha evvel böyle buyurmuştur. Bunun üzerine, “Hayır, siz bizi çekemiyorsunuz” diyeceklerdir. Bilakis onlar başka değil pek az anlar kimselerdir.”

“Bedevilerden geri kalanlara de ki: “Siz yakında çetin bir harb ehli olan bir kavme, kendileriyle muhârebe etmek, yahud muhârebesiz onların müslüman olmalarını sağlamak üzere dâvet olunacaksınız. Binâenaleyh onlarla döğüşmek hususunda itaat ederseniz Allah size güzel bir mükâfat verir, eğer evvelce döndüğünüz gibi dönerseniz sizi elem verici bir azab ile azablandırır.”³⁹

İbn Abbâs’ın, “Bu çetin harb ehli, ehl-i Fâris’dir.” dediğini İbn İshak bir senedle rivâyet etmiştir. Yine İbn İshak, Zührî’nin “Be’s-i şedîd” kavlini Müseylmetü’l-Kezzab kavmi ile tevîl ettiğini nakletmiştir.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- zamanında Medine, Cüheyne, Müzeyne bedevîleri ehl-i fâris ile kıtale dâvet edilmiştir.

Müseylimetü'l-Kezzab ile harbe dâvet de Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh- zamanında olmuştur.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in irtihali üzerine bu Müseylime nübüvvet dâvâsına kalkmış ve başda Benî Hanîfe kavmi olduğu halde bedevîlerden bir hayli kavim kendisine yardım etmiştir. Sıddîk-ı A'zam Ebû Bekir -radiyallahu anh- tarafından sevk edilen bir ordu ile bu fitne-i bâğıye tenkil ve sergerdesi Müseylmetü'l-Kezzab da Hazret-i Hamza -radiyallahu anh-'ı Uhud Harbinde şehîd eden ve sonradan müslüman olan Vahşî tarafından katledilmiştir.

Hak Teâla ve Tekaddes Hazretleri, Hudeybiye seferindeki bu Bey'at-i Rıdvân'ı şu âyetiyle tesbit buyurmuştur:

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَّكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

وَأَخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ
اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾

- "Hâkikaten Allah, ağacın altında sana bey'at ederlerken o müminlerden râzı oldu. Allah o müminlerin gönüllerindeki teessür ve heyecânı bildi ve de üzerlerine o sekîneti indirdi. Onları sulha yöneltti ve kendilerine (Hayber'in, Mekke'nin) fethini yakın zamanda mükâfat olarak verdi.

Birçok ganîmetler de va'd buyurdu. Onları da gelecekte alacaksınız.

Şimdilik Allah size şu Hayber'i peşin verdi ve nâsın taarruzlarını sizden menetti. Tâ ki müminler için müstakbel fethin tahakkukuna bir alâmet olsun ve sizi doğru bir yola hidâyet buyursun.

Bu peşin zafer ve ganîmetten başka daha va'd buyurdu ki, onu henüz elinize geçirmeğe muktedir değilsiniz. Allah onu muhakkak suretde ihâta buyurdu. (Ki Havazin ve Fâris'de göreceksiniz), Allah her şeye kadirdir."⁴⁰

Zührî demişdir ki, Hudeybiye sülhünden evvel, daha büyük hiçbir fetih müyesser olmamıştır.

Dış Devletlerin İslâm'a Dâvet Edilmesi

Fetih Sûresinin bildirdiği fetih ve zafer kapısı, Hu-

deybiye sulhü ile açılmıştır. Hayber'in, Mekke'nin fethi gibi askerî zaferler bu siyasî zaferi sür'atle tâkîb etmiş ve Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in irtihâlinde Hicaz kıtası halkı tamamıyla müslüman olmuşlardır.

İrtihâlinden sonra ise bir asır içinde İslâm hududu aksâyı garbden Hind ve Çin hududlarına kadar genişlemiştir.

Hudeybiye Sulhü ile İslâm câmiasının Allah Te-âlâ'nın tevfikî ile siyâsî varlığına sahip bir devlet halini kazanması üzerine Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri Hudeybiye'den döndükten sonra etrafındaki devletlere birer sefir ve dâiyetle nâme göndererek onları İslâm Dîni'ne dâvet etmiştir.⁴¹

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا

“Aziz Peygamberim! Artık şimdî “Ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah'ın gönderdiği Peygambe-

41. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin sefir gönderdiği devletler Şarkî Roma İmparatorluğu, İran Kısralığı, Habeşe Necâşillîği, Mısır Mukavkısılığı, Yemâme, Şam Hükûmdarlıkları idi. Bunlardan İran hâriç olmak üzere öbürleri hiss-i kabul gösterdiler. Sefirlere hürmet ettiler. Fakat İran kısrası Hüsrev Perviz, Nâme-i Nebevî'yi yırtıp yere atarak Peygamber'in sefiri Abdullah bin Huzâfe'yi ölüm ile tehdid etti. Abdullah Medine'ye gelip bu küstağça muâmeleyi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem'e arz edince; Peygamberimiz -sallallahu aleyhi vesellem-:

- “Yâ Rab! O benim mektubumu yırttı. Sen de onun mülkünü parçala!” diye duâ buyurdu. Duâyı peygamberi kabûl buyurularak Hazret-i Ömer -radıyallahu anh- zamanında İran başdan başa İslâm mücâhidlerinin ayakları altında çöğendi.

rim diye ilân et"⁴² âyetiyle me'mur olduğu bütün beşeriyete şâmil dâvetini ifâya başlamıştır.

Ömer İbnu'l-Hattab -radiyallahu anh-'den rivâyete göre, Hudeybiye Seferi'nden dönüşte bir gece Ömer -radiyallahu anh- Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile berâber gidiyordu. Ömer; Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir şey sordu. Fakat Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- vahy ile meşgul bulunduğundan Ömer'e cevap vermedi. Ömer -radiyallahu anh-yine sordu. Bu defa da cevap vermedi. Rasûlullah işitmedi sanarak sonra bir daha sordu. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- yine cevap vermedi. Bunun üzerine Ömer içinden kendi kendine:

- Ey Ömer! Anan seni kaybetsin de yok olasın. Bak üç kerre Rasûlullah'a ısrar ettin de hiçbirine cevap vermedi. Ömer, rivâyetine devam ederek der ki:

Bunun üzerine devemi sürdürdüm. Sonra hakkımda tevbih-âmiz Kur'an inmesinden korkarak müslümanların önüne geçtim. Fakat çok beklemedim, bir çağıranın bana seslendiğini işittim ve kendi kendime hakkımda Kur'an inmiş olmasından korktum. Rasûlullah'ın huzûruna geldim ve selâm verdim. Rasûlullah bana son derece beşâret içinde:

- *"Yâ Ömer! Bu gece bana bir Sûre indirildi ki, emin ol, o sûre bana, üstüne güneş doğan her şeyden daha sevimlidir"* buyurdu. Sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Fetih Sûresi'nin birinci âyetini okudu.⁴³

42. A'râf Sûresi/158

43. Tecrid-i Sarih Terc. 10/146

Abdullah ibn Ömer -radiyallahu anh-'den rivâyete göre, Abdullah'ın babası Ömer İbnü'l-Hattab -radiyallahu anh- Hudeybiye günü oğlu Abdullah'ı Ensardan bir kişinin yanında bulunan atını getirmek üzere gönderdi. Harb için üstüne binmek istiyordu. Abdullah, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i Şecere-i Rıdvan altında Ashab ile andlaşır bir halde buldu. Halbuki Ömer -radiyallahu anh- bu mübâyaayı bilmiyordu. Abdullah, Rasûlullah'a bey'at edip sonra atı almağa gitti. Ve Ömer -radiyallahu anh- harb için zırhını giymekle meşgul idi. Abdullah babasına ağaç altında Rasûlullah'ın ashabdan ahd ü and aldığıını bildirdi. Râvî der ki:

"Hemen Ömer -radiyallahu anh- bey'at yerine gitdi. Kendisiyle berâber oğlu da gitdi. Nihâyet Ömer -radiyallahu anh- Rasûlullah'a bey'at etti. İşte halk arasında şu "Abdullah İbn Ömer babası Ömer'den önce müslüman oldu" diye görüşülen söz budur.⁴⁴

KAZA UMRESİ

*H*udeybiye Seferi'nde Kureyş ile imzâlanan muâhedenâmenin bir maddesinde, gelecek sene Rasûlullah'ın -sallallahu aleyhi ve sellem- maiyyeti ile gelip Kâbe'yi ziyâret edeceği, silâhsız girileceği, yalnız kınında olmak üzere kılınç alınabileceği, üç günden fazla kalınamayacağı kararlaştırılmıştı.

Bu muâhede hükmüne tevfi kan Hicretin yedinci senesinde Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Umre için Mekke'ye gitmeğe karar verdi. Bir sene evvel Hudeybiye'de bulunan müslümanların Mekke'ye gitmek üzere hazırlanmalarını emir buyurdu. Bunlardan başka kadınlar ve çocuklar da iştirâk ettiğinden kadın ve çocuklar hâric olmak üzere bu rakam iki bin kişiyi bulmuştur.

Bu umre, bir sulh ve muâhede hükmü kazasına müstenid olduğu için buna Umretü'l-kazâ denilmiştir.

Yedi senelik bir fâsıladan sonra Mekkeli müslümanların vatanlarına kavuşma iştiyâkı kalblerinde çok derin idi. Mekke'ye umûmî bir sürûr ile girildi.

Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'den rivâyete göre Mekke'ye girilirken şâir Abdullah ibn Revâha -radiyallahu anh- Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin önünde gidiyor ve şu şiirini inşâd ediyordu:

خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ - قَدْ أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ فِي تَنْزِيلِهِ
بِأَنَّ خَيْرَ الْعَقْلِ فِي سَبِيلِهِ - نَحْنُ فَتَلْنَاكُمْ عَلَى تَأْوِيلِهِ

- "Ey kâfir oğulları! Rasûlullah'ın yolundan çekiliniz! Allah, Kur'an'ında onun hak peygamber olduğuna âyetler indirdi. En hayırlı ölüm, onun yolunda ölümdür. Biz onun emr ü işâreti ile sizi yok ederiz!"

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Kâbe'yi tavâf ve Safâ ile Merve arasında sa'y ederken biz onu müşrik çocuklarının ve müşriklerin tecâvüz edip ezâ vermesinden korurduk.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile ashab-ı kiram -radiyallahu anhüm- Mekke'ye girdiklerinde müşrikler birbirlerine:

- Mekke'ye gelen şu cemaati Medîne'nin humması zayıf düşürmüş, diye ta'riz etmeleri üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ashabına Kâbe'yi üç kerre koşa koşa ve omuzlarını silke silke tavâf etmelerini emretmiştir ki, buna "Reml" denir. Yine Safâ ile Merve arasında süratli sa'y etmelerini de emretmiş idi ki, bunlar hacc ve umre âdâbı ve âdâtı olarak devam etmektedir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri de müşriklere kuvvetli görünmek için bu suretle tavâf ve sa'y etmişlerdir.⁴⁵

Abdullah İbn Ebî Evfâ -radiyallahu anh-'den şöyle rivâyet edilmiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- kazâ umresini ifâ ederek Beyt-i Şerîf'i tavâf edip makam-ı İbrahîm'in arkasında namaz kılmıştı. Yanında kendisini halkdan setreden birisi bulunuyordu.

O gözcüye birisi gelip:

- Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu umresinde Kâbe'ye girdi mi? diye sordu. O da:

- Hayır girmedi, diye cevap verdi.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Kâbe'nin dahiline girmeyişinin sebebini **Nevevî** şöyle bildiriyor:

Kâbe'nin içerisi putlarla, duvarları suretlerle dolu idi. Tabîî Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bu halde Kâbe'ye girmezdi. Müşrikler de başka ziyaretçileri içeriye bırakmıyorlardı.

Mekke'nin Fethi günü ise bu putların hepsi de yere serilmiş, sernigün olmuş ve emr-i Peygamberî üzerine Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- tarafından Kâbe duvarlarındaki bütün resimler silinmiştir.

Kurtubî, Kâbe derûnunda 360 put bulunduğunu ve

45. Tecrid-i Sarîh Terc. 10/208

müşrikler tarafından her gün bir puta ta'zîm edildiğini, en büyük ta'zîmin de ikinci büyük puta tahsis olduğunu bildiriyor.

Şârih **Kastalânî** de Umretü'l-Kazâ'da Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Kâbe'ye girmeyişinin bir sebebi de Hudeybiye musâlehanâmesinde buna dâir bir madde bulunmasından dolayıdır. Binâenaleyh Kâbe derûnuna girmek isteseydi Kureyş muhakkak menederdi, diyor.

Nasıl ki, Mekke dâhilinde üç günden fazla ikamet edilmemesi muâhede ahkâmı cümlesinden bulunduğundan fazla ikamete müsâade edilmemişse, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- böyle bir mûmâneata maruz olmamak için Kâbe dahiline girmek istemişti.⁴⁶

İbn Abbas -radiyallahu anhümâ-'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Feth-i Mekke günü Mekke'ye geldiğinde Kâbe'ye girmekten çekindi. Çünkü Kâbe'de câhiliyyetin tanrı edindiği putlar vardı. Resûl -aleyhisselâm- bunların çıkarılmasını emretti. Ashab tarafından putlar çıkarıldı. Bilhassa İbrahîm ve İsmail Aleyhisselâm'ın suretlerini de ellerinde ezlâm olduğu halde çıkardılar.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- bu iki surete bakarak:

46. Tecrid-i Sarih Terc. 6/142

- "Allah bunları yapanları helâk etsin, Allah'a yemin ederim ki, putperestler pek iyi bilirdi ki, bu iki peygamber erzâk-ı maksûmelerini böyle münker şeylerle aramış ve dilemiş değillerdi" buyurdu.

Sonra Beyt'e dâhil oldu. Ve Beyt'in her tarafından tekbir getirdi. Fakat Beyt'de namaz kılmadı.⁴⁷

Yine İbn Abbas -radiyallahu anh-'den gelen bir rivayete göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Ashabıyla berâber kazâ umresi için Kâbe'ye geldiklerinde tavâf edilirken müşrikler:

- Ey Muhammed ümmeti! Peygamberiniz size tekdüm ediyor, sizi Medîne'nin hummâsı zayıf düşürmüştü, diye istihzâ etmişlerdi.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buna vâkif olunca, tavâfın üç şavtında koşmalarını, Rükneyn-i Yemâniyyey arasında mu'tâd üzere yürümelerini emreyledi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- tavâfın bütûn şavtlarında koşmamalarını emretmeğe mâni bir şey varsa o da ashabına acımasından ibârettir.

HALİFE SEÇİLMESİ

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Veda Hacı'nda Resûl-i Ekrem'e refakat etmiştir. Onun irtihâli üzerine baş gösteren başkanlık münakaşaları esnâsında Benî Sâide Sakîfesinde Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk'a bey'at etmiş, hilâfeti zamanında onun müşâvere meclisinin bir rûknü sıfatıyla vazîfe görmüştü.

Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh-'ın son vakitlerinde yazdırdığı ve Hazret-i Ömer'i hilâfete tavsiye ettiğini bildirdiği ahidnâmeyi yazmış, Hazret-i Ömer devrinde onu bütün kuvvetiyle desteklemiştir.

Hazret-i Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh-'ın şehâdetinden sonra halîfe intihâbı ashâb-ı şûrâya havale edilmişdi ki, Aşere-i Mübeşşereden "Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd ibn-i Ebî Vakkas, Abdurrahman ibn-i Avf" -radiyallahu anhüm- ile Abdullah ibn-i Ömer kendisi hilâfete intihâb olunmamak şartı ile rey vermekte memûrdu.

Ashâb-ı Şûrâ'dan Talha, Medîne'de bulunmamıştı. Mikdâd bin Esved -radiyallahu anh- ashâb-ı şûrâyı bir

hânedede topladı. Ebû Talha -radiyallahu anh- de kapıda bekledi. Suheyb-i Rûmî -radiyallahu anh- de evkat-ı hamse'de imâmet ederdi. Mısır emîri Amr ibn'ül-Âs ile Kûfe emîri Muğire bin Şu'be de Medîne'ye gelip Şûrâ hânesi kapısında durdular. Bunların bu babda bir gûnâ memuriyetleri olmadığından Sa'd ibn-i Ebî Vakkas -radiyallahu anh- ikisini de oradan savdı. Onlar da üst perdeden mücâdele etmekle aralarında söz uzadı. Kibâr-ı Kureyş arasında mübâenet ve Bürûdet hâsıl oldu. Halbuki bütün eşrâf-ı arab ve ümerâ-yı askeriyeye şûrâ meclisinin vereceği karara muntazir idiler ve vaziyet pek nâzik idi.

Kapıda nöbet bekleyen Ebû Talha Ashâb-ı Şûrâya hitâben "Ömer'in canını alan Allah hakkı için size üç günden fazla mühlet vermem, hemen ne yapacaksınız bu müddet zarfında yapınız" deyip üzerlerine kapıyı kapadı.

Evvelâ Abdurrahman bin Avf bir hutbe ile, ihtilâf-ı ârâdan icinâbın lüzûmuna dâir söz söyleyerek ittihâd-ı efkâra dâvet eyledi. Efkar-ı umûmiye de heyecan üzere idi. Abdurrahman bin Avf'ın nasîhatı üzerine Osman bin Affân, Zübeyr ibn'ül-Avvâm kemâl-i ihlâs ile onun dâvetine icâbeti beyân eylediler. Sonra Sa'd İbn-i Ebî Vakkas Hazretleri de bir hutbe okuyup Medîne'de bulunmayan Talha'nın kendi re'yine râzî olacağına müteahhid olduğunu beyân ile Abdurrahman bin Avf'a:

- "Yâ Abde'r-Rahmân bin Avf! İş sendedir. Hemen işe hâlisâne yapış ve hayırhâhâne çalış!" dedi. Sonra Ali -radiyallahu anh-'de:

- "O Allah'a hamd olsun ki içimizden Muhammed -

sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem-i nebî ve bize rasûl gönderdi. Biz Beyt-i Nübüvvetiz, ma'den-i hikmetiz, ehl-i arza emânız, ehl-i hâcete necâtız. Bizim bir hakkımız vardır, veriliyorsa alırız, menolunursa "**Allah'ın arzi genişdir.**"⁴⁸ deyip develerin sırtlarına bineriz. Eğer Resûl-i Ekrem bize bir ahdeylemiş olsaydı, onun ahdini infâz ederdik, bir söz söylemiş olsaydı onun üzerine ölünceye dek mücâdele ederdik. Dâvet-i Hakk'a ve sıla-i rahme benden evvel müsâraat edecek kimse yoktur. Sözümlü dinleyiniz, belleğiniz, sonra bu korkulur kılınc meydana çıkıp ahidlere hıyânet olunduğunu görürsünüz. Siz bir cemâat olursunuz, bazıları da eimme-i ehl-i dalâlet ve fırka-i ehl-i cehâlet olur" dedi. Bir müddet sonra vukûat, Hazret-i Ali'nin keşfini tasdik eyledi.

Hâşimîler, Hazret-i Ali'yi ve Emevîler, Hazret-i Osman'ı intihâb etmek isterdi. Diğer Kureyşîler de "Eğer hilâfet Hâşimîlere geçerse bir daha diğer kabîlelere geçmez." Böylece Hâşimî beyrinde tedâvülünü mülâhaza ederlerdi.

Hazret-i Ali, âlim, fâzıl ve ârif-i billâh bir zât-ı hakâyık-sıfât olup Hâşimîler bazı ashâb-ı güzînin arzularını reddederlerdi. Hazret-i Osman da sâbikûn-ı evvelinden mülâyim, halîm, selîm, mahcûb ve mahbûbu'l-kulûb bir melek-sıfât zat olup Emevîlerin arzûlarına sedd olamazdı.

Asıl maksad ise, ihtilâf ve tefrika olmadan âmmenin kabûlüne mazhar olacak bir halife bulmakdı ve Ashâb-ı Şûrâ'nın fikri bu merkezdeydi.

Abdurrahman ibn Avf Hazretleri, "Hanginiz içinizden efdal olana tevcih etmek üzere kendisini ihrâc eder? diye sordu. Cevab veren olmadığından Abdurrahman "İşte ben kendimi hilâfetten hal ve ihrâc ediyorum" dedi.

Evvelâ Hazret-i Osman ve diğerleri râzî oldu. Hazret-i Ali sükût edince Abdurrahman ona, "Ne dersin yâ Eba'l-Hasen?" dedi. Hazret-i Ali de:

- "Hakk'ı ihtiyâr edeceğine ve zî-rahmi tercih etmeyeceğine ve ümmetin hayrını teharrîde kusur etmeyeceğine beni ahd ü mîsâk ile te'min et!" dedi. Hazret-i Abdurrahman da:

- "Siz benim ihtiyar edeceğime râzî ve muhâlefet eden olursa aleyhinde benimle berâber olmak üzere bana ahd ü mîsâk veriniz, ben de zî-rahma karâbet için tercih etmeyeceğime ve müslimînin hayrına hasr-ı nazar eyleyeceğime Allah'ın ahd ü mîsâkı ile size te'min edeyim" dedi.

Hazret-i Abdurrahman, Hazret-i Ali'nin yanına gelip "Sen Resûl-i Ekrem'e karâbetin, İslâm'da tekaddüm ve sebkatin ve dîn'de husn-i âsârın hasebiyle hilâfete ehakkım dersin. Zâten ehliyetin de müsellemdir. Fakat bil-farz burada senden âhare verilecek olsa, sen kimi ehakk görürsün?" dedi. "Osman'ı" dedi.

Hazret-i Osman da aynı vechile sorulduğunda "Ali"yi dedi. Böylece hilâfet Hazret-i Osman ile Ali -radi-yallahu anhümâ- arasında kaldı.

Hazret-i Abdurrahman hakem olduğundan eşrâf-ı

arab ve ümerâ-yı askerî ile buluşup görüşdü. Efkâr-ı nâsı anlamak için dolaşdı. Sonra Zübeyr ile Sa'd ibn-i Ebî Vakkas'ı çağırıp re'ylerini sordu. Zübeyr "Re'yim Ali içindir" dedi. Sa'd da: "Bence Ali evlâdır, eğer sen kendini ihtiyâr edeceksen pek âlâdır. Bey'at et de bizi sıkıntıdan kurtar" dedi.

Abdurrahman bin Avf da "Ben hilâfetten kendimi hal'ettim. Hilâfeti kabûl etmem, Ebû Bekir ve Ömer'den sonra kim halîfe olsa nâs ondan hoşnud olmaz" dedi.

Sonra Abdurrahman bin Avf, Hazret-i Ali ile gizlice görüşdükten sonra Hazret-i Osman ile de merdâne vakt-i fecre kadar görüşdü. Sabah namazından sonra ashâb-ı Şûrâ'yı mescide dâvet etti. Mescid-i Şerîf doldu.

Abdurrahman bin Avf, toplanan cemâatin reyini sordu. Ammar bin Yâsir -radiyallahu anh:

- "Eğer müslimînin ihtilâf etmemesini istersen Ali'ye bey'at eyle" dedi. Mikdâd bin Esved de onu tasdik etti. Osman -radiyallahu anh-'ın sût kardeşi Abdullah ibn-i Sa'd ibn-i Ebî Serh de: "Eğer Kureyş'in ihtilaf etmemesini istersen Osman'a bey'at eyle" dedi. Abdullah ibn-i Ebî Rabîa da onu tasdik etti. Ammar bin Yâsir, Abdullah ibn-i Ebî Serh'i takdir etti. O dahi ona acı sözler söyledi. Huzzârın bir fırkası onu ve diğer fırkası bunu tesahhub edip cidâle başladılar. Sözler çoğaldı, fitne emâreleri göründü. Sa'd ibn-i Ebî Vakkas hemen:

- "Yâ Abde'r-Rahman! Fitne ve fesâd zuhûr etmeden bir karar ver, işi bitir" dedi. Abdurrahmân bin Avf da:

- Ey Cemâat! Susunuz, durunuz, başınıza bir iş çıkarmayınız. Ben düşündüm, taşındım lâzım gelen ile müşâvere ettim, dedi. Hemen Hazret-i Ali -radiyallahu anh-i çağırdı. Abdurrahmân bin Avf ona:

- Allah'ın kitâbı ve Rasûlünün sünneti üzere ve ondan sonra iki Halifenin sîreti üzere amel edeceğine Allah ile ahd ü mîsâk et, dedikte Hazret-i Ali de:

- Umarım ki, ilm ü tâkatım erdiği kadar amel ederim, dedi. Abdurrahmân da iki kerre daha bu suâli îrad etti. Hazret-i Ali -radiyallahu anh- yine öyle cevap verdi. Hazret-i Ali'nin cevâbı savâb ve muvâfık-ı hikmet ise de vakit pek nâzik olmakla öyle kayd ü şart, takayyüd ve tevakkufa müsâid değildi.

Binâenaley Abdurrahman ibn-i Avf hemen Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ı çağırıp ona da üç kerre Hazret-i Ali'ye dediği gibi demekle Hazret-i Osman tevakufsuz: "Evet öyle amel ederim" demekle Abdurrahman Hazretleri başını kaldırıp eli Hazret-i Osman'ın eli üzerinde olduğu halde:

-“Yâ Rabb! Şâhid ol! Boynumdaki emâneti Osman'ın boynuna koydum, Allah'ın, Rasûlünün ve halifelerinin yolu üzere şana bey'at ediyorum” dedi ve orada muhacirîn ile ensâr da bey'at ettiler.

Sonra Hazret-i Talha geldi. Hazret-i Osman'ın yanına girdi. Hazret-i Osman ona: “Muhayyersin, ister isen bey'at eyle ve eğer ibâ edersen emr-i intihâbı îade ederim” dedikte Talha: “Herkes sana bey'at etti mi?” diye sordu. “Evet” demekle Talha da: “Ben de râziyim,

nâsın ittifâkına muhâlefet eylemem" deyip bey'at eyledi. Kibâr-ı tâbîfinden biri Hazret-i Abdurrahman'a sordu:

- "Ali'yi ne cihetle terkedip Osman'a bey'at eylediniz?" Abdurrahman bin Avf da:

- "Benim suçum yok, ben Ali'ye bey'ati tasmîm ile ibtidâ ona tevüccüh ederek; Peygamber'in sünneti ve Ebû Bekir ve Ömer'in sîreti ile amel edeceğine ahd ü misak teklif ettim, O: "Kudretim mertebesinde" diye kayd-ı ihtirâzî gözetti. Tekrâr ettim, yine öyle cevâb verdi. Osman'a arzettim bilâ-kayd kabûl eyledi" dedi.⁴⁹

Hazret-i Osman'ın Halife Olarak İlk Hutbesi **

Ehl-i şûra, Hazret-i Osman'ı halife nasbedip kendisine bey'at ettikleri zaman o son derece üzgün ve rengi sapsarı bir haldeydi. Rasûlullah'ın minberine çıkarak hamdele ve salveleden sonra insanlara şöyle hitab etti:

"Siz fânî bir dünyadasınız, Ömürlerinizin sonuna geldiniz. Âhiret için en iyi bir şekilde hazırlanınız. Ömrünüz devamlı sûrette eksilmektedir. Dikkat edin. Dünya aldatıcıdır." "Dünya hayatı sizi aldatmasın, Aldatıcıların en aldatıcısı olan şeytan sizi aldatmasın!"⁵⁰

"Geçenlerden ibret alınız, gayretle çalışınız. Gafil olmayınız, hiçbir hareketinize göz yumulmaz. Hani nerede dünyaya gelip de orada uzun müddet menfaatler sağlayan, orayı imar edenler, ekip biçenler ve onların kardeşleri? Onları unuttunuz mu? Dünyaya Allah'ın

49. Hayatü's-Sahâbe, 1/252

50. Lokman / 33

verdiği değer kadar değer veriniz. Ahiretten de nasibinizi unutmayınız.” dedikten sonra şu âyet-i kerimeyi okudu:

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَا مِنْ السَّمَاءِ
فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ
وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾ الْمَالُ وَالْبَنُونَ
زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ
ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾

“Onlara bu dünya hayatının misalini getir. Dünya hayatı gökten indirdiğimiz yağmur gibidir. Onunla arzın bütün bitkileri yeşerir, sonra kurur, ufalanır. Rüzgârlar da onu savurur. Hakk Teâlâ herşey üzerinde kudret sahibidir. Mallar, evlâtlar dünya hayatının zînetidir. Bâkî olan doğru dürüst işler, Rabbinin nezdinde sevâb bakımından da ümit bakımından da daha hayırlıdır.”⁵¹

Hazret-i Osman'ın bu konuşmasından sonra halk gelerek kendisine bey'at etmeye başladı. Bey'at işi tamamlandıktan sonra Hazret-i Osman halka hitaben şu konuşmayı yaptı:

“Bana bir vazife verildi, ben de kabûl ettim. Ben, benden öncekilerin yolunda gideceğim, yeni bir şey ihdâs edecek değilim. İcrâatımda Aziz ve Celil olan Allah'ın kitabı ve Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sünnetinden sonra üç şeyi daha takip edeceğim.

51. el-Kehf / 45-46

Bunlardan biri üzerinde ittifak ettiğiniz ve takip ettiğiniz konularda benden öncekilere ittiba. İkincisi, daha öncekiler tarafından ihdâs edilmeyen fakat sonradan ehl-i hayrın ortaya koyduğu yolu takip etmek. Üçüncüsü de cezayı hak etmediğiniz sürece size ceza vermemek.

Dünya göz alıcıdır. İnsanları kendisine çeker. İnsanların çoğu ona kendini kaptırmıştır. Dünyaya meyledip ona güvenmeyiniz, o güvenilir değildir. Bilmiş olunuz ki, dünyayı terketmeyi dünya terketmez.”⁵²

Ebû Âmir anlatıyor:

Hazret-i Osman halife olunca müslüman İranlılardan bir grup geldiler ve ona "Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmamak, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve mecûsî bayramlarını terketmek" üzere bey'at ettiler. Hazret-i Osman da onların bey'atını kabûl etti.⁵³

52. Hayatü's-sahâbe 5/1826 vd

53. a.e. / 252

DEVİR-i HİLÂFETİ **

*H*azret- Osman -radiyallahu anh- Hazret-i Ömerü'l-Faruk -radiyallahu anh-'in vasiyyetlerine uyarak cümle memurları yerlerinde bıraktı. Yalnız Muğire bin Şu'be'yi Kûfe'den azl ile Sa'd bin Ebî Vakkas'ı Kûfe emîri nasbeyledi. İbnü'l-Esîr'in beyânına göre Hazret-i Ömer'in vasiyyeti bu idi. Hazret-i Osman o vasiyyeti yerine getirdi. Daha sonra bazı ihtilâflar ve şikâyetler üzerine Sa'd ibn-i Ebî Vakkas azlolunmuştur.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- devrinde Şam, Mısır, İran fetholunmuş, bütün bu geniş ve mühim ülkeler İslâm memleketleri arasına girmişti. Bu kadar geniş bir memleketin idaresi için kuvvetli bir idarenin, sağlam bir hükûmetin teşekkülü lâzımdı. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- bunu da vücuda getirmişti. Hazret-i Osman İslâm riyâsetini ihraz ettiği zaman kendini pürüzlü ve müşkil bir vaziyet karşısında bulmamış, aksine muntazam teşkilât ile idare olunan, her tarafda intizâm ve asâyişin hüküm sürdüğü bir devletin başına geçmişti. Hazret-i Ebû Bekr'in azm ü himmeti ile irtidâd ve irticâ hareketleri bertaraf edilmiş, fütûhât hareketleri başla-

miş, Hazret-i Ömer'in gayret ve kudreti, kiyâset ve dirâyeti ile memleket genişledikten ve muazzam bir devlet vücûd bulduktan başka onun siyâseti ve idaresi esaslı bir surette kurulmuştu. Hz. Osman bu idareyi idâmeye çalışacaktı.

Hicretin 14. senesinde Azerbaycan ve Ermenistan'da bazı hâdiselerin vukû bulması üzerine vergileri ödemek istemeyenlere karşı asker sevkine karar verilmiş, diğer taraftan Bizanslıların bir takım hareketlerde buldukları anlaşıldığından Muâviye'yi takviye için 6000 kişilik bir kuvvet de Şam'a gönderilmişti.⁵⁴

Hazret-i Osman Mısır vâlisi Amr ibnül-Âs'dan haracın artırılmasını istedi. Amr, bunun mümkün olmadığını beyân ettiğinden Hazret-i Osman onu azlederek yerine Abdullah bin Ebî Serh'i tâyîn etti. Hem kumandan, hem bir idâreci sıfatıyla temâyüz etmiş olan ve kendisini Mısırlılara sevdirmiş bulunan Amr bin el-Âs'ın oradan ayrılması ile Mısır'da dâhilî bir takım karışıklıklar başlamış, imparator Herakliyus'un yerine geçen oğlu Kostantin fırsattan istifade ederek Mısır'ı geri almağa teşebbüs etmiş, bir donanma göndererek İskenderiye'yi geri almıştı. Hazret-i Osman, Amr bin el-Âs'ı Mısır valiliğine derhal iâde ederek o da İskenderiye'ye müteveccehen hareket etmiş ve orayı hemen geri almıştı. Mısır'ın yerli ahâlisi Amr bin el-Âs'ı gayet iyi tanıdıklarından ve ona son derece îtimâd ettiklerinden her türlü yardımı göstermişlerdi.

Hicretin yirmiyedinci senesinde Abdullah bin Ebî

54. Kısas-i enbiyâ.

Serh kumandasında hazırlanan kuvvet Libya çölünü geçerek o zaman Akdeniz'in Afrika sahilindeki en müstahkem ve en zengin şehirlerinden olan Trablus'un duvarları önünde durmuştu. Hazret-i Osman Medîne'den gönderdiği bir orduyu takviye etmişti. Trabluslular cizyeyi ve müslüman olmağı reddettiklerinden muharebe başlamış, Girokiryos'un kumandası altında müdâfaa eden Romalılar mağlûb olmuşlar, Trablus ahâlisi müslümanlarla sulh akdetmişlerdi.

Bunu müteâkîb müslümanlar Merâkeş'e kadar ilerlemişler, Abdullah bin Zübeyr'in himmet, cesâret, dirâyet ve kıyâseti sâyesinde bütün bu havali İslâm devletine ilhak edilmişti.

Afrika'nın fethinden sonra müslümanlara İspanya'nın kapıları açılmıştı. Hicretin yirmiyedinci senesinde Hazret-i Osman askerlerine ilerlemek için emir vermiş, fakat bir müddet sonra ileri hareketler durmuş, Abdullah bin Ebî Serh Mısır'a dönmüştü. Afrika'yı fethetmeğe muvaffak olduğundan dolayı Hazret-i Osman gâîmin beşde birini va'di muccebince Abdullah'a vermesi üzerine efkâr-ı umûmiye galeyâna gelmiş, bu galeyân karşısında bu ihsânı Hazret-i Osman geri almıştı.⁵⁵

Kıbrıs'ın Fethi **

Dirâşk-ı Şâm emiri olan Yezid bin Ebî Süfyân fevt oldukça, mansıbı kendisinin birâderi ve Ürdün emiri olan Muâviye bin Ebî Süfyân'a, memuriyetine ilâveten verilmişti.

55. Asrı Saadet, Ashâb-ı Kirâm, 1/277

Sonra Hazret-i Osman'ın zaman-ı hilâfetinde Humus ve Kınnesrin sancakları emiri olan Umeyr bin Saîd el Ensârî istifâ edince Hazret-i Osman, bu iki sancağı da Muâviye'ye tevcih buyurdu. Sonra çok geçmeden Filistin emiri Abdurrahman bin Ebî Alkame fevtolunca Hazret-i Osman Filistini de Muâviye'ye ihâle etmekle bütün Surîye sancakları Muâviye uhdesinde toplanmış, ve dâire-i memûriyeti haylice genişlemişti.

Muâviye ise öteden beri deryâ seferi yapmak ve bu tarîk ile de servet ve iktidar dâiresini genişletmek emelinde olmakla bu kere Hazret-i Osman'dan bir deniz gazâsı için ruhsat istedi.

Hazret-i Osman'da kur'a ile yahud diğer surette asker seçmeyip gönüllü olarak gidecek olanları bu deniz seferinde kullanmak üzere ruhsat verdi.

Muâviye de halkı Kıbrıs gazâsına teşvik etmekle bu cemaat gönüllü olarak seçildi ki içlerinde Ebû Zerr, Ebû'd-Derdâ, Ubâde bin Sâmit gibi sahâbenin büyüklelerinden zâtlar vardı.

Muâviye bunların başına Abdullah bin Kays'ı emir tâyîn edip yirmisekizinci seneyi hicriyyesi sonunda gemilerle onları Kıbrıs'a gönderdi. Mısır emîri olan Abdullah bin Sa'd Mısır'dan hareket ederek gemilerle Kıbrıs'a vardı. Mısır ve Şam donanmaları bu suretle Kıbrıs'da birleşip çok muharebe ettiler ve pek çok esir ve emvâl-i ganâim aldılar. Kıbrıs ahâlisi mukabeleden âciz kalarak senelik yedibin altın cizye vermek üzere musâleha akdetmeğe mecbûr oldular.

Ubâde bin Sâmit'in zevcesi ve Enes bin Mâlik'in

halası olan Ümm-i Harâm'ın bu kerre zevci ile berâber Kıbrıs'a gitmesi bir mûcize-i Nebeviyeyi tasdik etmiştir.

Şöyle ki:

Bir gün Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Ümm-i Harâm'ın hânesinde uyurken gülerek uyanmış ve Ümm-i Harâm:

- Niçin güldün yâ Rasûlallah deyince:

- *"Ümmetimden bir cemaatin serirler üzerindeki melikler gibi denize bindiklerini görüp teaccüb ettim"* buyurmuş, Ümm-i Harâm:

- Yâ Rasûlallah, duâ et de Allah beni de onlardan kılsın! demekle:

- *Sen de onlarla berâbersin*, deyip yine uykuya varmış ve yine gülerek uyanmış ve Ümm-i Harâm:

- Niçin güldünüz yâ Rasûlallah? deyince:

- Sen evvelîndensin, âhırından değilsin, demiş olduğu Ümm-i Harâm'dan mervîdir.

Bu kerre Ümm-i Harâm, zevci Ubâde bin Sâmit ile birlikte Kıbrıs'a vardı, sonra hayvanından düşüp şehîde oldu.

Zikrolunduğu vechile Kıbrıs musâleha ile fetholunduktan sonra Abdullah bin Kays deniz seferlerine devâm ederek elli defa deniz seferi yapmış ve nihâyet bu yolda şehîd olmuştur.⁵⁶

56. Kısas-ı Enbiyâ.

Kıbrıs'ın fethinden sonra Rodos adası da fetholunmuştu. Fakat müslümanların bu sıralarda en parlak deniz muzafferiyetleri Hicretin 31. senesinde Bizans donanmasına karşı vukû bulan deniz muharebesidir. Rivâyete göre düşman donanması beşyüz parçadan müteşekkildi. İmparatorun Suriye sahillerine gönderdiği bu donanma, karşısında İslâm donanmasını görmüş, iki taraf arasında son derece şiddetli bir muharebe olmuş; düşman donanması âdetâ imhâ edilmişti.

Bu deniz zaferini müteâkib İslâm donanması sancağını muzafferâne dalgalandırmış, müslümanlar defalarca Malta, Girid adalarına çıkmışlar, Rodos adasını işgal etmişlerdi. Muâviye Anadolu sâhillerine kadar gemilerini gönderdikten başka İstanbul sularında da sancağını göstermişti. Müslümanlar karada ve her yerde zafer kazandıkları gibi denizleri de teshîr etmiş bulunuyordu.

Hicretin 30. senesinde Basra vâlisi Abdullah bin Âmir, Saîd bin Âs ile ayrı yollardan Horasan va Taberistan'a hareket etmişlerdi. Saîd bin Âs, Cürcân, Horasan ve Taberistan'ı fethetmiş, Abdullah bin Âmir ise Kâbil, Sicistan, Nişâbur, Nesît, Şibzdirâh, İsfarayn, Ergıyan'ı fethetmiş, Abdullah bin Hâzım'ı Serrahs'a göndermiş, kendisi Maverâ'ün-nehr'e hareket etmişti.

Hazret-i Osman devrinde Kıbrıs, Trablus, Taberistan fetholunduktan başka diğer ülkeler de fetholunmuştu. Hicretin 31. senesinde, Hudeyb bin Müslime el-Fihri, Ermenistan'ı fethetmiş, Hicretin otuzikinci senesinde Muâviye gemilerini İstanbul'a kadar göndermişti. Abdul-

lah bin Âmir, Tilkaz, Firyâb, Cürçân'ı fethetmişti. Hicretin otuzüçüncü senesinde Muâviye, Hısnü'l-mer'e'yi istilâ etmiş, Horasan'da vukû bulan karışıklık bastırılmış, Trablusgarb'ta vukû bulan bir hareket bertaraf edilmişti.

Deniz Muharebesi **

Ehl-i İslâmın Afrika'da mazhar oldukları büyük fetihlerden Bizans imparatoru Kostantin bin Hirakl pek ziyâde müteessir olduğundan intikâm almak için külliyetli bir asker cem'ederek Şam ve Mısır sâhillerine taarruz etmek üzere beş altı yüz kıt'a sefîneden mürekkeb bir donanma ile Akdenize çıktı. Kayser'in böyle büyük donanma ile bizzat Akdenize çıkışı adaları ve kıyıları titretti. Hicrî 31 senesinde Şam vâlisi Muâviye, asâkir-i İslâmiyye ile mukabele eyledi. Mısır vâlisi Abdullah bin Sa'd da Mısır harb gemileriyle hareket etti ve ikisi birleşip tertib ettikleri donanma ile Kayser'e karşı çıktılar.

İki tarafın donanmaları birbirine çattı ve iki taraf kırılıp ve hançerlerle birbiri üzerine hücum etti, gayet kanlı bir muharebe başlayıp tarafeynden pek çok telefât vukû buldu. Nihâyet ehl-i İslâm muzaffer oldu. Rumların ekserisi kırıldı. Kostantin fedâileriyle kaçıp bin bela canını kurtarabildi. Oradan Sicilya Adasına vardı. Sicilya ahâlisi ise imparatorun kötü muamelelerinden usanmış oldukları için Kostantin'i idam ettiler.⁵⁷

Hz. Osman'ın Kur'an Neşrine Hizmetleri **

Kur'an-i Kerim âyet âyet nâzil oldukça Cebrail -

57. Kısas-ı Enbiyâ.

aleyhisselâm- her âyetin yerini, hangi sûrenin neresine yazılacağını bildirirdi.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri de o tertîb üzerine yazılmasını vahiy kâtiblerine emrederdi. Ashâb-ı Kirâm da hep bu tertîb üzere Kur'an-ı Kerîm'i zabteyleydi. Fakat Ashâbın bazıları da Kur'an-ı Kerîm'in tamamını ezberlerdi.

Vakt-i Seadette Ashab-ı kirâm Kur'an-ı deriler üzerine, tahta veya kemikler üzerine yazıp cem'ederlerdi. Fakat bir yere cem'olunmamıştı.

Zaman-ı Seadet'te pek çok kurrâ, sâir halka Kur'an'ı ta'lim ederlerdi. Fakat içlerinden dördü meşhûrdu ki, Abdullah ibn Mes'ûd ve Ebû Huzeyfe'nin âzadlısı Sâlim ve Übeyy bin Kâ'b ve Muâz bin Cebel -radiyallahu anhüm- hazârâtı idiler.

Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh- hazretlerinin zamân-ı hilâfesinde vukû bulan Yemâme Harbi'nde yetmiş kadar kurra şehîd oldu ki onlardan biri de Sâlim -radiyallahu anh- idi.

Bunun üzerine Halîfe Hazretleri vahiy kâtibi olan Zeyd ibn Sâbit -radiyallahu anh-'ı çağırıp Kur'an-ı Kerîm'in cem'ini ona irâde buyurdu. Zeyd ibn-i Sâbit -radiyallahu anh- de fevkalâde dikkat, ihtiyat ve riâyetle Kur'an'ın yazılı nüshalarını topladı. Sâir kurrâya mürâcaatla tasdik ettirerek Kur'an'ı tamâmen sahîfe sahîfe yazıp cem'eyledi. Bu Mushaf-ı Mutahhara, Hazret-i Sıddîk'ın yanında idi. Onun irtihâlından sonra Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'ın yanında durdu. Sonra kerimesi Hafsa -radiyallahu anhâ-'nın yanında kalmıştı.

Sonra da Osman Zinnûreyn -radiyallahu anh- Hazretlerinin zamân-ı hilâfetinde sûreler de sırasıyla yazıldı. Ve "Mushaf" denildi. Evvelce bu Mushaf-ı Şerîf'de sureler sırasıyla tertîb olunmayıp, her sûre yalnız başına bir kitab idi. Sonradan son tertîb üzere Osman -radiyallahu anh- zamanında tamamlandı. Hicretin otuzuncu senesinde Hazret-i Osman -radiyallahu anh- her semte birer Mushaf gönderdi. Ve bir asıl nüsha da Medîne'de Hazret-i Hafsa'ya iâde olundu.⁵⁸

Suhuf-ı mezkûre ile Mushaf-ı Osmânî'den başka halkın ellerinde ne kadar suhuf ve mushaf var ise imhâ edildi.

Mushaf-ı Osmânî ise her yerde ve her asırda mu-teber ve meşhûr olup o zamandan beri halkın ellerinde kullanılan Mushaf-ı Şerîf hep ondan istinsâh olunagelmıştır. İşte bu sûretle ilk vakitlerde kurra arasında vukû bulan ihtilâflar bertaraf olunmuştur.⁵⁹

İbn Sebe'nin Zuhûru **

Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahu anhüma- Hazretlerinin devr-i hilâfetleri ve Osman Zinnûreyn -radiyallahu anh- Hazretlerinin hilâfetinin ilk zamanları aynıyle Zaman-ı Seadet gibi geçti. Ondan sonra nefis taamlar yemek ve türlü libâslar giymek ve güzel eğerli bineklere binmek ve bahçelerde gezinip eğlenmek gibi servet ü sâmana müteallik âdetler çıktı. Çok kimseler mal biriktirmek sevdasına düşüp bir çok emvâli iddihâr ile servet ve zenginliğini çoğaltmaktaydı.

58. Kısas-ı Enbiyâ.

59. Kısas-ı Enbiyâ.

Fakih-i Şâm olan Ebû Zerr Gıfârî Hazretleri ise altın ve gümüş biriktirenleri ta'n eder ve bir günlük nafakanın fazlasını biriktirmek câiz değildir diye şu âyet-i kerîmeyi okurdu.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَ الرُّهْبَانِ
 لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
 وَ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّةَ وَ لَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ
 جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَ جُنُوبُهُمْ وَ ظُهُورُهُمْ هَذَا
 مَا كُنْتُمْ لَا نَفْسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٥﴾

“ Ey îman eden kimseler! Muhakkak surette Ye-hûd ve Nasârânın âlim ve zâhidlerinden çoğu elbette nâsın emvâlini bigayrihakkın yerler ve onları Allah yolundan saptırırlar. Ve o kimseler ki altın ve gümüşü kenz, yâni cem' ve iddihâr ederler ve bunları Allah yolunda sarfetmezler. Onlara azâb-ı elîmi müjde et. O günde bu biriktirilmiş mallar cehennem ateşinde kızdırılıp da bunlarla onların alınları, yanları ve arkaları dağlanır. İşte nefisleriniz için sakladığınız budur. Biriktirdiğiniz azabı tadınız!” denilir.⁶⁰

Bu âyet-i kerîmede kenz ve iddihârî yasak olan emvâlden murad, zekâtı verilmeyen maldır. Amma zekâtı verilmiş olan emvâlin miktar-i kâfi iddihârî câiz görülmüştür.

Kibar-ı Ashâb-ı Kirâm'dan Talha ve Abdurrahman bin Avf -radiyallahu anhüma- gibi nice zengin zâtlar vardı. Tarîk-ı zühd ü verâi ihtiyâr edenler onlara ta'n etmezlerdi.

Abdullah bin Ömer -radiyallahu anhüma- zekâtı verilen mal, yer altında medfûn olsa bile kenz ve iddihâr edilmiş değildir. Zekâtı verilmeyen mal ise yeryüzünde olsa dahi kenzdir, derdi.

Hazreti Ali -kerremallahu vecheh- dörtyüz dirheme kadar mal nafakadır. Ondan fazlası kenzdir, demiş ise de onun bu sözü meslek-i zühd ü takvâdır.

Ebû Zerr el-Gıfârî Hazretleri ise o âyet-i kerîmenin zâhiriyle amel eder ve bir günlük nafakadan ziyâde mal iddihârını tecvîz etmeyip fazlasının Allah yolunda sarf olunmasını va'z u nasîhat eylerdi.

Elhâsıl Ebû Zerr el-Gıfârî Hazretleri fevkalâde zühd ü vera' ve takvâ yoluna gider ve nâsı da şiddetli lisânla böyle şiddetli umura sevkederdi. Halbuki Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- zamanında zuhûr eden aralıksız fütuhât ve ticâret yollarının açılmasıyla millet-i İslâmiyye birden bire servet ve zenginliğe nâil oldu.

Hazret-i Osman zamanında devlet gelirleri çoğaldı. Deniz ticâreti yolu da açıldı ve pek çok emvâl-i ganâim alındı. İnsanlar da nimet ve refâha meyl ettiler.

Bu vechile hasıl olan servet ve medeniyetin ahvâl-i tabiyyesinden olduğu üzere gündün güne ehl-i servet çoğalmakta ve Ebû Zerr'in aradığı erbâb-ı takvâ ve kanaat azalmakta idi.

Ebû Zerr ise Vakt-i Seadet'te olmayan bid'atlerden ve yeni çıkan âdetlerden nefret ederek dâima "fukarayı gözetiniz" diye ağniyâya nasihat eylerdi. Fukara gürûhu Ebû Zerr'in sözlerini senet ittihaz ederek ağniyâyı iz'aç eder olduklarından ağniya da onların iz'acâtından şikayet eder oldular.

İşte o esnâda İbnü's-Sevdâ diye ma'ruf olan Abdullah İbn-i Sebe namında bir münâfık zuhûr ile taraf taraf dolaşır ve millet-i İslâmiyye arasında tefrika ihdasına çalışırdı. Aslen Yahudî iken müslüman olarak Basra'da zuhûr ile "İsa -aleyhisselâm- dünyaya tekrar gelecek; Muhammed aleyhisselâm niçin gelmesin?" diyerek Rasûl-i Ekrem'in dünyâyâ tekrar geleceğine kail olmuş ve "Ali onun varisidir. Osman bigayrihakkın hilâfeti aldı" diyerek bir mezheb-i bâtil icâd etmişti. Ona tâbî olan tâifeye Sebeyye denildi.

İbn-i Sebe'nin sû-i akîdesi anlaşılmağa Basra'dan tardolunmuş, oradan Kûfe'ye gelip efkâr-ı nâsı ifsada sa'y etmekle Kûfe'den de tardolunmakla Şam'a gelmişti.

Şam'da Ebû Zerr ile Muâviye arasında rey ve ictihadca zuhûra gelen ayrılığı fırsat bilerek bir gün İbn-i Sebe, Ebû Zerr Hazretlerinin yanına gelip "Muâviye'ye teaccüb etmezmişin. Mâlullah diyor, fil-vâkî her şey Allah'ındır. Lâkin mâl-i müslimîn tâbiri ma'ruf iken onu tağyir etmesi müslümanların evvelâ isimlerini, sonra da kendilerini aradan çıkarıp da müslümanların beytül-mâlini benimsemek mânâlarını ibhâm ediyor" demiş, onun üzerine Ebû Zerr nezd-i Muâviye'ye gidip: "Emvâl-i müslimîne emvâllullah tesmiye etmene sebab, ne-

dir?" deyince Muâviye, "Yâ Ebâ Zerr! Mal Allahın malı, biz de Allah'ın kulları değil miyiz?" demiş ise de Ebû Zerr bu te'vili kabûl etmeyerek ona ıtâb etmekle Muâviye bundan sonra "Mâl-i müslîmin derim" diyerek yakasını kurtardı.

İbn-i Sebe ondan sonra ümmetin hakîmi olan Dimaşk'ın fukahasından bulunan Ebû'd-Derdâ ve kezâ fukahadan olan Ubâde bin Sâmit el-Ensârî -radiyallahu anhûma- Hazretlerine gidip onlara dahi Ebû Zerr'e söylediğini söylemişse de Ebû'd-Derdâ hiç yüz vermemiş, Ubâde bin Sâmit ise onu tutup Muâviye'ye getirerek "Ebû Zerr'i sana musallat eden işte budur" demişti.

Ondan sonra İbn-i Sebe Şam'dan dahi tardolunmakla azîmet eylemiş ve Ümm-i dünyâ tesmiye olunan Mısır Kahire'den bir fitne çıkarmak üzere Basra'da ve Küfe'de edindiği yarânıyla muhabereye başlamıştı.

Ebû Zerr el-Gıfârî'nin Ahvâli

Ebû Zerr Hazretleri ibtidâ îman edenlerin beşincisidir. Lâkin müslüman olduktan sonra Mekte'de durmayı kabîlesine gitmiş ve Hicret-i Nebvî'den sonra Medîne-i Münevvere'ye hicret eylemiştir. Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- onun hakkında: "*Dünyâya Ebû Zerr'den ziyâde lehcesi sâdık adam gelmedi*" diye buyurmuştur.

Senelik dört yüz altına bâliğ olan atıyesinin nafaka-i yevmiyesinden fazlasını tasadduk edip yanında bir altın bile alıkoymazdı. Bu sebeble nâs arasında muhterem bir zât idi. Lâkin şiddet-i zühd ü takvâsı hasebiyle

nâsı tahammül edemeyecekleri şiddetli ve zor işlere sevkederdi.

Muâviye, Ebû Zerr'i mahcûb ve mülzem etmek üzere bir gece ona bir adamıyla bin altın göndermiş, o dahi o gece uykusunu ve rahatını terkederek bu altınları fukaraya tasadduk etmiş, ertesi gün Muâviye'nin göndermesiyle o adam sabahleyin Ebû Zerr'e gitmiş: "Aman beni Muâviye'nin azabından kurtar, o beni başka yere göndermiş, ben yanlışlıkla sana gelip altınları verdim" demiş. Ebû Zerr, "Oğulcuğum o altınlar geceleyin fukaraya taksîm olundu. Bir tanesi sabaha kalmadı. Sen bir gün mühlet al da o mikdar altın tedarik ediverelim" diye mâzeret beyân eylemiş. Muâviye görmüş ki, Ebû Zerr'in fiili kavlini tasdik ediyor. Bir diycek yok, lâkin susdurulması mümkün değil. Şam'da idâresi de müşkil, nâçar onun ahvalinden Hazret-i Osman'a şikâyet ederek o da Ebû Zerr'i Medîne'ye dâvet eylemiş.

Emîr'ül-müminîn'in emri üzere Ebû Zerr, Medîne'ye azîmet eyledi. Halbuki Medîne evvelki Medîne değildi. Çünkü Memâlik-i İslâmiyye bir taraftan nehr-i Ceyhun'a ve Demirkapıya ve diğer taraftan Nobe diyârına ve Sebte Boğazına kadar uzanmış ve vâridat çoğalmıştı. Emvâl-i ganâimden dahi Medîne'ye küllî meblâğ geldi, hazîne doldu.

Hazret-i Osman bol bol atıyyeler ihsan etmeğe başladı. Medîne'de servet çoğaldı. Dört-yüzbin dirheme bir bahçe ve yüzbin dirheme bir at alınıp satılır oldu. Medîne'de yeniden yeniye pek çok binâlar yapılarak bir uçdan Sel' dağına kadar uzanıp haylice genişledi. Güzel hânelerle, güzel bahçelerle ortalık cennete döndü.

Hazret-i Osman, Mescid-i Nebevî'yi de yeni şekliyle tâmir, tevsi' ve tezyîn ederek Ebû Zerr'in tanıyamayacağı bir şekle koymuştu.

Cemâat-i müslimîn'i dâima Mescid-i Nebevî'de görmeğe alışık olan Ebû Zerr, Medîne'ye varıp da Sel' dağı eteklerindeki bahçelerde bir takım adamların öbek öbek oturup da bezm-i sohbet ettiklerini görünce teessüf ederek "hemen birden bire ve taraf taraf görülecek korkunç bir baskın ve dillerde destan olacak şiddetli bir savaş ile ehl-i Medine'ye müjde" diyerek savuşup huzûr-ı halfeye gitti.

Hazret-i Osman ona "Yâ Ebâ Zerr! Şam ahâlisi senden neden şikâyet ediyor?" deyince keyfiyeti şerh u izâh eyledi.

Onun üzerine Hazret-i Osman:

- "Yâ Ebâ Zerr! Nâs'ı cebr ile zühde sevk etmek mümkün olmaz. Benim üzerime lâzım olan onların aralarında Allah'ın emriyle hükmetmek ve onları adl u îtidale teşvîk eylemektir" dedi.

Ebû Zerr, ona mukabele olarak:

- "Zenginler sadakalarını bezlederek komşularını ve ihvânlarını gözetmedikçe biz onlardan râzı olmayız" dedi.

Mecliste hazır bulunan Kâ'bu'l-Ahbâr:

- "Farîzayı edâ eden borcunu ödemiş olur" deyince Ebû Zerr hiddetlenip;

- "Ey Yahudizâde! Sen kimsin ki, böyle bahse karışyorsun?" diyerek asâ ile vurdu. Kâ'b'ın başı mecrûh oluverdi. Bu halde Ebû Zerr'in cezâ görmesi lâzım geldi. Onun da buna bir diyeceği yoktu. Fakat Hazret-i Osman Kâ'bu'l-Ahbar'dan bu hakkın kendisine bahşolunmasını rica etti, o da bağışladı.

Ebû Zerr, artık Medîne'de duramayacağını anladı ve Hazret-i Osman'a hitâben "Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- binalar sel' dağına varınca Medîne'den çık, diye bana vasiyet etmişti. İzin verir misin çıkip gideyim" dedi. Hazret-i Osman da izin verdi.

Ebû Zerr ikamet eylemek üzere Medîne-i Münevverre civârında bulunan Rebeze karyesine gitti. Hazret-i Osman ona bir sürü deve ve iki köle verdi ve mikdar-ı kifâye erzak tâyîn buyurdu. Muâviye de onun iyâlini Şam'dan Medîne'ye gönderdi.

Ebû Zerr ibtidâ Rebeze'ye varıp da namaza ikamet olununca Halîfenin tahsil-i emvâl memuriyetiyle orada bulunan Mücaşî nam kölesi Ebû Zerr'e ihtiramen "Geç" diyerek imâmeti teklif edince Ebû Zerr, "Sen geç; zirâ Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bana, *"Eğer senin üzerine burnu kesik bir köle bile memur olsa sözünü dinle ve ona itâat eyle"* buyurmuştu. Sen de kölesin, burnun kesik de değil" dedi.

Sonra Ebû Zerr Rebeze'de bir mescid binâ etti. Gelib gidenlere ehâdis-i şerîfe ve mesâil-i dîniyye rivâyet ve tâlimiyle meşgul oldu. Vefâtına kadar Rebeze'de kaldı.

Vefâtı şu vechiledir:

Bir gün kızına, "çık bak, kimse görünüyor mu?" demiş; kızı çıkıp bakmış: "Görünürde kimse yok." demişti. Ebû Zerr, "Henüz vakit ve saatim gelmemiş." dedikten sonra, "Bir koyun kes ve pişir, beni de defnedecek sâlih kimseler gelince onlara de ki, "Ebû Zerr yemek yemeden gitmeyiniz diye and verdi." Bunun üzerine kızı koyunu kesip tencereye koymuş, tencere kaynamaya başlayınca Ebû Zerr yine; "Çık bak gelen var mı?" demiş. Kızı da çıkıp görür ki, bir cemaat geliyor. İçeri girip haber verdikte Ebû Zerr, "Gel beni kıbleye çevir" deyip o da onu kıbleye çevirince Ebû Zerr; teslim-i ruh eylemiş, kızı da çıkıp misafirleri karşılamıştı.

Bu gelenler hep tanınmış sîmalar olup Kûfe'nin âlim ve fakîhi olan Abdullah ibn Mes'ud, diğeri Kûfe'nin eşrafından meşhûr Mâlik bin Eşter en-Nehâî idi. Bu zevât-ı kirâm Mekke'ye giderken Ebû Zerr'i ziyâret için Rebeze'ye uğramışlar ve böylece onun cenâzesine kavuşmuşlar ve "Böyle mübârek bir zâtın cenâzesinde bulunmak Cenâb-ı Hakk'ın bize bir lutf-ı mahsusudur" demişler. İbn-i Mes'ud bu hâli görünce:

- Yine tasdik ederim ki, Rasûlullah Ebû Zerr hakkında: "*Ebû Zerr yalnız yaşar, yalnız ölür, yalnız haşrolur buyurmuştu.*" diyerek ağlamıştır.

Mervîdir ki, Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Allah bana dört kişiye muhabbet eyle, diye buyurdu. Kendisi onları sevdiğini haber verdi. "Onlar kimlerdir?" denilmekle üç kere, "Biri Ali'dir" dedikten sonra diğerinin beyânına başlayarak, Ebû Zerr, Mikdad ve Selmândır" buyurmuşlardı.

Bundan sonra Ebû Zerr'i gasl, tekfîn ve namazını

edâ ile defnettiklerinde kızı: "Ebû Zerr size selâm etti, yemek yemedikçe gitmeyeceksiniz diye kasem ederek rica eyledi" deyince oturup yemek yedikten sonra gitmişler ve keyfiyeti Hazret-i Osman'a haber vermişler, o da Ebû Zerr'in kızını kendi iyâline katmış, riâyet ve ik-râm eylemiştir.

Abdullah ibn Mes'ud -radiyallahu anh- Hazretleri Ebû Zerr'in namazını kıldıktan sonra müteakiben ve bir rivâyete göre on gün sonra yaşı yetmiş geçmiş olduğu halde hatm-i ders-i hayat eylemiştir. Yâni hayat mektebini ikmâl eylemiştir.⁶¹

Halkın Ümerâ Hakkında İtiraz ve Şikâyetleri**

Benî Ümeyye'nin kendilerine hüsn-i niyetle tevcih olunan emanetleri sû-i isti'mâl etmeleri halkı son derece iz'ac eylemiş olduğundan ma'hud İbn Sebe, Mısır'da bir şîî mezhebi ihdâs ile hayli kimseleri sapdırarak Ali bin Ebî Tâlib -radiyallahu anh- Hazretlerinin asla rızâsı olmadığı halde nâsı onun bey'atine dâvetle Basra'da vesâir yerlerde peydâ eylemiş olduğu yâraniyla birlikte muhabere ederek halkı kıyam ve isyana tahrîk eyledi. Bu sebeplerden dolayı eyâletlerde ümerânın emirlerine itâat olunmaz ve halîfe-i müslimînin emrine ehemmiyet verilmez oldu. Ümerânın sû-i isti'mallerinden bahisle azîlleri istenilir ve her tarafda Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın aleyhinde sözler söylenir oldu.

Bir merkezde toplanan efkâr-ı umumiyye halkın bu türlü ihtilâfları ve Benî Ümeyye'nin kötü tavır ve icraat-

61. Kısas-ı Enbiyâ.

ları üzerine bir garib tefrika haline döndü ve taraf taraf ihtilâl ve fitne emâreleri zuhûra başladı.

Elhasıl arablar evvelden beri cehâlet karanlıkları içinde dâye-i asabiyyet ve gayret-i kavmiye ile uğraşmış ve aralarındaki tefrika-i asabiyyet vahdet-i İslâmiyye ruhu ile bertaraf olmuşken zaman-ı Seadetten uzaklaşmış ve âlemi yine karanlık basmağa başlamış ve yine gayret-i asabiyye ve taassub-ı kavmiyye zuhûr eylemişti. Benî Ümeyye'nin etvâr, ahvâl ve tasarrufatı da bunu had safhaya getirdi.

Emirlerin Medîne'de Toplanması **

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- ahvalin ciddiyyetini derk ve tefattun ederek hemen Muâviye, Abdullah bin Sa'd, Said bin el-Âs, Abdullah bin Âmir ve Amr bin As'a haber gönderip Hicrî otuzdört senesi sonlarında onları Medîne'ye celb ve cem' etti. Akd eylediği meclis-i mahşusda:

- Halkın hakkınızdaki efkârını ve etvârını görüyorsunuz. Durumun hall u faslı için siz ne dersiniz? diye sordu.

- Abdullah bin Âmir:

- Yâ Emîre'l-müminîn, halkı cihâd ile meşgul et. Tâ ki kendi başları kaygısına ve hayvanları arkasına düşsünler, dedi.

Saîd bin el-Âs da:

- Yâ Emîre'l-müminîn, her kavmin reisleri vardır. Onlar itlâf olununca halk müteferrik olup bir fikir üzerinde ictima' edemezler, diyerek muhalefeti seçen rüesânın idamını münâsib gördü.

Muâviye dedi ki:

- Yâ Emîre'l-müminîn! Ümerâya tefvîz-i umûr et. Her biri kendi dâire-i memuriyyetini zabt u rabt eylesin. Ben Şam ahâlisine müteahhidim.

Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh:

- Yâ Emîre'l-müminîn! Halk, tama'kârdır. Onlara bezl-i mal edersen senin tarafına mâil ve müteveccih olacakları âşikârdır, dedi.

Amr bin el-Âs da:

- Tarîk-ı itidali iltizâm et, yahud ihtiyâr-ı uzlet eyle, dedi.

Hazret-i Osman, Abdullah bin Âmir'in re'yini tercih ile nâsı takım takım cihâda sevk etmek üzere ümerâyı mahall-i memuriyetlerine gönderdi.

Kûfe ahâlisi Said'den şikâyet etmekte oldukları halde onu da Kûfe'ye iade buyurdu ve halkı inkıyada mecbûr eylemek üzere atıyyelerinin kesilmesine karar verdi.

Kûfe'de ihtilâl ve ısyân infilâk hâline gelmiş olduğu bir halde Kûfe emiri Saîd bin el-Âs, Emîrül-müminînin emri üzerine Medîne-i Münevvere'ye gitmişti. Dönüşünde bazı kimseler ona karşı çıkıp Kûfe'ye sokmamak istediler. Mûtedil rey sâhibi olan zâtlar halkı nehy u levn

ettilerse de bir fâidesi olmadı. Zirâ söz ayağa düşmüş ve nasîhat tesir edecek zaman geçmişti. Kalem ve lisânın yerini süngü almıştı.

Nihâyet Kûfeliler Saîd bin el-Âs'ı geri çevirerek yerine Ebû Mûsâ el-Eş'ârî'nin nasbını istemişlerdi. Saîd bin el-Âs dahî Medine'ye avdet ederek keyfiyeti Hazret-i Osman'a haber verdi.

Hazret-i Osman Kûfelilerin isteklerine muvafakat ile Saîd'i azlederek yerine Ebû Mûsâ el-Eş'ârî'yi nasbetti ve Kûfelilere bir emirnâme yazdı.

Ebû Mûsâ el-Eş'ârî -radiyallahu anh- hazretleri ki meşâhir-i kurra-i sahâbendendir. Kûfeye vardı, mescide girdi. Hutbe okudu oradakilere nasîhat verdi, onlar da kendilerine hemen namaz kıldırmasını rica ettiler.

Ebû Mûsâ el-Eş'ârî Hazretleri:

- "Siz, Emîrül-mü'minîn'e arz-ı itâat ve inkıyâd eylemedikçe kıldırmanm," deyince hemen "Emîrül-mü'minîni dinliyoruz ve itâat ediyoruz" dediler. O da onlara imam olup namazlarını kıldırdı.

Bu suretle arbeye bastırıldı, ihtilâl bertaraf oldu. Asayiş te'min edildi. Emîrül-mü'minînin emri üzere Huzeyfe -radiyallahu anh- Hazretleri Bâbü'l-ebvâb tarafına gitti.

MUHASARA EDİLMESİ **

*H*azret-i Osman, halkı taraf taraf cihâda sevk etmek üzere karar vermiş ve hatta Huzeyfe bin Yemân Hazretlerini Bâbü'l-ebvâb cânibine göndermişti.

Kendisi de minbere çıkarak halka şu konuşmayı yapmıştı:

- "Ey insanlar! Benim yanımdan ayrılıp gitmenizi istemediğim için, sizlere bugüne kadar tebliğ edemediğim bir hadis-i şerifi bugün söylüyorum. Allah'ın Rasûlü -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyururlardı: "*Allah yolunda savaşarak geçirilen bir gün başka yerlerde geçirilen bir günden daha hayırlıdır.*" yine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-: "*Allah yolunda savaşta bir gece nöbet tutmak gündüzü oruçla, gecesi ibadetle geçirilen bir günden daha hayırlıdır.*" buyurmuştu."

Eyâletlerden gelen şikâyetler üzerine hac mevsiminde ümera gidip Hazret-i Osman ile mülâkat ve müşâvere etmişlerse de bir hüsn-i tedbîre muvaffak olmaksızın avdet etmişlerdi.

Eyâletlerde bulunan gürûh-ı muhalifin ise ümeranın Hazret-i Osman nezdine gitmeleri anında birdenbire kıyam ile her yerde ihtilâl çıkarmak üzere aralarında muhabere etmişlerken henüz onlar tedariklerini itmam etmeden ümerâ avdet etmekle bu niyetlerini fiile getiremediklerinden Medîne'deki tarafdarlarıyla muhabereye başlamışlar, bunlar da "Cihâd buradadır, buraya geliniz, buranın eğrisini doğrultunuz" diyerek Medîne'ye dâvet eylemişlerdi.

Ehl-i Mısır'dan bazıları Medîne'ye gelip vâlileri olan Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh'den şikâyet ve mazlûmiyetlerini beyân ettiklerinden Emîrül-müminîn Hazret-i Osman -radiyallahu anh- ona bir tehdidnâme gönderdi. Abdullah bin Sa'd ise bu emirnâmenin hükmünü infâz şöyle dursun bundan dolayı hiddetlenerek şikâyetçilerden birini dayak altında öldürttü. İşte bu hâdise halkı bir kat daha hiddetlendirdi.

Halbuki yukarıda tafsîl olunan sebeplerden dolayı memleketin her tarafındaki ehl-i kıyam yekdiğeri ile muhabere ederek Hazret-i Osman'ı hal' için Medîne-i Münevvere'ye varmak üzere aralarında karar vermişlerdi.

Mısır, Kûfe ve Basra ehl-i kıyamından yedişer seki-zer yüz kadar adam birleşip ve yekdiğeriyle haberleşerek ziyâret-i Beytullah için diyerek yerlerinden hareket ile Medîne-i Münevvere'ye azîmet eylediler.

Mısırlılar Hazret-i Ali'ye, Basralılar Hazret-i Talha'ya ve Kûfeliler Hazret-i Zübeyr'e mâil oldukları bir halde cümlesi Hazret-i Osman'ın hal'inde müttefik idiler.

Medine'ye üç konak mesafedeki mahalde tevakkuf eylediler ve her fırkadan bir takım seçilip ilerlediler. Küfelilerden Ziyad bin Nefer ile Abdullah bin el-Esamm: "İşittik ki, Medine'de bize karşı asker toplanmış. Sahih ise bir iş göremeyiz. Sabr edin. Evvelâ biz gidelim, keyfiyeti tahkik edelim" diyerek Medine'ye geldiler. İkisi birlikde Ali, Talha ve Zübeyr -radiyallahu anhüm- ve Ümmehât-ı müminîn ile görüşdüler: "Biz hac etmek ve bazı memurları memuriyetinden afv ettirmek için geldik" diyerek Medine'ye girmek üzere ruhsat istediler. Lâkin Hazret-i Ali, Talha ve Zübeyr ruhsat vermediler. İkisi de dönüp refiklerinin yanına gittiler ve aralarında müşavere ettiler.

Hazret-i Ali ise Dârü'l-Hilâfeyi muhafaza için bir miktar asker cem ederek Ahcâruzzeyt nâm mahalde ordu kurmuş ve kılıcını kuşanıp oraya varmış ve oğlu Hasan -radiyallahu anh-'ı da Hazret-i Osman'a yardım için yanına göndermişti.

Mısırlıların mebusları işte bu ordu da Hazret-i Ali ile mülâkat eyleyerek kendisine bey'at eylemek üzere hilâfeti teklif ettiklerinde Hazret-i Ali yüzlerine haykırıp onları redd ile tardeyledi. Ayrıca Zî'l-Merve, Zihuşüb ve Ahvas askerlerinin mel'un olduğuna dair bir hadis-i şerif olduğunu söyledi.

Basra mebusları Hazret-i Talha'ya ve Kûfe mebusları Hazret-i Zübeyr'e müracaat eylediklerinde ikisi de Hazret-i Ali gibi redd cevabı vererek onları tardeylediler.

Bunlar üçünden dahi redd cevabı alınca cümlesi

avdet ederek zikrolunan üç mevkii terk ile uzakta olan cemiyetgâhlarına gittiler. Onlar tamamen savuşup gitti zannıyla Medine askeri de dağıldı.

Ehl-i kıyam ise haberleşerek üç fırkası birleşip Şevvâl'in âhırinde Medîne üzerine hareketle ansızın tekbir alarak gelip Medîne'ye girdi ve Hazret-i Osman'ın hânesini muhasara ettiler, "Silâha davranmayanlara eman" diyerek dellâllara nidâ ettirdiklerinden ehl-i Medine hânelerine çekildi. Hazret-i Osman da hânesinde mahsûr kaldı.

Şu hale nazaran ehl-i kıyam hep azgınlar ve taşkınlık olduklarından Hazret-i Osman onları kitab ve sünnete dâvet için Amr bin Âs ve Muğire bin Şu'be -radıyallahu anhüma-'yı gönderdikde ikisini de fenâ surette takdir ile tardeylediler ve Hazret-i Ali ashâb-ı güzinden bazı zevât ile onların yanına varıp "Gitmiş iken niçin dönüp üzerimize geldiniz" diye istintak eyleyince mâkul bir cevap veremeyip nihâyet "Biz bu adamı istemeyiz. Uzlet eylesin" diyerek Hazret-i Osman'ın hilâfetten istifası husûsunu açıkca ortaya koydular.

Hazret-i Osman ise onlara cevap vermeyip eskisi gibi Mescid-i Nebevî'de imâmet eylerdi. Onlar onun arkasında namaz kılar ve halkı onunla ictimâ ve ihtilâtdan menetmezlerdi. Cuma günü Hazret-i Osman minbere çıkıp onlara hitaben, "Allah'dan korkun! Allah hakkı için Medine halkı bilir ki siz lisân-ı Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile mel'ûnsunuz. Hatalarınızdan istiğfar ile rücû' ediniz!" dedi.

Hemen bâğîler halkı taşa tuttular ve mescidden çı-

kardılar. Taşların isâbetiyle Hazret-i Osman bayılıp minberde kaldı ve hemen kaldırıp hânesine getirildi. Hazret-i Osman kölelerini kendisini müdafadan menettiği gibi Sa'd bin Ebî Vakkas, Ali bin Ebî Tâlib, Zeyd bin Sâbit ve Ebû Hüreyre -radiyallahu anhüm- hazarâtı bazı zevât-ı kirâm ile birleşerek âsiler ile mukateleye kıyam etmişlerken Hazret-i Osman hânesine girince onları da mukateleden menederek "Siz de hânelerinize gidiniz!" diye emretti. Onlar da emre itâat ile mukateleyi bırakıp yerlerine gittiler.

Hazret-i Osman otuz gün kadar Mescid-i Şerîf'de imâmet eyleyip ehl-i kıyam da arkasında namaz kılıyorlardı. Hazret-i Osman her sene hacca gittiği halde bu sene mahsûr olduğundan Abdullah bin Abbas Hazretlerini "emîrül-hac" nasbederek Mekke'ye göndermişti.

Bu vakitlerde Mescid-Nebevî'nin müezzini Sa'dü'l-Karaz Hazret-i Ali'nin yanına varıp: "Halka kim namaz kıldıracak?" diye sormuş o da, "Hâlid bin Zeyd'i dâvet eyle" buyurmuş; onun üzerine Sa'dü'l-Karaz, Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî -radiyallahu anh- Hazretlerini dâvet eylemekle birkaç gün Hazret-i Hâlid halk arasında Ebû Eyyûb diye mârûf olup ismi söylenmezdi. İsminin Hâlid olduğu o gün Hazret-i Ali'nin söylemesiyle mâlûm olmuştur.

Bir rivâyette Hazret-i Ali'nin emriyle Sehl bin Hanîf -radiyallahu anh- kurban bayramına kadar halka namaz kıldırılmıştı. Bayram namazını Hazret-i Ali kıldırılmış, sonra meselenin hitamına kadar beş vakit namazda imâmete müdavemet buyurmuştur.

İş, bu kıvama geldiğinde yine Hazret-i Ali'nin arabuluculuğuna ihtiyâc görüldü ve her ne rey ve tedbir ederse bilâ-tereddüd icrâ olunmak taahhüdüyle Hazret-i Osman tarafından ona müracaat buyuruldu. O da muhâcîrîn ve ensârdan otuz kişi intihab ederek bu cemiyet ile beraber gidip, ehl-i kıyam ile buluştu, görüştü, sözleşti. Mezâlimin def'i ve istemedikleri memûrların azli ile bundan sonrasında kitab ve sünnete temessük olunmak şartıyla dağılıp gitmelerine karar verildi.

Bu karar üzerine Mısır vâlisi Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh azledilip yerine Muhammed bin Ebû Bekir nasbedilerek Mısır'a gönderildi. Ve Ebî Serh ile müştekipleri arasındaki dâvalara bakmak üzere muhâcîrîn ve ensardan bazı zevât-ı kiram da Muhammed bin Ebû Bekir ile berâber gönderildi. Bunun üzerine âsîler dağılıp gittiler.

Kavga bastırılıp, gâile bitti. Ehl-i Medîne muzayakadan kurtulup muvakkaten de olsa nefes aldı. Gönülleri münşerih ve müsterih oldu.

HZ. OSMAN'IN ŞEHÂDETI **

Mervan'ın bir hilesi ile⁶² Hazret-i Osman aleyhine tahrik olunan âsîler galeyana gelip “Hazret-i Osman'ın ya hal'i, ya katli” diyerek azmeylediler. Hazret-i Osman'ı hânesinde sıkı bir şekilde muhasara edip su idhâlini bile menettiler.

Hazret-i Ali keyfiyete muttali olunca hemen üç kırba su gönderdi. Lâkin bu kırbalar Hazret-i Osman'ın hânesine idhâl olununcaya kadar Benî Hâşim ve Benî Ümeyye azadlılarından birkaç kişi hırpalandı. Hazret-i Ali, âsîlerin Hazret-i Osman'ı behemahal katledecekle-

---

62. Mısırlılar valileri bulunan Abdullah bin Sa'd bin Âmir'den şikâyete gelip onu azlettirecek Muhammed bin Ebû Bekir'i nasbetliyorlar. Mısırlılar bu halden memnûn olarak avdet etmekten Medine hâricinde Mervan tarafından tezvîr olunmuş ve Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın alâkasının bulunmadığı bir mektûb tutup bunda Abdullah bin Sa'd'e hitaben Muhammed bin Ebû Bekir için: *أَقْبَلُوا* *Onu kabul ediniz*”, yerine *أَقْتُلُوا* *“onu katlediniz”* tahrifine şahid oluyorlar. Ve bu hengâmede başka birinden şikâyete gelen Kûfeliler ile Basralılar ve ehl-i Medine'nin bir kısmı umûr-ı idareden memnûn olmadıklarını beyân ederek her tarafı karışdırıyorlar. Ve Hazret-i Osman -radiyallahu anh- hânesinde elli gün kadar mahsûr kalıyor. bk. Kamus-ı A'lâm, Hazret-i Osman Maddesi.

ri haber-i meş'ûmunu alınca oğulları Hazret-i Hasan ve Hüseyin -râdiyallahu anhüma-'yı gönderdi. "Osman'ın kapısında durunuz, kimseyi içeri girmek üzere bırakmayınız" diye tenbîh buyurdu.

Zübeyr, Talha ve ashab-ı kirâmdan bazıları oğullarını onların yanına gönderdiler. Cümlesi Hasan ve Hüseyin -râdiyallahu anhüma- ile berâber kılınlarını çekip Hazret-i Osman'ın kapısında onu muhafaza için durdular. Her kim içeri girecek olsa mâni olurlardı. Fakat arbedenin bertaraf olması için Mervan'ın verilmesini de rica ederlerdi. Lâkin Mervan karışıklıktan istifade ile kaçıp gözden kaybolmuştu.

Mekke'den avdet eyleyen hüccacdan Muğire bin Ahnes bir cemaat ile seçirdip bu esnâda Medîne'ye yetti. Âsîlerle cenge girişti. Lâkin maktûl oldu.

Ebû Hüreyre gelip türlü nasihatlerle âsîleri iknâya çalıştı: "Ey Kavm! Ben sizi necâta dâvet ediyorum, siz beni cehenneme dâvet ediyorsunuz" dedi. Lâkin bir faydası olmadı.

Bir aralık Abdullah bin Selâm âsîlerin yanına varıp "Ey Kavm! İçinizde Cenâb-ı Hakk'ın kılıncını sıyırmayınız. Eğer sıyıırırsanız, sonra kınına koyamazsınız. Yazık size ki, sultanınız size kamçı ile kaim oluyor, eğer onu katlederseniz ondan sonra ancak seyf ile kaim olunur. Yazık size ki, Medîne'niz metâf-ı melâikedir. Eğer onu katlederseniz onlar Medîne'nizi terkeder. Her ne zaman bir peygamber katlolunduysa yetmiş bin ve bir halife katlolunduysa otuzbeş bin adam katlolunagelmışdir" deyince: "Behey yahudizâde bize nasihat edecek sen mi kaldın-" diyerek onu takdîr ettiler.

Sonra Abdullah bin Selâm'ın dediği zuhûra gelmiş ve onun dediğinden kat kat fazla ehl-i İslâm kılıncıtan geçmiştir.

Ehl-i isyân ve ihtilâl gittikçe tehevür eylediler ve Hazret-i Osman'ın hânesi üzerine ok serpmeye başladılar. Hazret-i Hüseyin ve sâir evlâd-ı sahâbe kapı önünde ve Benî Ümeyye'den bazıları ve köleler dam üzerindeydiler.

Hazret-i Osman oruclu olduğu halde odasında Kur'an-ı Kerim okumakta olup yanında zevcesi Nâile'den başka kimse yokdu. Atılan okların isâbetiyle Hazret-i Hasân ve Muhammed bin Talha yaralandı. Sonra Mısırlılardan süfehâ gürûhu içeri girdi ve Emîrül-müminîn Hazret-i Osman -radiyallahu anh- şehîd edildi. Kanı:

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

“Onlara karşı Allah sana kâfidir. O her şeyi işiden ve bilendir”⁶³ âyet-i celîlesi üzerine damladı.

Hazret-i Osman'ın yaşı sekseni mütecâviz olduğu halde 35. sene-i Hicriyye Zilhicce'sinin onsekizinci cuma günü bu minval üzere şehâdeti vukû bulmuşdur.

Abdullah ibn Selâm -radiyallahu anh-'den rivâyet olunduğuna göre şöyle buyurmuşdur:

Hazret-i Osman'a selâm vermek için yanına gittim.

İçeriye girerek kendisine selâm verdim. Hazret-i Osman da selâmımı aldıktan sonra:

- Merhabâ ey kardeşim, ben bu gece Rasûlullah Efendimiz'i şu pencereden gördüm, dedi ve pencereyi gösterdi. Rasûlullah Efendimiz bana hitaben:

- "Yâ Osman! Seni muhâsara altına mı aldılar?" diye sordu. Ben de:

- Evet, dedim. Hemen bir kova suyu bana uzattılar, ben de kanıncaya kadar içtim, hâlen de ferahlığını hissetmekteyim. Bana:

- *"Dilersen düşmanlarına galebe çalmak için nusrat erişsin, dilersen iftarı bizim yanımızda yaparsın"* dedi. Ben de Rasûlullah'ın yanında iftar etmeyi tercih ettim, dedi.

Şehâdetleri o gün vâkî oldu.

Müddet-i hilâfeti oniki seneden oniki gün noksan dır. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın mazlûmen şehâdeti cümleyi ağılattı, dilhûn etti. Osman -radiyallahu anh-'ın nâsı defnolunmayıp üç gün meydanda kaldıktan sonra Hakim bin Hızam el-Kureşî ve Cübeyr ibn-i Mut'ım onun defni için Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'den izin istemişler, o da izin vermiş ve cenazesini taşlamak üzere yol üzerinde birtakım isyancı toplanmakla Hazret-i Ali -radiyallahu anh- adamlar gönderip onları defettirmiş ve akşamdan sonra cenaze Medîne mezaristanı olan Bakî civârında duvar ile çevrili bir mahalde defnedilmiştir.

Sonra Muâviye bin Ebî Süfyan zamân-ı hükümetin-de duvarı yıkarak o mahalli Bakî'a ilhâk etmiş ve sâire-nin dahi mevtâlarını defnederek orası Bakî'a muttasıl olmuştur.

Hazret-i Osman, isyancılar tarafından muhasara edildiği zaman Muğire bin Şu'be gelerek şu üç şeyden birini tercih etmesini söyledi:

1- Ya evinden çıkarak hasımlarla döğüşmek. Zira askeri de, kuvveti de mevcuttur.

2- Yahut işgalcilerin toplandıkları kapıdan başka bir kapı açarak oradan çıkıp Mekke'ye gitmek. Çünkü Mekke'de tecavüze cür'et edemezlerdi.

3- Şam'da bulunan Muaviye'nin yanına gitmek.

Hazret-i Osman'ın Muğireye verdiği cevap onun samimiyet ve ihlâsını gösterecek nitelikteydi:

1- Evimden çıkarak bunlarla savaşamam; zira ben Rasûl-i Ekrem'e halef olanlar içinde onun ümmetinin kanını dökenlerin birincisi olmayı arzu etmem.

2- Mekke'ye gitmeyi de kabûl etmem. Çünkü ben, Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle bu-yurduğunu duydum: "Kureyş'ten bir adam Mekke'ye sığınacak ve o adam dünya azabının yarısını yüklenecektir." Ben o adam olmak istemiyorum.

3- Şam'a gitmeyi de kabûl etmem. Hicret yurdunu,

Rasûl-i Ekrem'in civarını ve diyarını terkederek hiç bir yere gidemem.⁶⁴

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Mısırlılar tarafından kuşatıldığı sırada evinin üstünde görünerek Ali, Talha, Zübeyr ve Sa'd ibn-i Ebî Vakkas'a hitaben şöyle demiştir:

- "Allah aşkına size sorarım ve ancak Nebî -sallallahu aleyhi ve selləm-'in ashâbına sorarım; siz bilmez misiniz ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve selləm- Rûme kuyusunu kim kazarsa onun için cennet vardır, buyurmuşdu da, hemen onu ben kazmıştım. Bilir misiniz ki, Rasûlullah Ceyşu'l-Usre'yi kim techîz ederse onun için cennet vardır, buyurmuştu da onu ben techîz etmiştim."

Râvî der ki, Ashab, Osman -radiyallahu anh-'ın sözünü tasdîk ettiler. Hadîsin râvîsi Hazret-i Osman değildir, bilâkis Ebû Abdurrahman ibni Habîb-i Selâm'dır. Sahâbî oğlu sahâbî olan Ebû Abdurrahman muhasara sırasında bulunmuş ve Hazret-i Osman'ın sözlerinden hıfzedebildiklerini rivâyet etmiştir.

Bu hadîsi bütün tafsîlatı ile Tirmizî, Sümâm ibn Hazm'dan rivâyet ediyor. Sümam:

"Ben Hazret-i Osman'ın Mısırlılar tarafından evinde

64. Asr-ı Saadet, 5/419, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inden naklen (1/67)

muhâsara edildiğine ve onun evinin üstünden aşağı bakarak muhâsara edenlere şöyle dediğine şâhid oldum:

- "Mısırlılar! Sizi aleyhime kıskırtan arkadaşlarınızdan iki arkadaşınızı bana getiriniz." Râvî devâmla:

Bunun üzerine Mısırlılar iki deve, yahud iki eşşek gibi iki kişi getirdiler. Bunlar gelince Halife yukarıdan bunlara baktı ve:

- "Allah ve İslâm aşkına sorarım, Rasûlullah Medîne'ye hicret edip geldiği zaman Medîne'de Rûme kuyusundan başka içilecek tatlı su yoktu. Bundan dolayı Rasûlullah: *"Kim Rûme kuyusunu Cennet'de göreceği hayır mukabili satın alır? Ve kendi kovasını müslümanların kovası ile ortak kılar?"* buyurmuştu da, ben o kuyuyu öz malım ile satın almıştım. Halbuki siz şimdi o kuyudan su içmeme mâni oluyorsunuz da acı su içmeğe mecbur oluyorum, bunu biliyor musunuz?" dedi.

- Allah'ın ilmine sığınırız ki "evet", dediler. Sonra Hazret-i Osman:

- "Peygamberin Mescidi ahâliye dar gelmeğe başladı. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- *"cennette göreceğiniz hayır mukabilinde fülân oğullarının arsalarını satın alıp Mescid'i kim genişletir?"* buyurdu. O arsayı ben öz malım ile satın aldım. Bugün ise siz beni orada iki rekat namaz kılmaktan menediyorsunuz, bunu da biliyor musunuz? dedi. Onlar:

- Allah'ın ilmine ilticâ ederek cevap veririz ki, "evet", dediler.

Sonra Hazret-i Osman -radiyallahu anh-:

- Allah ve İslâm hakkı için size soruyorum: Bir kerre Rasûlullah Mekke'deki Sebir dağının üstündeydi. Yanında Ebû Bekir, Ömer ve ben bulunuyorduk. Bu sırada dağ sarsıldı. Hatta bu sarsıntı ile dağın taşları yamacına düştü. Bunun üzerine Rasûlullah ayağıyla dağa vurarak: Ey Sebir dur, çünkü üzerinde bir Peygamber, bir Sıddık, iki de şehid vardır! buyurdu. Bunu da biliyor musunuz? diye sordu.

- Allah'a sığınırız, "evet", diye cevap verdiler. Bunun üzerine Hazret-i Osman üç defa:

- *"Allah büyüktür, beni şehid tanıdılar ve Kâbe'nin sahibine yemin ederim ki, ben şehidim!"* dedi.

"Tirmizî" bu hadîs-i şerîf "Hasen" dir demiş ve "Nesâî" de bu suretle rivâyet etmiştir.

"Nesâî"nin Ahnef'den gelen bir rivâyetinde, Hazret-i Osman'ın bu kuyuyu yirmi yahud yirmibeş bin dirheme satın aldığı da bildirilmiştir. Yine "Nesâî"nin Ceyşu'l-Usre hadîsinde, "Kösteğine, yularına varıncaya kadar o askeri ben techîz ettim" ziyâdesi de vardır.

"Tirmizî" de Abdurrahman ibn-i Habbâb-ı Süleimî'den "Hazret-i Osman Ceyşu'l-Usre'yi üçyüz deve ile techîz etti", dediğini rivâyet ediyor.

Ahmed bin Hanbel de Abdurrahman ibn-i Semüre'den, Rasûl-i Ekrem, Ceyşu'l Usre'yi techîz ederken Hazret-i Osman elbisesine bin dinar koyup getirdi. Rasûl-i Ekrem'in eteğine döktü. Bir rivâyette Rasûl-i Ekrem bu dinarları eline alıp: *"Bugünden sonra Osman ne işlerse beis yoktur"* buyurmuş.

Nesâî'nin Ahnef bin Kays tarîkiyle gelen bir rivâyette "Hazret-i Osman hayırperverâne hayâtına teşhîr ederek ettiği sualleri tasdik edenlerin muhâsırların mu-rahhasları değil, Ali bin Ebî Tâlib, Talha, Zübeyr ve Sa'd ibn Ebî Vakkas olduğunu" bildiriyor.

Abdullah ibn Sa'd ibn Ebî Serh nâm herif önce vahiy kâtibi iken sonra Mekke'nin fethinde demi (kanı) heder edilenlerdendir.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın karâbetinden nâşî tavassutuyle affa mazhar olarak tekrar İslâm olan Abdullah ibn Sa'd bin Ebî Serh'in Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın hilâfesinde Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'ın oğlu Muhammed'in yerine Mısır valiliğine tâyîn edildi.

Mısır ahâlisi bu tâyinden dolayı Osman -radiyallahu anh-'a fena halde gazab ederek Hazret-i Osman'ın aleyhine kiyâm ile Medîne-i Münevvere'ye gelip Osman -radiyallahu anh-'i muhâsara ettiler. Ve en nihâyet şehîd ettiler.

Muhâsara esnâsında Hazret-i Osman -radiyallahu anh- bu Hadîs-i Şerif ile kendisi hakkında olan Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin hiss-i şehâdetini, muhâsara edenlere insâfa gelmeleri için beyânı onların da cevaben "irtidâd ile iştihârından evvelce demi heder edilen Abdullah ibn Ebî Serh'i üzerimize vâli ettin." diye muhâsaraya devâm etmeleri bunu gösterir -radiyallahu anh-.

Hadîsdeki bir madde de Rûme kuyusudur. Hadis metninin zâhirine göre Rûme kuyusunu Hazret-i Osman

kazdırmıştır. Halbuki meşhur olan rivayette, Hazret-i Osman bu kuyuyu kazdırmamış satın almıştır. Bu cihetle şârih **İbn-i Battal** "*Buhârî*" metnindeki "*hafır*" kazmak tabiri bazı râvîlerin vehmidir, diyor. Fakat "**Begavî**" de "*Mu'cemu's-Sahâbe*"sinde bu kuyunun öteden beri Gıfar oğullarına âid bir pınar olup "*Rûme*" denildiği suyun kırbası bir müd mukabilinde satıldığı, sonra Hazret-i Osman tarafından otuzbeş bin dinara satın alınıp vakfedildiğini Beşîr-i Esemî'den rivâyet eylemiştir.

Şu halde Rûme'nin esasen bir pınar olması, bilâhâre Hazret-i Osman tarafından satın alınarak onun yerine bir kuyu kazdırmış bulunmasını kabûle bir mânî değildir.

Şârih **Kirmânî** de Rûme'nin bir Yahûdiye âid olduğunu, suyunu müslümanlara sattığını bildiriyor. **Kelebi** de her kırbasının bedelinin bir dirhem olduğunu bildirmiştir.⁶⁵

Hadis'de techîz edildiği bildirilen Ceyşu'l-Usre Tebûk Seferi için ihzâr olunan ordudur.

Tebûk Seferi hicretin dokuzuncu yılında en sıcak bir mevsimde ve türlü mahrûmiyyet içinde vukû' bulduğu için ona "*Gazve-i Usre*", "*Gazve-i Fâdiha*" denilir. Darlık, yokluk, güçlük harbi demektir.

Bu seferde hakîkaten yiyecek, içecek, binecek yüzünden çok sıkıntı çekilmişti. Bu cihetle Kur'an-ı Mübîn'de sâat-i Usre buyurulmuş ve Tevbe Sûresi'nde şöyle tavsîf edilmiştir:

65. Tecdîd-i Sarih Terc. 8/237

لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ
 اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ
 فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿١١٧﴾

“Andolsun ki Allah Peygamber’e ve zoriuk günde ona ittibâ eden muhâcirîn ve ensâra tevbe etmeleri için hidâyet etti ki, bunlardan bir kısmının gönülleri sürçmeğe yaklaşmıştı. Sonra Allah tevbe etmelerine delâlet etti. Şübhesiz o, onlara çok re’fetlidir.” 66

Şeddad bin Evs şöyle anlatıyor:

Hazret-i Osman, evi kuşatıldığında evinden dışarı çıkarak halka bu konuşmayı yaptıktan sonra Ali bin Ebî Talip Rasûlullah’ın sarığını sarmış, kılıcını kuşanmış bir halde yanında bulunan Hasan ve Abdullah bin Ömer’le birlikte evi kuşatan kalabalığın üzerine hücum ederek onları dağıttılar. Sonra içeri Osman -radiyallahu anh-’ın yanına girdiler. Hazret-i Ali, Hazret-i Osman’a:

- “Es-selâmû aleyküm yâ Emîre’l-müminîn! Rasûlullah hiç böyle bir şeyle karşılaşmamıştır. Karşılaştığı zaman da âsileri kırdırmıştır. Ben, bunların seni öldürmelerinden korkuyorum. Emir versen de bunlarla savaştık” dedi. Hz. Osman herkese hitaben şunları söyledi:

- “Üzerinde, Allah’ın ve benim hakkım olduğunu ka-

bul eden, Allah için benim yüzümden ne bir kimsenin ne de kendisinin kanını akıtsın.”

Hz. Ali -radiyallahu anh- ısrar edecek oldu ise de Hazret-i Osman -radiyallahu anh- yine aynı şeyleri tekrarladi. Hz. Ali dışarı çıkarken: “Allahım biz elimizden geleni yaptık.” diyordu.

Hazret-i Ali halifenin yanından ayrıldıktan sonra mescide gitti, namaz vakti gelince kendisine:

- “Öne geç namazı kıldır.” denilince:

- “Halife mahsurken ben size namaz kıldıramam. Tek başıma namaz kılacağım.” diyerek namazını kılıp evine döndü. Oğlu Hasan arkasından yetişerek:

“Babacığım, halifenin evine zorla girdiler” dedi.

Hazret-i Ali de:

- “İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn.” dedi. Hazret-i Ali'ye:

- “Hazret-i Osman'ın durumu nedir?” denildiğinde:

- “Vallahi Cennete girecek” dedi:

- “Peki ya ötekiler yani isyancılar?”

- “Vallahi onlar da ceheneme girecekler” buyurdu.⁶⁷

Hz. Osman -radiyallahu anh- kendisini öldürmek

67. Hayatü's-Sahâbe, 2 / 710 vd.

isteyenlere Rasûl-i Ekrem -sallallahahu aleyhi ve sellem-'in dilinden şunları söylemişti.

- "Bir müslümanın kanı ancak üç şeyden biri ile mu-
bah olur, müslüman olduktan sonra tekrar küfre dön-
mek, evli olduğu halde zinâ etmek veya bir kimseyi öl-
dürmek. Ben ise müslüman olduktan önce ve sonra zi-
na etmedim, dinimden fedâkarlıkta bulunmadım ve bir
kimseyi de öldürmedim, o halde beni nasıl öldürüyorsu-
nuz?"⁶⁸

Şehâdeti esnasında orada bulunan Ebû Hüreyre -
radiyallahu anh-, işgalciler Hz. Osman'ın muhafızların-
dan birini öldürünce:

- "Yâ Emîre'l-müminîn! savaşma sırası geldi, biz-
den birini şehid ettiler" demiş, Hazret-i Osman da:

- "Yâ Ebâ Hüreyre elindeki kılıcı at! Bunların hede-
fi sadece benim. Ben kendimi fedâ ederek müminleri
koruyacağım" dedi⁶⁹ ve şehid oldu.

68. Asr-ı Saadet, 5/420, Müsned 1/65'den naklen

69. Hayatü's-sahâbe, 2/712, er-Riyadu'n-nâdire'den

HZ. OSMAN DEVRİ

VAKAYİİ **

*H*azret-i Osman -radiyallahu anh- zamanında pek çok ülkeler fetholunmuş, memleket-i İslâmiyye, Devlet-i Muhammediyye meşrikten mağribe kadar genişleme yolunu tutmuştur. Cenâb-ı Hakk'ın:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ
خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ
ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

“Allah içinizden îman edip de salih amel ve hareketlerde bulunanlara temînat ile va'd etti ki, kendilerinden evvel gelenleri nasıl kâfirlerin yerine getirip hâkim kıldı ise onları da yeryüzünde muhakkak

müşriklerin yerine geçirip hükümrân edecek, onlara kendileri için râzı olduğu dîni her hal u kârda pa-yidâr kılacak, onların korkularını giderdikten sonra hallerini kat'î bir emniyete tebdîl edecektir. Tâ ki onlar bu emniyet içinde ibâdet etsinler, bana hiç bir şeyi ortak tutmasınlar. Kim bundan sonra nankör-lük ederse artık onlar fâsıkların tâ kendileridir.”⁷⁰ âyet-i celilesiyle ve:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى
الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

“O Allah ki, Rasûlünü hidâyet ve hak dîn ile bütün dinlere galip getirmek için gönderdi. Müşrikler istemeseler bile!”⁷¹ âyet-i celilesiyle ettiği va'dler tahakkuk etmiş bulunuyordu. Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- de hadîs-i şerîfte:

“Kayser helâk olduktan sonra kayser gelmeyecek, Kistrâ helâk olduktan sonra da, kistrâ gelmeyecek. Nefsim kudret elinde bulunan Cenâb-ı Hakk'a kasem ederim ki, bunların hazineleri Allah yolunda infâk olunacaktır.” buyurduğu vechile bütün bunlar Hazret-i Osman -radiyallahu anh- zamanında nefîcesi ve tahakkuku görülmüş tebsîrat-ı ilâhiyye ve nebeviyye cümlesindedir.⁷²

70. Nur Sûresi / 55

71. Saf Sûresi / 9

72. Ebû'l-Fidâ İsmâil ibn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/201

Ömer bin Hattab -radiyallahu anh- irtihâl edip, Hazret-i Osman halife olduğunda, Hazret-i Ömer'in irtihâlini fırsat bilen Rum kayseri, Şam vâlisi Muâviye'nin üzerine yürüdü. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- bunu duyunca Abdullah bin Ebî Serh'i ve Abdullah bin Zübeyr'i -radiyallahu anhüma- yardıma gönderdi. İki ordu birbirine yaklaşıp harp günü de belli olmuştu. Abdullah bin Zübeyr, Abdullah bin Ebî Serh'e:

- Rum ve Frenklerin askerleri çok. Müslümanların azdır. Onları ancak hile ile yeneriz. Henüz harb başlamamışken, sen askerininle beni bekle. Benim tarafımdan tekbir sesini duyduğün zaman, Rum ve Frenk askerine saldır, harbe başla. Onların pâdişahlarının ordudan ayrı bir yerde, Tavus kanadından yapılan gölgelikte, birkaç şarkıcı ile berâber oturduklarını haber aldım, dedi.

Abdullah bin Ebî Serh hazır vazîyette beklerken, Abdullah bin Zübeyr otuz asker ile elçi gibi gitti. Rûm ve Frenk askerine haber verildi. Kayser'in bulunduğu yere yaklaşıncı, yanındaki otuz askere:

- Siz düşman askeri ile benim aramda durun, beni görmesinler. Eğer görürlerse onları bir zaman oyalayın, benim bir işim var, dedi.

Abdullah, Kayser'in çadırına girdi. Çadırdaki câriyeler kendilerini Kayser'in üzerine attılar. Üçünü de kılıç ile öldürüp tekbîr getirdi. Otuz asker de yüksek sesle tekbîr getirdiler. Bu tekbîrleri hazır vaziyette bekleyen Abdullah bin Ebî Serh duyup Rum ve Frenk ordusuna saldırdı. Onbine yakın düşman askerini kılıçtan geçirdiler. Bu zafere Abdullah bin Zübeyr Hazretlerinin kahra-

manlığı sebep oldu. Rûm şehirlerinden birkaçı müslümanların eline geçti. Abdullah bin Ebî Serh Medâyin vilâyetini ele geçirip, harac aldı.

Hicretin 26. senesinde Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Harem-i Şerîf etrâfından birçok evler yıktırdı. Böylece Mescid-i Nebevî'yi genişletti.

Hicretin 28. senesinde Horasan halkının emir dinlemedikleri haberi geldi. Oraya Sa'd bin Âs'ı gönderdi. Aynı sene Muâviye İstanbul'a gidip gazâ etti. Yemenli bir Yahudi olan Abdullah bin Sebe, Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'in halifelîği zamanında, müslüman olmuştu. Fakat Yahudi kini kalbinden çıkmamıştı. Bozuk fikirleriyle müslümanlar arasında fitne çıkarmak istedi. Fakat Hazret-i Ömer'in şiddeti, tedbirli hareketleri bozuk fikirlerini açığa vurmasına mânî oluyordu.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- zamanında bozuk fikirlerini açığa vurmağa başladı. Halka, Hazret-i Osman'ın üzerine yürümek ibâdetdir, fikrini telkîn etti. Mısır halkından bir grub Hazret-i Ali'nin, bir kısım Basralılar Hazret-i Zübeyr bin Avvâm'ın ve bir kısım Kûfeli-ler de Hazret-i Talha'nın -radiyallahu anhüm- huzûrlarına geldiler. Bu büyüklerin nasîhatlarıyla fikirlerini düzelttiler. Fakat bunlar sonradan yine fitne çıkarmak için toplandılar. Hazret-i Osman'ı ilzâm etmek, susturmak veya halîfelikten indirmek daha da olmazsa öldürmek üzere karar aldılar. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın üzerine yürüdüler. Hazret-i Osman'a dokuz sûal sordular:

1. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Şeyheyn Hazretleri Arafatta namazı kasrettiler. Siz niçin tamam kıldınız? Hazret-i Osman cevâben:

- İslâm dini yayıldı. Şark ve garbden yeni müslûman olanlar gelip Arafatta toplandılar. Eğer namazı tam kılmasaydım, etraftan gelen yeni müslûmanlar, namazın öyle kılınacağını zannedip hataya düşerlerdi, kasretmenin sünnet olduğunu bilemezlerdi, buyurdu.

2. Rasûlullah ve Şeyheyn Hazretleri Ebû Zerr -radiyallahu anh-i mükerrrem tutarlardı. Sen ise; Medîne'den çıkardın?

Hazret-i Osman cevabında:

- Ebû Zerr -radiyallahu anh- Şam'da Muâviye'nin yanında bulunuyordu. Muâviye, Beytûlmâl yâni mâl-i müslimin'e, Mâlullah dedi. Ebû Zerr de "malları bildiğin gibi sarfetmek için mâl-i müslîmine, mâlullah diyorsun. Bunun cevâbını Hak Teâlâ'ya âhirette vereceksin. Mâl-i müslimîn dememenin cevâbını müslûmanlara da vermen lâzımdır" dedi ve Muâviye onu Şam'dan Medîne-i Münevvere'ye gönderdi.

3. Önceleri zekâti âmiller toplardı. Şimdi sen mal sâhiblerinin isteğine bıraktın! Böylece herkes gönlünün istediğine zekâtını veriyor.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- cevâbında:

- Âmiller aldıkları zekât mallarını ziyân eder ve mal sâhiblerinden zorla ve istemiyerek alırlar. Mal sâhiblerini serbest bırakarak, Beytûlmâle kendi istekleriyle getirmelerini te'min ettim, buyurdu.

4. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hakem bin Âs'ı ve Mervan bin Hakem'i, nifakları sebebiyle Medîne-i Münevvere'den dışarı sürmüştü. Siz onları yine Medîne'ye getirdiniz?

Hazret-i Osman:

- Rasûl-i Ekrem Hazretlerinin son hastalıklarında onları getirmek için izin istemiştim. Bunu Ebû Bekir ve Ömer'e söyledim, şahid istediler. Şahid bulunamadı. Ben halife olunca Rasûlullah'dan aldığım izin ile onları geri getirdim, cevâbını verdi.

5. Benî Ümeyye'ye, yâni akrabana, kendi kavmine ihsânını artırıyorsun, onların mâişetini fazılaştırıyorsun?

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-:

- Biliyorsunuz ki, Hak Teâlâ bana mal ve servet vermiştir. Akrabama ihsânımı kendi öz malımdan yaparım. Şimdiye kadar Beytül mâldan onlara hiç bir şey vermiş değilim. Bu beğenilen huyumdan bu yaştan sonra vazgeçemem, buyurdu.

6. Kur'an-ı Kerîm'den birkaç nüsha hâric diğerlerini niçin yaktın? Hazret-i Osman cevâbında:

- Kur'an-ı Kerîm'in rivâyetlerinde ihtilâf olduğunu bana etrâftan bildirdiler. İslâm dininde bir fitne çıkması için ashâbın kurrâsının icmâyle bir "imam nüsha" cem' edip tertîbi değişik diğer nüshaları yaktım, buyurdu.

7. Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh- Rasûlullah

-sallallahu aleyhi ve sellem-'e hürmetten minberde bir basamak aşağıda durdu. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- de Hazret-i Ebû Bekir'e hürmeten bir basamak aşağıda durdu. Hâlbuki siz, Rasûlullah'ın durduğu basamakda durdunuz. Bunun sebebi nedir?

Hazret-i Osman cevabında:

- Bu kaideyi devâm ettirseydüm, bir zamân sonra kuyu kazıp içinde hutbe okumak îcâb edecekti, dedi.⁷³

8. Hayvanlarımızın Bakî'de otlamalarını niçin yasak ettin?

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-:

- Beytül mâlin hayvanlarının yemesi için diğer hayvanlara yasak ettim, cevâbını verdi.

9. Siz, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yüzüğünü kaybettiniz.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-:

- Ashâb-ı Kirâmın gözleri önünde Erîs kuyusuna düştü. Çok aradık bulamadık. O şereften mahrum kaldık, buyurdu.

73. Zamân-ı Seadet-i Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'de, Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahu anhümâ- hazretlerinin zamân-ı hilâfetlerinde cuma günü imam minbere çıkınca müezzin ezan okurdu. Osman -radiyallahu anh- zamanında Medîne-i Münevvere genişleyerek kalabalık ziyâde olduğundan cuma namazını nâsa îlân için kendisinin müezzini Zevra, ezan okudu. Evvelki ezan bid'atdır, diye îtiraz edenler olduysa da kibâr-ı ashâb-ı kiram sükût eylemişlerdir. Ümür-ı müstahseneden olduğu âşikârdır.

Böylece Hazret-i Osman -radiyallahu anh-i ilzâm etmek, sorular sorarak onu cevâb veremeyecek vazîyete düşürmek isteyen İbn Sebe'nin fitnesine kapılmış kimseler, her sorduklarına tahmin edemeyecekleri cevâblar alarak kötü vazîyete düştüler. Hazret-i Ali'nin de gayretiyle bir fitne çıkması önledi.

ŞEMÂİL VE FEZÂİLİ

Osman Zî'n-Nureyn -radiyallahu anh-'ın babası Affân ibn-i Ebîl-As bin Ümeyye bin Abdü's-Şems bin Abd-i Menâf'dır. Validesi de Küreyz ibn-i Rebîa bin Habîb bin Abdü's Şems bin Abd-i Menâf'ın kızı Ervâ Hatun olup onun vâlidesi de cedd-i âlâ-yı Nebî olan Abdülmütalib'in kızı Ümm-i Hakîm'dir.

Hazret-i Osman Zînnureyn -radiyallahu anh- orta boylu, iri kemikli, güzel yüzlü, büyük sakallı ve esmeru'l-levn idi. Âlim, fâzıl, âbid, sâlih, sahiy, kerîm, halim ve selim, pek nâzik, mahcub ve Kureyş indinde gayet memdûh ve mahbûbu'l-kulûb idi.

Hazret-i Ebî Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'in dâveti üzerine îmân edenlerin birincisidir.

İbtidâ Habeşistan'a ve sonra Medîne-i Münevver'e ye hicret etmiştir.

Ve te'yîd-i dîn-i İslâm için mâlen dahi çok hizmet etmiştir. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri "*Osman cennette benim refîkımdir*" buyurmuştur.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî -radiyallahu anh- der ki:

- Hânemden abdest alıp çıkdıktan sonra "bugün akşama kadar Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin mayyet-i seniyyelerinde aleddevam bulunacağım" diye niyet eyledim, "Rasûlullah şu tarafa çıkdı," dediler.

O tarafa isr-i risâlet-penâhîyi tâkib ederek çıkdım, gittim. Tâ Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri Mescid-i Kuba yanında "*Bi'r-i Erîs*" adıyla meşhûr bir bostan içine girmişdi. Orada buldum, sonra da o bostanın kapısında oturdum. O bostanın kapısı da hurma dallarındandı. Biraz kapıda dinlendim. Sonra Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri abdestini aldıktan sonra Huzûr-ı Risâlet-penâhî'ye vardım. Bir de baktım ki, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri "*Bi'r-i Erîs*"ın kenarına, kuşağına, bileziğinin üzerindeki kısma, mevsimin şiddet-i hararetinden serinlik için mübarek iki bacağına açık olarak sarkıtıp oturmuşdu. Sonra ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerine selâm verdim, dönüp bostanın kapısında bekledim.

"Bugün ben Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- in bevvâbı olacağım" dedim. Yani kapıcısı olacağım dedim.

Sonra Ebû Bekir gelip Bi'r-i-Erîs'in kapalı kapısı önünde kapıyı istîzan yolu def' eyledi. Yani eliyle itti.

- Bu kimdir, dedim,
- Ebû Bekir'im, dedi. Ben:

- Dur sabret, istîzan edeyim, dedim. Sonra huzûr-ı Risâlet-penâhî'ye varıp:

- Yâ Rasûlallah! İşte Ebû Bekir kapıdadır, Efendimiz'in huzurlarına duhûlü için istîzan ediyor, dedim. Rasûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri cevâben:

- *"Ona izin ver, hem de cennet ile tebşîr eyle"* buyurdu. Hemen kapıya gittim:

- Haydi giriniz. Hem de Rasûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri seni cennet ile tebşîr buyuruyor, dedim. Hemen Hazret-i Ebû Bekir, Huzûr-ı Risâlet-penâhî'ye girip sağ tarafına tıpkı Rasûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yaptığı gibi çıplak iki bacağını kuyuya sarkıtıp oturdu.

Sonra ben avdet edip kapının iç tarafında oturdum. Halbuki ben evvelce birâderimi abdest alıp arkamdan iltihak etmek üzere bıraktığımdan Allah Teâlâ Hazretleri biraderime hayır murad ederse Âmir veya Mecdî isminde birâderimden biri gelir de belki cennetle mübeşşer olur diye arzu ettim. Ben böylece muntazırken birisi gelip kapıdan istîzan eyledi.

- Kimdir? dedim.

- Ömer ibn Hattab'ım, dedi. Onun için de evvelki gibi istîzan eyledim. Rasûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri bana cevaben:

- *"Sen ona izin ver ve cennet ile tebşîr eyle"* buyurdu.

Ben de Hazret-i Ömer'e hitâben:

- Giriniz, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri sizi cennet ile tebşîr buyurdu, dedim.

Hazret-i Ömer de Allah Teâlâ'ya hamd ve şükrede- rek içeri girdi. Huzûr-ı Risâlet-penâhiye girip tıpkı Haz- ret-i Ebû Bekir gibi bacakları çıplak olduğu halde kuyu- ya sarkıtıp Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Haz- retlerinin yanında sol tarafına oturdu. Sonra yine ben gidip kapının iç tarafına oturdum. Kendi kendime "Allah Teâlâ Hazretleri birâderime hayır murad ederse şimdi buraya getirir, diye duâ ve temennî etmekteyken istîzân yollu bahçe kapısını biri salladı.

- Kimdir? dedim, cevaben:

- Osman ibn Affân'ım, dedi. Ben:

- Dur biraz bekle istîzân edeyim, dedim. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin yanına gidip haber verdim. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleri biraz sükût ile tevakkufdan sonra bana cevâ- ben:

- *"Sen ona huzuruma gelmek için izin ver ve onun üzerine gelecek belâlar ve dûcâr olacağı felâketler üze- rine cennet ile tebşîr eyle"* buyurdu.

Ben gelip Osman'a hitaben:

- İçeriye giriniz. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sel- lem- seni cennetle tebşîr buyurdu. Fakat sana isâbet edecek ve senin dûcâr olacağı bir belvâ, belye ve fe- lâket üzerine, dedim.

Sonra Osman, Allah Teâlâ'ya hamd ü senâ ederek ve *"Allahü'l-Müsteân"* yani Allah muynimiz olsun, diye-

rek içeri girdi. Huzûr-ı Risâletpenâhî'ye vardığında mezkûr kuyunun kuşağında, bileziğinde oturacak yer yoktu. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin muvâcehe ve mukabelesinde, kuyunun başka tarafına oturdu.

Bazı ulemâ, Osman -radiyallahu anh- Hazretlerinin şu hali, onun kabrinin Hucre-i Mutahhara'da Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretleriyle Ebu Bekir ve Ömer -radiyallahu anhüma- hazarâtının yanında olmayıp ayrıca Bakî-ı Şerîf'de mukabele ve muvâcehe-i Hucre-i Mutahhara'da olacağına işârettir, dediler. Hakîkaten mu'cize-i Nebevîyye olarak Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın şehâdetine sebep olan büyük beliyye ve fitne zuhûra gelmiştir.

Hz. Osman'ın Sehâveti **

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- Fâtımatu'z-Zehrâ'yı nikâh edeceği zemnân, kendi zırhını satılması için pazara gönderdi. Zırhın parası ile düğün masrafı yapacaktı. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- pazardan geçerken Hazret-i Ali'nin zırhını tanıdı. Dellâli çağırdı:

- "Bu zırhın sâhibi, buna ne kadar istiyor?" diye sordu. Dellâl:

- Dört yüz dirhem istiyor, dedi.

- Gel, parasını vereyim, buyurdu.

Evine gittiler. Zırhı dellâldan alıp, parasını verdi. Sonra bu zırh ile berâber dört yüz dirhem daha ilâve edip, Hazret-i Ali'ye gönderdi.

- "Bu zırh senden başkasına lâıyk değildir. Bu dört-yüz dirhemi de düğüne harca ve bizi mâzur gör." buyurdu.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın Şam'dan yüz deve yükü buğday kervânı gelmişti. O sırada Medine-i Münevvere'de kıtlık vardı. Ashâb-ı Kirâm -aleyhimürrıdvan- Hazret-i Osman'ın kervânının geldiğini, satılık buğdayı olduğunu işittiler. Gidip satın almak istediler. Bir "menne"⁷⁴ yedi dirhem kıymetinde para verdiler. Hazret-i Osman:

- Satmam, dedi. Sebebini sordular.

- Sizden fazla veren var, kim fazla verirse ona veririm, buyurdu. Ashâb-ı Kirâm üzülererek döndüler. Hazret-i Ebû Bekir'in huzûruna vardılar.

- Yâ Emîre'l-müminîn! Hazret-i Osman'ın bugün malı geldi, bir menn ölçek buğdaya yedi dirhem verdik, vermedi. Sizden fazla veren, sizden daha iyi alıcım var, ona verceğim, dedi. Rasûlullah'ın ashâbına böyle cevâb vermek doğru olur mu? Bu kıtlık zamânında, muhâcir ve ensâr gibi üstün kimselere vermeyip, daha fazla para istemesi ona yakışır mı? dediler. Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh-:

- Siz Osman hakkında kötü düşünmeyiniz, aranızda bir münâkaşa da çıkmamıştır. O, Rasûlullah'ın Me'vâ Cennetinde refkidir. Rasûl-i Ekrem'in dâmadı olmak şerefini kazanmıştır. Herhâlde siz onun sözünü yanlış anladınız, berâber gidelim, buyurdu. Berâber kalkıp Hazret-i Osman'ın yanına vardılar. Hazret-i Ebû Bekir:

74. Menn: Ölçü birimi, batman

- Yâ Osman! Ashâb-ı kirâm senin bir sözüne üzül-
müştür, buyurdu. Hazret-i Osman:

- Evet yâ Halife-i Rasûlullah! Onlardan daha iyi
olan, bire yediyüz veriyor. Bunlar bire yedi veriyorlar.
Biz buğdayı bire yediyüz verip alana verdik, buyurdu.

Bundan sonra yüz deve yükü buğdayı Medîne-i
Münevere'de bulunan fakîrlere dağıttı. Yüz devéyi de
kurban etti. Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-, buna
çok sevindi. Kalkıp Hazret-i Osman'ın alnından öptü.
Ashâb-ı kirâmın, senin sözündeki inceliği anlayamadık-
larını önceden sezmiştim, buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh- o gece Rasû-
lullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i rüyâda gördü. Gü-
zel elbiseler giymiş, mübârek başına sarık sarmış, elin-
de bir demet menekşe ile tebessüm buyurarak bağdan
geliyordu. Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk:

- "Yâ Rasûlallah! Nereden teşrif buyuruyorsunuz?"
dedi. Server-i âlem:

- "*Osman bin Affân'ın ziyâfetinden geliyorum. Çok
iyi sadaka verdi. Allah Teâlâ da ona dörtyüz yük misk
ve anber verdi*" buyurdu.

Hazret-i Osman'ın Adaleti **

Ebu'l-Fürat anlatıyor:

Hazret-i Osman kölesine. "Vaktiyle ben senin kula-
ğın kırırmıştım. Haydi benden öcünü al." dedi. Köle

onun kulağını tuttu. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-köleye:

- "Sıkı çek yavrurum, kısas dünyadadır. Ahirette kısas yoktur" dedi.⁷⁵

Hazret-i Osman'ın Zâhidliği **

Abdülmelik b. Şeddad anlatıyor:

Bir cuma günü Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ı minberde üzerinde dört veya beş dirhem değerinde kaba Aden kumaşından bir elbise ve çizgili Kûfe malı bir aba ile gördüm.

Hasan Basrî'ye "Mescidde öğle uykusuna yatanlar" sorulunca cevap verdi:

- "Osman bin Affan'ı hilâfeti esnasında mescidde öğle uykusu uyurken gördüm. Uykudan uyanıp kalktığı anda vücûdunda çakıl taşlarının izleri vardı. Orada bulunanlar:

- "İşte bu emîru'l-müminîndir, bu emîru'l-müminin'dir" diyorlardı.

Şürahbil bin Müslim, "Hazret-i Osman'ın halka en kıymetli yemekleri yedirdiğini, kendisinin evinde sirke ve zeytinyağı ile kifâf-ı nefis ettiğini" naklediyor.⁷⁶

Hazret-i Osman'ın Tevâzuu **

Halife iken terkisine kölesi Nail'i alacak derecede

75. Hayatü's-sahâbe, 2/695

76. a.e. 2/870

bir tevazu anlayışına sahip olan Hazret-i Osman -radiyallahu anh- gece abdest almak için abdest suyunu bizzat kendisi getirirdi. Bir gün kendisine:

- "Hizmetçilerinden birine emretseniz de o getirirse" denildiğinde cevaben:

- "Hayır, gece onların istirahat zamanıdır" diye cevap vermişti.

Zübeyr bin Abdullah, Hazret-i Osman'ın hizmetçisi olan büyük annesinden şunları duyduğunu rivayet eder: "Hazret-i Osman ailesinden uyuyanları uyandırmazdı. Uyanık birisini görürse, onu çağırır, abdest suyunu ona getirtirdi. Gündüzleri de oruç tutardı."

Hasan Basrî, "Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ı halife iken mescidde yapayalnız, üzerinde bir örtü ile uyuduğunu gördüm." demiştir.⁷⁷

Hazret-i Osman'da Hayâ **

Osman -radiyallahu anh- Ashab-ı kiram arasında hayâ ile meşhûr bir sahabî-i celildir. Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Aîşe -radiyallahu anhâ- ile oturlurken Hazret-i Ebû Bekir müsaade ister ve içeri girer, arkasından Hazret-i Ömer, arkasından Sa'd bin Malik. Bunlardan sonra Hazret-i Osman, içeri girmek için izin isteyince Hazret-i Peygamber, -sallallahu aleyhi ve sellem- toparlanır, oturuşunu değiştirir ve Aîşe -radiyallahu anhâ-'ya da:

77. Hayatü's-sahabe 3/1168

- "Sen geri çekil" buyurur. Hazret-i Osman içeri girer ve bir müddet konuştuğuktan sonra izin isteyip ayrılır. Müteakiben Hazret-i Âişe:

- "Babam ve diğer sahâbiler içeri girdikleri zaman oturuşunuzu değiştirmemiş ve bana "geri çekil" de dememişsiniz." deyince Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- *"Meleklerin bile kendisinden hayâ ettiği bir kimse-den nasıl hayâ etmiyeyim? Allah'a yemin ederim ki, melekler, Allah ve Rasûlünden hayâ ettikleri gibi, Osman'dan da hayâ ederler. Eğer sen yanımdayken o içeri girmiş olsaydı, çıkıncaya kadar ne konuşur ne de başını kaldırırdı"* buyurdu.

Hasan Basrî hazretleri, Hazret-i Osman'ın hayasından bahsederken "O, kapısı kapalı bir odada banyo yaparken bile avret mahallini açmazdı. Hayası belini doğrultarak dik durmasına bile mani olurdu." diyor.⁷⁸

Abdurrahman bin Osman et-Teymî diyor ki:

"Bir gece Hazret-i Osman, makamında bir rek'atta Kur'an'ı hatmederek namazını ikmal etmişti."

Ashab içinde sözü Hazret-i Osman'dan daha tam ve güzel söyleyeni görülmemiştir. Yalnız o da çok söz söylemekten imtina ederdi. O, her geceyi ihya ederek geçirdi.⁷⁹

78. Hayatü's-sahâbe, 3/1 158

79. Asr-ı Saadet 5/415

KUR'AN'DA İŞÂRETLER **

Kur'an-ı Kerim'de Hazreti Osman -radiyallahu anh-'a âid işaretler şu âyet-i kerîmelerde geçmektedir:

1. İslâmiyyet yayılmaya başlayınca her taraftan Arablar Medîne-i Münevvere'ye gelmeğe başlamıştı. Mescid-i Şerîf dar gelmiş, halkın bir kısmı çadırlar kurmuştu. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- :

- Bizim mescidimizi bir zirâ' olsun genişleten cenete girer, buyurdular. Hazret-i Osman:

- Yâ Rasûlallah! Malım, mülküm sana fedâ olsun. Mescidi genişletme işini üzerime alıyorum, dedi. Mescidi kırk zirâ' genişletti. Bunun üzerine:

Allah Teâlâ Tevbe sûresinin onsekizinci âyet-i kerîmesini indirdi: Bu âyet-i kerîmede:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ أَمْنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَاقَامَ
الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ

يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

“Allah’ın mescidlerini ancak Allah’a ve âhîret gününe îmân eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah’dan başkasından korkmayan kimse-ler îmâr eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır” buyuruldu.

2. Hak Teâlâ Müslümanlara bir kısmını vâcib, bir kısmını da tatavvu’ olarak mallarını Allah yolunda sarfetmelerini emretmişti. Bakara sûresinin 261 ve 262. âyet-i kerîmelerini göndererek, Allah yolunda sarfedilen malların bereketinin ve sevâbının nasıl olduğunu bildirdi.

Bu âyet-i kerîmelerde:

“Mallarını Allah yolunda harcayanların hâli yedi başak bitiren, her başakta yüz “tâne” bulunan bir tek tohumun hâli gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsânı bol olan her şeyi hakkıyla bilendir. Mallarını Allah yolunda harcıyıp da sonra o harcadıklarının arkasından bir başa kakış ve bir eziyet takıp katmayanlar yok mu? Onların Rableri yanında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur, mahzûn da olacak değillerdir onlar” buyuruluyordu.

Allah Teâlâ, kullarına iyilik edip de başa kakmalarını harâm etmiştir. Kulların minneti, karşısındakini üzer. Allah Teâlâ’nın minneti, verdiği nimetleri hatırlatmak olur ki, böylece kullar, başkalarına bir şey verirken mağrur olmayıp, Hak Teâlâ’nın kendisine verdiği nimetleri düşünürler.

Bakara sûresinin 262. âyet-i kerîmesi Osman bin Affân ve Abdurrahman bin Avf -radiyallahu anhüma-hakkında inmiştir. Abdurrahman bin Avf Hazretleri, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzuruna geldi, dört bin dirhem getirdi.

- Yâ Rasûlallah! Yanımda sekizbin dirhem vardı. Dört bin dirhemi eve bıraktım. Dört bin dirhemi de Hak Teâlâ Hazretleri yolunda karz-ı hasen yapıyorum, dedi.

Rasûl-i Ekrem:

- Allah yolunda verdiği ve evine bıraktığına Hak Teâlâ bereket versin! buyurdular.

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Tebük gazâsında bin deve yüküyle, İslâm ordusunu techîz etti. Bunun üzerine Hak Teâlâ, yukarıda bildirdiğimiz **“Onların Rableri yanında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur. Mahzûn da olacak değildirler onlar”** âyet-i kerîmesini indirdi.

Abdurrahman bin Semüre -radiyallahu anh- diyor ki, “Hazret-i Osman, Tebük gazâsında, bin kırmızı altın getirdi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kucağına döktü. Daha öncede söylediğimiz gibi Habib-i Ekrem altınları mübârek eliyle karıştırıp:

- *“Affân oğlu Osman'a bugünden sonra yaptıkları zarâr vermez”*⁸⁰ buyurdular.

Ebû Saidî'l-Hudrî -radiyallahu anh- diyor ki, “Ha-

80. Tirmizi ve Hâkim rivâyet etmiştir

bib-i Ekrem'i gördüm. Hazret-i Osman için ellerini kaldırmıştı:

- "Yâ Rabbi! Ben Osman'dan râzıyım, Sen de râzı ol!" buyuruyordu. Sabah oluncaya kadar böylece duâ buyurdular.

3. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- gündüz oruç tutar, gece namaz kılardı. Her gece bir rek'atında Kur'an-ı Kerim'i hatmeder, diğer rek'atda bin ihlâs sûresi okurdu. Hak Teâlâ Zümer Sûresinin dokuzuncu âyet-i kerîmesini Hazret-i Osman veya Ebû Bekir veya Ömer veya devamlı itâat eden her mümin için indirmiştir. Bu âyet-i kerîmede:

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ
وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ
وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٦﴾

"Yoksa o, âhîret azâbından korkarak, Rabbinin rahmetini umarak gece saatlerinde secdeye kapanır, kıyâmda durur bir halde tâat ve ibâdet eden kimse gibi midir? De ki: "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak sâlim akıl sâhibleridir ki, bunlar hakkıyla düşünür" buyurulmuştur. Müfessirlerin çoğu, bu âyet-i kerîmenin, Hazret-i Osman radiyallahu anh hakkında indirildiğini beyân etmişlerdir.

4. Hazret-i Osman radiyallahu anh tasaddukta, namaz ve oruçta devamlı idi, Allah Teâlâ, Hazret-i Osman'ın şânında, Enbiyâ Sûresinin 101-103. âyet-i kerîmelerini indirdi. Cenâb-ı Hakk bu âyet-i kerîmede:

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُوْلَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ
 ﴿١٠١﴾ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ
 خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرَعُ الْأَكْبَرُ ۖ وَتَتَلَقَّيْهُمْ
 الْمَلَائِكَةُ ۚ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

“Şüphesiz yok ki kendileri için bizden en güzel bir sâadet sebketmiş, takdir edilmiş olanlar, işte bunlar oradan cehennemden uzaklaştırılmışlardır. Bunlar gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedî yaşarlarken onun, cehennemın gizli sesini bile duymazlar. O en büyük korku, bunları asla tasaya düşürmez. Bunları melekler karşılayarak: “Bu, size dünyada va’dolunan mutlu gününüzdür” diye cennet kapıları önünde tebrik ederler.” buyurdu.

Bir rivâyette Hazret-i Ali -radiyallahu anh- bu âyet-i kerimeyi okudu, “Ben onlardanım, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Talha, Zübeyr, Saîd, Abdurrahman da onlardandır,” buyurdu. Âlimlerin çoğu bu âyet-i kerimenin Hazret-i Osman hakkında indiğini bildirmişlerdir.

5. Mâide sûresinin 93. âyet-i kerimesinin de Hazret-i Osman hakkında geldiğini Hazret-i Ali -kerremellahu vecheh- beyan etmiştir. Hak Teâlâ bu âyet-i kerimesinde:

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا
 طَعَمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا
 وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

“îmân edip de güzel güzel amel ve hareketlerde bulunanlar -bundan sonra harâm olan şeylerden de sakındıkları, îmânlarında sebât ile iyi işlere devâm ettikleri, sonra haram edilen şeylerden dâimâ sakınıp hâram olduklarına iyice inandıkları ve yine sakınmakta devâm ve ısrar ile güzel işleri arayıp onlarla iştigal eyledikleri takdirde- (haram kılınmazdan eyvel) tattıklarında üzerlerine hiçbir suç yoktur. Allah, iyi hareket edenleri sever” buyurmuştur.

HADÎS-i ŞERÎFLER **

*H*azret-i Osman -radiyallahu anh- hakkında hadîs-i şerîfler şunlardır:

1. **Ebû Karfese** -radiyallahu anh- rivâyet ediyor: Bir gün Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in meclisine vardım. Bir müddet sohbette bulundum. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- da meclise geldi, bir köşeye oturdu. Rasûl-i Ekrem:

- "*Bana yakın ol*", buyurdular. Hazret-i Osman biraz yaklaştı. Rasûl-i Ekrem:

- "*İyice yanıma gel*", buyurdular. Hazret-i Osman iyice yaklaştı. Dizi, Rasûl-i Ekrem'in mübârek dizine değiyordu. Hazret-i Osman'ın yakasının bağı açıktı. Rasûl-i Ekrem mübârek eliyle bağladı. Hazret-i Osman'ın yüzüne baktı, mübârek gözleri yaş ile doldu.

- "*Yâ Osman! Önünde büyük işler olacağını bil. Kıyamet günü benim havzıma gelirsin. Damarlarından kan akar. Rengi kan rengi, kokusu misk kokusu gibidir. Ben sana: "Sübhânellah, seni kim böyle yaptı!" derim. Sen, falan falan dersin. O zaman Arş'ın içinden bir nidâ*

gelir: Biliniz ki, Osman bin Affân üzerine sürülmüş herkese emir ve pâdişahdır, der. Sonra Hak Teâlâ ile senin aranda perde kalkar, Sana tecellî eder. Hak Teâlâ sana:

- "Yâ Osman! seni şehîd edenler hakkında ne düşünüyorsun?" buyurur. Sen de: "Yâ Rabbi! Eğer sen onları muâheze edersen, ben de muâheze ederim. Eğer sen afv edersen, ben de afv ederim" dersin buyurdu.

2. **Câbir** -radiyallahu anh- anlatıyor: Biz muhâcirlerden bir cemâat Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzûrundaydık. Aramızda Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman bin Avf, Sa'd bin Ebî Vakkas -radiyallahu anhüm-'de vardı. Habîb-i Ekrem:

- "Herkes dostunun, sevdiğinin yanına varsın!" buyurdular. Herkes sevdiğinin yanına gitti. Rasûl-i Ekrem de Hazret-i Osman'ı yanına aldı.

- "Sen dünyâda ve âhîretde benim dostumsun" buyurdu.

3. **Ebû Ümâmeti'l-Bâhilî** -radiyallahu anh- rivâyetiyle Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- "Bir kişinin şefâatiyle, Rebîa ve Mudar kabîleleri sayısınca ümmetim Cennete girer" buyurmuştur. Bû-

yükler bu kişinin Hazret-i Osman bin Affân -radiyallahu anh- olduğunu söylemişlerdir.

4. **Muğîre bin Şu'be** -radiyallahu anh- rivâyet ediyor: Müşrikler Hüneyn gazâsında hezîmete uğramışlardı. Server-i âlem bir kişiye:

- *"Ey Allah'ın düşmanı! Allah Teâlâ sana buğzeder"* buyurdular.

- *"Yâ Rasûlallah! Bu şahıs, Kureyş kâfirlerine buğzeder"* dedim.

- *"Evet, öyledir. Fakat, Osman bin Affân'a da buğz ediyor"* buyurdular.

5. **Şeddâd bin Evs** -radiyallahu anh- diyor ki: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim. Şöyle anlatmıştı:

"Ashabımla sohbet ediyorduk. Cebrâil -aleyhisselâm- geldi. Beni sağ kanadının üzerine alıp Adn Cennetine götürdü. Orada gezerken, elime bir elma geldi. Elmaya hasretle bakarken, ikiye bölündü. İçinden bir hûri çıktı. Hak Teâlâ Hazretlerini şimdiye kadar kimsenin yapmadığı şekilde tesbîh etti. "Sen kimsin?" diye sordum. "Ben, hûri'l-îynim, Hak Teâlâ beni Arş'ın nûrunun yaratmıştır," dedi. "Sen kimin içinsin?" diye sordum. "İmâm-ı Mazlûm, Osman bin Affân içinim," dedi."

6. **Zührî** rivâyetiyle Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- bildiriyor:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gece kalkıp gidiyordu. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- da biraz ileride gidiyordu. Cebrâil -aleyhisselâm- geldi.

- Yâ Rasûlallah! Bu saatte senin önünden giden kimdir? diye sordu.

- "*Osman bin Affân*"dır, buyurdular. Cebrâil -aleyhisselâm-:

- Ebû Amr, yâni, Osman'dır, değil mi? dedi. Rasûlullah:

- "*Evet*" buyurdu. Sonra Server-i âlem, Cebrâil -aleyhisselâm-'a:

- "Siz, Osman bin Affân'ı gökte de tanıyor musunuz?" buyurdular, Cebrâil aleyhisselâm:

- Seni âleme hak peygamber gönderen Allah Teâlâ'ya yemîn ederim ki, Hazret-i Osman, güneşin yer yüzünü aydınlattığı gibi, gökleri aydınlatır, dedi.

7. **Abdurrahman bin Ebî Leylâ** rivâyetiyle Hazret-i Ali -radiyallahu anh- hizmetçisi Kanber'e mescide gidip, Hazret-i Osman'ı seven var mı? diye bağırmasını emir buyurdu. Kanber mescide gidip emredilen şekilde bağırınca bir kişi kalkıp "ben Hazret-i Osman'ı severim" dedi. Kanber:

- Gel seni Emîrül-müminîn Hazret-i Ali çağırıyor,

dedi. O şahıs Hazret-i Ali'nin huzûruna geldi. Emîrül-müminîn:

- Hazret-i Osman'ı seviyor musun? buyurdu. O şahıs:

- Ben Hazret-i Osman'ı canımdan çok severim. Çünkü bir zaman Rasûl-i Ekrem'in huzûruna varmıştım:

- Yâ Rasûlallah! Yeni evlendim. Mehir için param yok. Bana bir şeyler verin, dedim. Kırk dirhem kıymetinde bir okıyye altın verdiler. Bir okıyye altın da Hazret-i Ebû Bekir verdi. Bir okıyye de Hazret-i Ömer verdi. Hazret-i Osman iki okıyye verdi. Sebebini sordum: - "Hazret-i Ali'nin yanında malı olmadığından, bir okıyye de onun için verdim" dedi. - "Yâ Rasûlallah! Duâ buyurun, bu malın bereketi olsun" dedim.

- "Bir peygamber, bir Sıddîk ve iki Şehîdin verdikleri malda bereket olmaz mı?" buyurdular. Hazret-i Ali - radiyallahu anı- bunu duyunca sevinip:

- "Çok doğru söyledin kardeşim!" dedi.

8. Sa'd bin İbrâhim rivâyet ediyor: Hazret-i Ali -radiyallahu anı- Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzûrunda idi. Hasan ve Hüseyin -radiyallahu anı- ma- geldiler. Rasûl-i Ekrem, Hz. Hasan ve Hüseyin'i göstererek:

- "Bunlar, Cennetteki gençlerin üstünleridir. Bunların babaları daha yüksektir. Osman bin Affân, Halîlullah İbrâhim -aleyhisselâm-'a benzer" buyurdular.

9. **Sumame'nin oğlu Muhârik**, kızkardeşi Ümm-i Gülsüm'ü müminlerin annesi Hazret-i Âişeye gönderdi:

- Selâmımı götür. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- hakkında da bir hadîs-i şerîf bildirmesini istirhâm et, dedi. Ümm-i Gülsüm diyor ki:

- Hazret-i Âişe-i Sıddîka'nın huzûruna vardım.

Oğullarından birisi sana selâm eder, dedim. - "Allah'ın selâmı ve rahmeti onun üzerine olsun" diye selâmını aldı. Sonra: Cenâbınızdan, Hazret-i Osman hakkında bir hadîs-i şerîf nakletmenizi istirhâm ediyor, çünkü onun, şehid edilmesi sırasında söylenen sözleri, çıkan karışıklıkları bilirsiniz" dedim. Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ- söze başladı:

- Ben, Hazret-i Osman'ı bu ev içinde Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile berâber gördüm. Cebrâil -aleyhisselâm- soğuk bir gecede vahy getirmişti. Vahy gelince Server-i âlem'e bir ağırlık çökerdi. Nitekim Hak Teâlâ Müzzemmil sûresinin beşinci âyet-i kerîmesinde de "**Ey Rasûlum! Biz sana çok ağır bir söz vahyediyoruz.**" buyurmuştur." Bu ağır söz, Kur'an-ı Kerîm'deki kullara ağır gelen meşakkatli emir ve nehiylerdir. Veyâ Rasûl-i Ekrem içindir. O sözleri yüklenir ve ümmetine de yükletir. Veyâ lâfızdaki vekar, mânâdaki kuvvet içindir. Veyâ düşünmeğe ve yeniden bakmağa muhtaç olduğu için o sözlere ağır denilmiştir. Veyâ terâzide ağırdır. Veyâ o sözler kâfirlere ve fasıklara ağırdır. Veya o sözlerin telkîni ağırdır.

Hazret-i Âişe -radiyallahu anhâ- buyuruyor ki: "Ra-

sûl-i Ekrem vahy sırasında hava çok soğuk olduğu halde mübârek alnından terler dökerdi. Kur'an-ı Kerîm her ne kadar dilde hafif ise de azamette ağırdır. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Osman'ın arkasına vurup:

- *"Bu makam kime müyesser olur. Hak Teâlâ bu makamı Peygamberlerden başka hiç kimseye vermemiştir. Ancak ekrem olan yani en fazla ikrâm eden kimseye vermiştir. Allah Teâlâ'nın lâneti, Osman'a kötü söz söyleyenin üzerine olsun"* buyurdular."

10. Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- bildirmiştir: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular ki, *"Hazret-i Lût' -aleyhisselâm-'dan sonra hanımıyla, Allah Teâlâ yolunda ilk defa Osman bin Affân hicret etmiştir."*⁸¹

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Habeşistan'a ve Medîne'ye olan hicretlerinde hanımı Rukayye -radiyallahu anhâ- ile beraberdi.

11. Yûsuf bin Abdullah bin Selâm, bir hâdis-i şerifte Rasûl-i Ekrem'in *"Ben Allah Teâlâ'nın huzûrunda Hazret-i Osman'ın düşmânlarının hasmıyım, onlara karşıyım,"* buyurduğunu rivâyet etmiştir.

12. Bir hadîs-i şerifte Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-:

81. Taberânî, Enes -radiyallahu anh-'den rivâyet etmiştir.

"Biz Osman bin Affân'ı, Allah Teâla'nın halîli, dostu ve kerîm olan babamız İbrâhim -aleyhisselâm-'a benzetiyoruz." buyurmuşlardır.

13. Abdullah bin Ömer -radiyallahu anhümâ-'dan rivâyet olunmuştur. Fahr-i Kâinat-aleyhi efdalü's-salevâti ve't-tehiyyât-Hazretleri bir hadîs-i şerîfte: *"Osman ümmetimin en hayâlîsi en çok ikrâm edenidir"* buyurmuştur.

Abdullah bin Mübârek, Ebü'l-Mus'ab'dan, o da Yezîd bin Lehab'den bildiriyor. Osman bin Affân'ın şehîd edilmesinde bulunanların hepsi deli olmuştur. Abdullah bin Mübârek -rahmetullahi aleyhi-:

- *"Divâne olmak onlar için, tadacakları Cehennem azabına göre azdır"* buyurmuştur.

14. Ebû Saîd el-Hudrî -radiyallahu anh- rivâyetiyle bir hadîs-i şerîfte *"Yâ Rabbi! Muhakkak ki Osman senin rızânı istiyor. Sen de fadl ve kereminle ondan râzı ol"* buyurulmuştur.

15. Abdullah İbn Abbas -radiyallahu anhümâ- rivâyetiyle Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir hadîs-i şerîfte: *"Ya Rabbi! Osman bin Affân'a kıyâmet gününün şiddetinde rahatlık ve kurtuluş ver. Çünkü o bizi nice sıkıntılı günlerimizde rahata kavuşturdu"* buyurmuştur.

16. **Abdullah İbn Abbas** -radiyallahu anhumâ- Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in *"Yâ Rabbi! Osman'ı kıyâmet gününün sıkıntılarından kurtar, ona rahatlık ver. O bizim bir çok sıkıntılarımızı gidermiştir"* buyurduğunu rivâyet etmiştir.

17. **Abdullah İbn-i Abbas** -radiyallahu anhumâ- rivâyet ediyor: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir hadîs-i şerîfte: *"Ümmetimden büyük günâh işleyip cehenneme gitmesi gereken yetmiş bin kişi, muhakkak Osman bin Affân'ın şefâatiyle cennete gireceklerdir"* buyurmuştur.

18. **Hazret-i Enes İbn Malik** -radiyallahu anhden rivâyete göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdular:

"Ebû Bekir'i sevmek mağfireti îcab ettirir, Ömer'i sevmek isyân'ın günâhlarını yok eder, Osman'ı sevmek îmân'ı takviye eder, Ali'yi sevmek cehennem ateşini söndürür" -radiyallahu anhum ecmeîn-

19. **Ukbe bin Âmir** -radiyallahu anhden rivâyet ediyor: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gün:

"Yâ Ebâ Bekir ve Ömer siz ikiniz dünyada ve ahirette kardeşsiniz. Şimdi birbirinize selâm verip, musâfaha ediniz" buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekir Hazret-i Ömer'in -radiyallahu anhüma- elini tutup musâfaha etti. Rasûl-i Ekrem te-bessüm ederek:

- "Yâ Ebâ Bekir! Sen Ömer'in önünde olursun" yâ-ni daha önce halîfe olursun, buyurdular. Sonra:

- "Yâ Zübeyr, Yâ Talha! Geliniz, sizi de birbirinizin dünyâ ve âhîret kardeşi yaptım. Birbirinize selâm verip, musâfaha ediniz" buyurdular.

Talha ve Zübeyr -radiyallahu anhüma- buyuruldu-ğu gibi yaptılar. Aynı şekilde Server-i âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Übeyy bin Ka'b ile Abdullah ibn-i Mes'ud'u, Ebû Übeyde bin Cerrah ile Ebû Huzeyfe'nin kölesi Salim'i, Üsâme bin Zeyd ile Ebû Hind'i birbirleriyle dünyâ ve âhîret kardeşi tayin buyurdu. Ebû Hind, Ra-sûl-i Ekrem'e hacamat yapar, mübârek kanını alırdı. Hepsî birbirleriyle musâfaha ettiler.

Bundan sonra Abdurrahman bin Avf, Hazret-i Os-man -radiyallahu anh-'a yüzünü döndürüp Bakara Sû-resinin 156. âyet-i kerîmesini-ki, bu âyet-i kerîme birisi-nin vefât haberi gelince okunan:

إِنَّا لِلّٰهِ وَأِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾

"Biz Allah Teâlâ'nın kullarıyız. Öldükten sonra yine O'na döneriz" âyet-i kerîmesi idi-okuyarak:

- Biz ne yaptık ki, Server-i âlem bizim tarafımıza hiç bakmıyor. Allah Teâlâ'nın gadabından ve Rasûlunün azarlanmasından yine O'na sığınırız, dedi. Rasûlullah -

sallallahu aleyhi ve sellem- bu iki büyük sahâbî'ye bakarak:

- "Allah Teâlâ'nın, azamet ve celâli hakkı için söylüyorum. Hak Teâlâ'nın, Rasûlünün ve meleklerinin yanında kıymetlisiniz, ikrâm görenlerdensiniz. Fakat her ne zaman sizi söylemek istesem, Hak Teâlâ'nın bu işle vazifelendirdiği bir melek bana mâni' olur, bu ikisi zengindir, onları en sonra söylersin, derdi. Bunun gibi kıyâmet günü önce fakirlerin, sonra zenginlerin hesâbı görülür. Siz ikiniz de dünyâ ve âhîrette kardeşsiniz. Siz de birbirinize selâm verip, musâfaha edin" buyurdular. Bunlar da buyurulduğu gibi yaptılar. Sonra Rasûl-i Ekrem bu ikisine:

- "Râzı oldunuz mu?" diye sordular. Onlar da:

- Râzı olduk. Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, bizi mahcûb etmedi, dediler. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- "Sizin için biraz daha ilâve edeyim mi?" buyurdular.

- Evet Yâ Rasûlallah, dediler. Buyurdular ki:

- "Sizler kardeş olduğunuz gibi benim de cennet kardeşim İlyâs -aleyhisselâm-'dır. Hak Teâlâ'nın peygamberi olarak ben, Allah Teâlâ'yı ve sizi şâhid tutuyorum. Dünyâda ve âhîrette kardeşlik verdiğim sizler bugün herkesin en iyisi, en üstünüz" buyurdu.

20. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den:

- "Cennette yıldırım, şimşek olur mu?" diye sordular. Buyurdular ki:

- "Osman bin Affân bir köşkten diğerine giderken yüzünün nûru Cennette şimşek gibi çakar."

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- uzun gecelerde ibâdet edip Kur'an-ı Kerîm okumaktan geri kalmazdı. Mübârek yanını yere koymaz, mübârek gözü ağlamaktan hiç kurumazdı.

21. Bir gün Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazret-i Âişe-i Sıddikâ -radiyallahu anhâ-'nın evinde idi. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- dört deve yükü buğdayı Fahr-i Kâinât Hazretlerine hediye gönderdi. Hizmetçileri geri gelince:

- Efendim gönderdiğiniz buğdayları Fahr-i Kainât Hazretleri muhâcirîne verdiler, dediler.

Hazret-i Osman, dört deve yükü buğday daha gönderdi. Rasûl-i Ekrem Hazretleri bunları da Ensâr'a verdiler. Hazret-i Osman dört deve yükü buğday daha gönderdi. Rasûl-i Ekrem bunu da hanımları arasında pay edip, evlerine gönderdi. Sonra hizmetçilere:

- Efendinize ne kadar buğday gelmişti? diye sordular.

Hizmetçiler oniki yük buğday gelmişti, dediler. Server-i âlem, Hazret-i Osman'ın evine hiç bırakmadan bütün buğdayları kendisine gönderdiğini anladı. Mübârek ellerini kaldırıp:

- *"Yâ Rabbi! Osman'ın ihsânından âciz oldum. Bana ihsân edenlerin hepsinin karşılığını, mükâfatını verdim. Fakat Osman bin Affân'ın ihsânının karşılığını vermekten âciz kaldım. Sen ona en iyi karşılığı ver!"* buyurdu. Derhal Cebrâil -aleyhisselâm- geldi.

- Yâ Rasûlallah! Allah Teâlâ sana selâm eder: "Osman'a selâmımı söyle. Biz ondan râzı olduk. Onu Cennette sana komşu edeceğiz. Arasat hesabını ondan kaldırdık. Sen onu mükâfatlandırmaktan âciz kaldın ise, biz ona mükâfat vermekten âciz değiliz" buyurduğunu haber verdi.

22. Bir hadîs-i şerifte Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular ki, *"Osman bin Affân'ın şehid edilmesini okuyan, dinleyen veya düşünen her devirdeki müslümanların, üzülüp gözünden yaş gelirse, ölüm zamanında, "Lâ büşrâ" (müjde yok) nidâsını işitmez. Onun gözü kabir ve kıyâmette karanlık ve körlük görmez. Gönlü, dünyâda ve âhirette ayrılık derdini bilmez."*

23. **Hazret-i Aliyyü'l-Murtazâ** -radiyallahu anh-Rasûlullah'dan "kıyâmet günü önce kimin hesabı görülür?" diye sordu. Rasûl-i Ekrem:

- *"Önce benim, sonra Ebû Bekir'in, sonra Ömer'in, sonra senin hesabın görülür"* buyurdular. Hazret-i Ali:

- Yâ Rasûlallah! Hazret-i Osman'ın hesabı nasıl olur? diye sordu. Server-i âlem -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- "Bir zamân Osman'a bir işim düşmüştü. O işi Osman'ın gizli yapmasını istedim. O da isteğimi gizlice yerine getirdi. Ben de Hak Teâlâ'dan Hazret-i Osman'ın hesâbının gizli görülmesini arzû ettim" buyurdu.⁸²

Kenzü'l-İrfan Hadislerinden:

عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ وَلِيٌّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

"Osman ibn Affân Hazretleri dünyâda da, âhirette de benim dostumdur."⁸³

عُثْمَانُ أَحْيَى أُمَّتِي وَأَكْرَمَهَا

"İmam Osman Hazretleri ümmetim içinde hayâ ile mevsuf olanların birincisidir. Aynı zamanda ümmetimin en kerîmidir."⁸⁴

Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in yalnız kölelerinden ikibin dörtyüz neferini fisebîlillah âzad buyurduğu mervîdir.

لِكُلِّ نَبِيٍّ رَفِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَرَفِيقِي فِيهَا عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ

"Cennette her bir nebî için bir refik-i mahsûs var. Benim de refikim Osman ibn-i Affân'dır."⁸⁵

82. Ahmed Şemsüdin Sivasî Efendi, Menâkıb-ı Cihâr Yar-ı Güzin

83. (1-4) Kenzü'l-İrfan, el-Câmis"s-Sağıy'den

84. Kenzü'l-İrfan

85. Kenzü'l-İrfan

لَيَدْخُلَنَّ بِشَفَاعَةِ عُثْمَانَ سَبْعُونَ أَلْفًا كُلُّهُمْ قَدِ اسْتَوْجَبُوا
النَّارَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ

"Cehennem müstahak olanlardan yetmiş bin şahıs Hazret-i Osman'ın şefaatiyle bilâhisab cennete dahil olurlar."⁸⁶

عُثْمَانُ رَفِيقِي مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ

- "İmam Osman cennette benimledir, refikımdır."⁸⁷

"Ey Osman, Allah Teâlâ sana hilâfet hıl'atini giydirecek. Eğer münâfıklar senden onu çıkarmak isterlerse sen onu çıkarma. Yani kendi kendini azletme. Tâ ki bana mülâkî oluncaya kadar..⁸⁸

- "Ey Osman! Benden sonra sana hilâfet verilecektir. Münâfıklar seni o makamdan hal'etmek isteyecekler. Zinhar sen o zaman hal'ine rızâ gösterme. Ve o gün oruç tut, iftarı benim yanımda edeceksin."⁸⁹

- "Ey Osman! Cenâb-ı Hak, ruhbâniyyet gibi ağır teklifleri bizlerden ref'ederek bütün bâtıllardan yüz çeviren ve kolay olan dîni bizlere bahşetti. Minâ'dan Arâfât'a kadar her tepenin üzerinde tekbîr emretti. Eğer sen bizim gibi Hacc'a niyyet etmişsen biz tehlil, tekbir, tevhid her ne zikir yapıyorsak sen de onu yap."

- "Ey Osman! Muhakkak Cenâb-ı Hak beni ruhbaniy-

86. Kenz'ü'l-irfan

87. el-Menâvî

88. Râmuz Hadislerinden

89. Râmuz Hadislerinden

yet gibi ağır tekliflerle göndermedi. Muhakkak Cenâb-ı Hak ındinde en hayırlı din bâtıllardan uzak tevhd ve istikamet üzere olan ve kolaylıkla emreden dindir.”⁹⁰

- “Ey Osman, sana bir müjde vereyim mi? İşte Cibril bana haber veriyor ki, hiç bir mümin yok ki, üç defa birbiri arka sıra aksırırsa muhakkak o kimsenin kalbinde iman sâbit olmuş olur.”⁹¹

Amr ibnu'l-Âs -radiyallahu anh- der ki:

- “Kureyş'den üç zat vardır, halk içinde vechi en sabîh, en güzel, sevimli ve hüsn-i ahlâk sahibidirler. Nâsın ahlâkan en güzeli ve en hayâlisıdırlar. Konuştukları zaman hiç yalan söylemezler. Ve onlara söz söylenildiğinde hiç tezkîb etmezler, yalanlamazlar. Bu üç zat da, *Ebû Bekri's-Siddîk, Osman ibn Affân ve Ebû Ubeyde bin Cerrah'dır* -radiyallahu anhüm-”

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in meşgul olduğu bir vakitte ikinci namazı için Ömer bin Hattâb, Osman ibn Affân -radiyallahu anh-'e imam olmak üzere:

- Geç namazı kıldır, buyurdu. Osman -radiyallahu anh- dedi ki:

- Sen benden tekaddüme evlâsın yâ Ömer! Zira Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- seni takdim ve senâ etmiştir. Ömer -radiyallahu anh- dedi ki:

90. Râmuz Hadislerinden

91. Râmuz Hadislerinden

- Ben sana tekaddüm edemem; zira Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den şöyle buyurduğunu işittim. *"Damâdim Osman ne güzel racüldür! Ve iki kızımın zevci olup Allah Teâlâ onda nûrumu cemetmiştir."* Osman -radiyallahu anh- dedi ki:

- Ben de sana tekaddüm edemem. Muhakkak ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim, buyurdu ki, *"Allah Teâlâ İslâm'ı Ömer ile ekmele kıldı."* Ömer -radiyallahu anh- buyurdu ki:

- Ben de sana tekaddüm edemem. Muhakkak ben de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim: *"Melâike Osman'dan hayâ eder,"* buyurmuşdur. Osman -radiyallahu anh- buyurdu ki:

- Ben de sana tekaddüm edemem. Ben Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim, buyurdu ki: *"Allah Teâlâ bu dîn'i Ömer'le kemale erdirdi ve müslümanları onunla aziz kıldı."* Ömer -radiyallahu anh- buyurdu ki:

- Ben de sana tekaddüm edemem. Muhakkak ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim: *"Osman Kur'an'ı cemeyleyen habîbu'r-Rahman'dır,"* buyurdu.

Osman -radiyallahu anh- dedi ki:

-Ben de sana tekaddüm edemem. Muhakkak ben Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim, buyurdu ki, *"Ömer ne güzel racüldür! Dul kadın ve yetim-leri gözetir, onların taamlarını daha onlar uykuda iken yüklenip götürür."* Ömer -radiyallahu anh- buyurdu ki:

- Ben de sana tekaddüm edemem. Tahkîkan ben Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim, senin hakkında şöyle buyurmuşdu: *"Allah Teâlâ Osman'ı mağfiret buyursun, Ceyşu'l-Usre'yi techîz etti."* Osman -radiyallahu anh- dedi ki:

- Ben de sana tekaddüm edemem, tahkîkan ben de Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den işittim, senin hakkında buyurdu: *"Allah'ım dîn-i İslâm'ı Ömer bin Hattâb ile azîz et!"* Ve sana Rasûlullah *"Fârûk"* unvânını vermişdir, Allah Teâlâ seninle Hak ile batıl arasını tefrik buyurmuşdur!..

Bu mükâlemeleri Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bâliğ olunca Ömer ve Osman -radiyallahu anhuma-'ya duâ buyurdu. Ve onların hüsn-i edeblerinden dolayı Allah'a şükretti.

Hazret-i Ali -radiyallahu anh- der ki:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular: *Allah'ın rahmeti Osman'a olsun, ondan melekler haya eder, utanır."*

HZ. OSMAN'IN SÖZLERİNDEN **

*H*azret-i Osman bir hutbesinde şöyle dedi:

"Ey Ademođlu! Bilmiş ol ki, ruhunu almakla vazîfe-
li olan melek seni bırakmaz, ecelin geldiğinde seni bira-
kıp da başkasına gitmez. San ki başkasını bırakıp da
sana gelecekmış gibi ölüme hazır ol! Gafil olma, çünkü
sen unutulmuş değilsin.

Ey Ademođlu! Sen bilki, kendinden gafil olur, hazır-
lanamazsan başkası senin yerine hazırlanmaz. Mutla-
ka Allah'ın huzuruna çıkacaksın, kendini hazırla, kendi
işlerini başkasına havale etme!"

Hasan Basrî hazretlerinden rivâyete göre Hazret-i
Osman bir zaman halka hitap ederek şöyle konuştu:

"Ey insanlar! Allah'a muhalefetten sakınınız. Çün-
kü Allah'a muhalefetten sakınmak bir ganimettir. En
akıllı insan, kendisini hesaba çeken, kendini iyi idare
eden, ölümden sonrası için amel yapan ve kabrin ka-
ranlığı için Allah'ın nûrundan faydalanandır. Kul gözleri

gördüğü halde Allah'ın kendisini âmâ olarak haşretmesinden korksun! Hikmetten anlayana manâlı bir söz kâfidir. Mânen sağır olanlar zaten hakkı duyamaz.

Biliniz ki, Allah kiminle beraberse o hiçbir şeyden korkmaz, Allah kime gazab etmişse onun affını isteyeceği başka kimse yoktur.”

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- bir başka hutbesinde:

“Küçük çocukları kazanca zorlamayın. Eğer onları kazanca zorlarsanız hırsızlık yapar. Elinde bir sanatı olmayan câriyeleri de kazanca zorlamayın. Eğer onları kazanca zorlarsanız zina yaparak istediğiniz parayı getirmeye mecbur olurlar. Namus ve şerefınızı koruyun ki, Allah da sizin namus ve şerefınızı korusun! Yiyeceklerinizin helâl ve temiz olmasına dikkat edin!”⁹² buyurdu.

Bir defasında da:

“Ey insanlar! Kumar âletlerinden sakınınız. Kimse-nin görmediği, vâkıf olamadığı işlerinizde Allah'a muhâlefetten sakınınız.” demişti.

Sâid bin Müseyyeb Hazret-i Osman'ın minberde şöyle buyurduğunu anlatıyor:

“Ben, Benî Kaynuka denilen yahûdi kabilesinden hurma alır, kârına satardım. Rasûlullah -sallallahu aley-hi ve sellem- bunu duyunca bana şöyle dedi:

- “*Yâ Osman, alırken de satarken de ölç.*”

92. Hayatü's-sahâbe, 5/1827 vd

Hazret-i Osman hutbesinde

"Aziz ve Celil olan Allah size âhireti kazanmanız için dünyayı vermiştir. Dünya fânî âhîret ise bâkîdir. Fânî olan dünya sizi şımartıp da bâkî olan ahiretten alıkoymasın. Fânî olana bâkî olanı tercih ediniz. Dünya yok olup gidicidir, sonunda varılacak yer Allah'ın huzurudur.

Allah korkusu insanı O'nun gazabından koruyan bir kalkan ve rızasını kazanmaya bir vesiledir. Hâdiseler karşısında Allah'tan korkun, cemaata sarılın, fırka fırka ayrılmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Siz birbirinize düşmandınız da Allah sizin kalplerinizi kaynaştırdı ve onun nimeti sayesinde kardeş oldunuz."⁹³

SONSÖZ **

*H*azret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in damadı ve en yakın arkadaşı olan Hazret-i Osman -radiyallahu anh- gerek Hazret-i Peygamber devrinde, gerek ilk iki halifenin zamanında ve gerekse kendi hilâfeti esnasında dîn-i celil-i İslâm'a büyük hizmetler etmiş bir sahâbî-i celildir. **Zi'n-nûreyn** sıfatının mazharı olarak tevâzu, sehâvet ve hayâ gibi mümeyyiz vasıfları ile timsal olmuş, hatta hayâ sıfatı onun lâzım-ı gayr-ı mufârikı olmuştur.

Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e malıyla ve canıyla hizmet etmiş, müslümanlara en sıkıntılı zamanlarında i'zâz u ikram etmiş ve bu yüzden iltifât-ı peygamberî ve duâ-i nebevî'ye mazhar olmuştur.

Hazret-i Ömer bir gün Hazret-i Osman'ın bulunduğu bir meclise uğramış ve Hazret-i Osman'ı kasdederek:

- "İçinizde öyle bir adam var ki, imanı bir orduya taksim edilse bütün orduyu kucaklar." buyurmuştu.

Kur'an lisanıyla ve Hazret-i Peygamber diliyle medh u senâya mazhar olan Hazret-i Osman her zaman şöyle dua ederdi:

- *"Yâ Rabbi! Dinimi, emânetimi, imanımı ve kuvvetimi sen muhafaza buyur!"*

Ve Hazret-i Osman hayatını bunların muhafazası uğrunda geçirmiş ve şehiden Rabbına kavuşmuştu.

-radiyallahu anh ve şeffaanallahu bih-

LÜGATÇE

— A —

A'lâ: (Daha, en, pek) yüksek.

A'mâ: Kör.

A'yân: Bir memleketin ileri gelenleri.

Âbid: İbadet (kulluk) eden.

Âdât: Adetler, alışkanlıklar.

Adâvet: Düşmanlık.

Adl ü i'tidâl: Adalette ölçülülük, aşırı olmama hali.

Âfâk: Ufuklar, göğün yerle birleşir gibi görüldüğü yer.

Ağniyâ: Zenginler.

Ahbâb: Dost, tanıdık.

Ahd ü emân: Eman üzere söz verme, eminlik ve korkma hususunda söz verme, eman zamanı.

Ahd u mîsâk: Sözleşme, andlaşma.

Ahd: Söz verme, yemin.

Ahd-i karîb: Yakın zaman, evvelki zaman.

Âher: Başka, diğer.

Ahfâd: Oğul oğulları, torunlar.

Ahkâm: Emirler, hakimler.

Ahvâl: Haller, durumlar.

Ahvâl-i tabîyye: Doğal, normal haller.

Ahver: Beyaz yüzlü, güzel, akıllı.

Akd: Sözleşme, kararlaştırma.

Aksa-yi garb: Uzak batı.

Aksü'l-amel: Tepki, reaksiyon.

Aled-devâm: Dâimî surette, sürekli olarak.

Alenî: Açık, gizli olmayan.

Âlî: Yüce, ulu.

Ânî: Bir an içinde, hemen.

Arasât: Mahşer yeri, haşir ve neşir meydanı manalarına gelir.

Arbede: Kavga, patırtı.

Ârâ: Oylar, görüşler.

— **Ârâ:** Süsliyen, beziyen

Ârî: Çıplak, hür, belâ.

Ârif-i billâh: Velillik mertebesine ulaşmış olan, velf.